

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De nuptiis Philologiae et Mercurii - Cod. Ettenheim-Münster 7

Martianus <Capella>

[S.l.], [14. Jahrh.]

De liberio arbitrio, ad Philippi dicto responsio

[urn:nbn:de:bsz:31-107516](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-107516)

DE LIB. ARBITRIO

AD PHILIPPI DICTA

RESPONSIO.

Incipit liber secundus.

Reliquum est Philippe, ut sigillatim ad ea, quae contra ueritatem de lib. arbitrio scripsisti, respondeamus, ut uideat iuuentus nostra, & quam uana sit presumptio tua, & quam solida sit Orthodoxorum, quibus petulantissime insultas sententia, ne post hac quemlibet nostrum adeo superbe laceffas. Taliter aut respondebo tibi, qualiter a te mihi responderi uelim, si sic (quod deus auertat) errarem.

MELANCHTHON TEXTV I.

De hominis uiribus adeoque de libero arbitrio.

I Crispere de libero arbitrio Augustinus & Bernardus, & ille quidem sua posterioribus, quos aduersus Pelagianos edidit, multipliciter retractauit. Bernardus non est similis sui. Sunt hac de re etiam apud Graecos quaedam sparsim. Ego quandoquidem non sequar hominum opiniones & simplicissime & planissime rem exponam, quam ferè obscurarunt auctores tum ueteres tum noui, quia sic interpretabantur scripturas, ut simul uellent tamen rationis humane iudicio satisfieri. Parum ciuile uidebatur docere, necessario peccare hominem, crudele uidebatur,

batur, reprehendi uoluntatem, si non posset se à uitio
ad uirtutem conuertere. Ideo & plura uiribus hu- VI.
manis, quàm par erat, tribuere, & mire uariarunt, cū
rationis iudicio uiderent ubiq; refragari scripturas.

Et in hoc quidem loco, cum prorſus Christiana do- VII.
ctrina, à philosophia & humana ratione dissentiat, ta-
men ſenſim irrepſit philoſophia in Chriſtianiſmū.

Et receptum eſt impium delibero arbitrio dogma, VIII.
& obſcurata Chriſti beneficentia per prophetaſ il-
lam & animalem rationis noſtræ ſapientiam.

Vſurpata eſt uox liberi arbitrij, à diuinis literis à IX.
ſenſu & iudicio ſpiritus alieniſſima, qua uidemus ſan-
ctos uiros non raro offenſos eſſe. Additum eſt è Pla- X.
tonis philoſophia uocabulum rationis æque pernicio-
ſum. Nam perinde atq; his poſterioribus Eccleſiæ XI.

temporibus Ariſtotelem pro Chriſto ſumus amplexi,
ita ſtatim poſt Eccleſiæ auſpicia per Platoniam philo- XII.
ſophiam Chriſtiana doctrina labefaſtata eſt. Ita ſa-
ctum eſt, ut præter canonicas ſcripturas nullæ ſint in
Eccleſia ſincere literæ. Redolet Philoſophiam quid
quid omnino commentarijs proditum eſt.

C O C H L A E V S.

Te reſpondes Philippe Pontifici? Sic Abbati? At I.

Sextant adhuc eorum libri, qui doctiſſime ſimul et
cautiſſime ſic aſſerunt lib. arbitrium hominis, ut
gratiæ dei nihil derogent, ijs ergo, ſi uir es, reſponde.

H 5 quo

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

quod modo nos, deo iuvante respondebimus libro tuo. **Calumnia** Sua multipliciter (inquis) retractavit Augustinus. **in Aug. de Itane multipliciter?** At non fuit uir ille uestri similis, **multiplici** qui protinus quacquid furor in buccam eructat, euomi **retractioe. tis.** Tu certe ante quatuor aut sex annos longe aliter, quam nunc scripsisti. Et magister tuus tanta est in constantia, non modo in uerbis sed etiam in factis, ut neq; ipse neq; tu illam ullo colore possitis excusare. Scripsit quidem tres de lib. arbitrio libros Aug. Neophitus ad

Aug. in Re huc, antequam factus esset Episcopus, de quibus bene **tract. lib. 1.** longam facit mentionem in primo libro retractionu.

6.9. Non eo sane consilio, ut eos reuocaret aut ad igne damnaret (sicut in confusissima Babylone sua facit aliquot libris suis turpis & confusus magister tuus) sed ut admoneret Pelagianos, sese non eorum causam in libris illis egisse, cum nondum fuisset tum, cum scriberentur, eorum heresis exorta. Non se extollant (inquit) noui Haeretici pelagiani, quasi eorum egerim causam, quia multa in his libris dixi pro lib. arbitrio, quae illius disputationis causa poscebat. Et recensitis quam plurimis illorum librorum locis, quae tamen minime reuocat aut reprehendit, ita subdit. Ecce tam longe, antequam pelagiana heresis extitisset, sic disputauimus, uelut iam com

Numerus li tra illos disputaremus. **Quin** tu igitur Philippe uel **brorum Au.** uniuersiculū ex omnibus libris Augustini (quos ipse praeter Epistolas & sermones atq; etiam praeter tres **in**

RESPONSIO COCHLAEI.

in Psalmos quinquagenos, in retractatõibus enumerat
 CCXXXII.) nobis exhibe, in quo tecum sentiens, ne
 get lib. arbitrium hominis. Id si non potes (quis autem
 dubitet, te nõ posse?) quid tam atroci iniuria calummio
 se notas sanctissimũ iuxta ac doctissimum uirũ? Quis
 facile, quæ se recenseat, quot in libris contra Maniche
 os & Pelagianos atq; etiam contra Paganos, lib. arbi
 trij mentionem fecerit uir ille, in quibus omnibus ho
 minis lib. arbitriũ planissime asserit? Quamuis enim
 Pelagiani plus æquo nimium tribuerent lib. arbitrio,
 nunquã tamẽ ita extulit cõtra eos gratiam dei Aug.
 ut lib. arbitrium hominis negaret.

Nam & in ijs libris, quos post retractationes & di
 dit, planè fatetur hominem lib. arbitrij esse. Hæc enim
 sunt uerba eius in tertio libro eius operis, quod Hypo
 nosticon inscripsit. Est igitur lib. arbitrium (inquit)
 quod quisquis esse negauerit, Catholicus non est. Qui
 bus enim dicitur in psalmis, nisi lib. arbitrium haben
 tibus, Venite filij, audite me, timorem domini docebo
 uos? Item à domino in Euangelio discipulis. Omnis qui
 audit uerba mea hæc, & faciet ea. Et item, Vos amici
 mei estis, si feceritis, quæ ego mando uobis. Et ab Apo
 stolo Corinthijs. Hoc enim uobis utile est, qui non solũ
 facere, sed & uelle cõpistis ab anno priore. Nunc au
 tem & factõ perficite, ut quemadmodum promptus
 est animus uoluntatis, ita sit & perficiendi. Et multa
 alia

Aug. In hy
 ponest .lib.
 3. in medio.
 Psal. 33.
 Matth. 7.
 Ioan. 15.
 2. or. 8.

Roma. 2.

alia, quæ tam in ueteri quàm in nouo Testamento continetur, quæ nimis propter fastidium lectionis longum est enarrare, Quomodo autem unicuique secundum sua opera redderetur in die iudicij, nisi liberum esset arbitrium? & ideo non est personarum acceptio apud deum. Quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Et quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. In omni itaque opere sancto, prior est uoluntas dei, posterior lib. arbitrij, id est, operatur deus, cooperatur homo. Hæc ibi Augustinus. Vbi ergo sua de lib. arbitrio multipliciter (ut impudentissime calumniaris) retractat? Certe si diligentius totum argumentum retractationum eius consideres, facile uidebis,

Aug. magis esse iudicem & regestum ac Chronicon quodam operum eius, quàm immutationem sententiarum. Desine igitur sancto uirolabem tue impietatis & in constantie calumnie aspergere.

II.

Bernardus non est (inquis) similis sui. At ubi? quomodo? quando? in quibus? Nescio in quibus, aliud non habeo, quod illi respondeam. Audi igitur homo improbe unicum illius textum, ut intelligas, quàm impia sit tua in sanctum dei calumnia. Hæc sane sunt uerba ipsius in libro de gratia & libero arbitrio.

Bernardus de lib. arbi. Is ergo talis (inquit) consensus ob uoluntatis inamissibilem libertatem & rationis, quod semper secum portat & ubique, indeclinabile iudicium, non incongrue dicere,

RESPONSIO COCHLAEI.

ere (ut arbitror) liberum arbitriū. Ipse liber sui pro-
 pter uoluntatem, ipse iudex sui propter rationem. Et
 merito libertatem comitatur iudicium, quoniam qui-
 dem quod liberum sui est, profecto ubi peccat, ibi se iu-
 dicat. Est autem iudicium quod iuste profecto, si pec-
 cat, patitur quod nolit, qui non peccat, nisi uelit. Cate-
 rum quod sui liberum nō esse cognoscitur, quo pacto
 uel bonū uel malū ei imputatur? Excusat nāq; utrunq;
 necessitas. Porro ubi necessitas, ibi libertas non est. Vbi
 libertas non est nec meritum, ac per hoc nec iudicium.
 Excepto sane per omnia Originali peccato, quōd a-
 liam constat habere rationem. De cetero quicquid
 hanc non habet uoluntarij consensus libertatem, pro-
 culdubio & merito caret & iudicio. Proinde uniuersa
 quae sunt hominis, praeter solam uoluntatē, ab utro-
 q; libera sunt, quia sui libera non sunt, uita, sensus, ap-
 petitus, memoria, ingenū, & si quae alia sunt, eo ipso
 subiacent necessitati, quo non plene subdita sunt uo-
 luntati. Ipsam uero, quia impossibile est, de se ipsa sibi
 nō obedire. Nemo quippe, aut non uult quod uult, aut
 uult quod non uult, etiam impossibile est, sua priuari li-
 bertate. Potest quidem mutari uoluntas, sed non nisi in
 aliam uoluntatem, ut nunquam amittat libertatem. Tā-
 ergo non potest priuari illa, quā nec se ipsa. Si pote-
 rit homo aliquando aut nihil omnino uelle, aut uelle ali-
 quid & non uoluntate, poterit & carere libertate uo-
 lum=

Excusat a
 culpa neces-
 sitas.

Non potest
 uoluntas li-
 bertatē a-
 mittere.

DE LIB. ARBITRIO LIB. I.

luntas. Hinc est, quod insanis uel infantibus, itēq; dormiētib; , nihil quod faciunt, uel bonum uel malum imputatur. Quia nimirū, sicut suæ non sunt compotes rationis, sic nec usum retinent propriæ uoluntatis, ac per hoc nec uim. Cum igitur uoluntas nil liberum habeat nisi se, merito non iudicatur nisi ex se. Siquidem nec tardum ingenium, nec labilis memoria, nec inquietus appetitus, nec sensus obtusus, nec uita languens, reum per se statuunt hominem, sicut nec contraria innocentem. Et hoc non ob aliud, nisi quia hæc necessario ac præter uoluntatem posse prouenire probantur. Sola ergo uoluntas, quoniam pro sui ingenita libertate, aut dissentire sibi, aut præter se in aliquo consentire, nullam, nulla cogitur necessitate, nõ immerito iustam uel iniustam, beatitudine seu miseria dignam ac capacē creaturam constituit, prout scilicet iusticiæ iniusticiæ ue cõsenserit. Hæc ibi Bernardus. Ad quæ declinādatu Philippe nihil aliud adfers, nisi ipsum nõ esse similem sui. Est ne hoc soluere fortissimas illius uiri rationes, quas ibi, præter iam dictas, adhuc plurimas alias & accuratissime colligit, & scripturis solidissime confirmat? Quæ igitur non tedeat disputare tecum, si sic respondeas.

III.

Tertio ais. Sunt hac de re etiam apud Græcos quædam, sed sparsim. Egregia sanè & hæctua responsio Græci deli. Non sum equidē, ut tu es Græcæ lingue peritus, ideo arbit. scriz de ijs Græcorū Auctoribus, qui latine interpretati non pferre. sunt,

RESPONSIO COCHLAEL

Sunt, nihil dicere praesumo. Ceterum ex ijs, quos translatos habemus, tres tibi breuiter oppono, qui non sparsim sed solide, secundum propositum ex animi intentione de lib. arbitrio iustos scripserunt libros, ij sunt, Origenes, Basilius magnus, & Eusebius Paphlagoni. Si uir es igitur Philippe, responde Origini, si potes ad ea, quae super lib. arbitrio differit libro septimo in epistolam Pauli ad Roma. Et libro tertio Periarchon super dicta Pauli in capite nono iam dictae Epistolae. In quibus male intellectis ois tibi stat fiducia, immo praesumptio. Memint ille etiam proprii & distincti libri, in quo de libertate arbitrii differuerit, sed cum non scio latinitate donatum. Tu qui Graece non uulgariter (ut fama est) eruditus es, librum illum si modo extet, uidere poteris, ut erroris tui agnitione resipiscas. Deinde responde & Basilio ad ea, quae de lib. arbitrio eleganter & copiose dicit, non sparsim in eo sermone, cui titulus est quod deus non sit auctor malorum. Quamquam & in eo opere, quod Hexameron inscripsit, super libertate arbitrii non pauca differuit. Maxime autem te prouoco, ut respondeas Eusebio, episcopo Caesariensi, qui pulcherrime simul & copiosissime super lib. arbitrio hominis differit per integrum librum, quem sextum fecit de preparatione Euangelica. His ergo primam responde, si potes, deinde astrue tua. Sed quamlibet sis ingeniosus ac sedulus, mihi dubium non est, totam tibi etate

Origenes.

Origenes. super Epist. Pauli. c. 9. lib. 7.

Basilius.

Eusebius.

non

non posse sufficere, ut omnibus autoribus præclaris, quilibet arbitrium asseruerunt, respondeas.

III.

Quæ sequitur Phil.

Quarto ais. Ego quandoquidem non sequar hominum opiniones, & simplicissime & planissime rē exponam. Quam bene exposueris, mox uidebimus. Cur autem hominum opiniones non uis sequi? forte à magistro tuo didicisti, qui omni hominū Angelorūq; iudicio calcato, semetipsum nunc iudicem & hominum & Angelorum constituit. Quem ergo sequeris Philippus? Num Paulum & reliquos Christi Apostolos? At fuerunt & illi homines, nam & reliquos homines fideles Christi, ubiq; uocabant fratres, & Paulus ac Barnabas, cū propter miracula insolitamq; dicendi uim pro dijs cœpissent haberi à Iystrēsis (ut in Actis refert Lucas) ipsi mox concisis tunicis exilierunt, dicentes. Viri quid hæc facitis? Et nos mortales sumus, similes uobis homines. Neq; uero uispiam negauerunt illi (quod tu facis) lib. arbitrium. Quem ergo sequeris? num Angelos? At ne illi quidem lib. arbitrium negant. Num Euangelium Christi? At nos supra ex eo asseruimus arbitrij libertatem. Num scripturas Canonicas quaslibet? Sed nos ex omni genere scripturarum aduersum te septem testes bene locupletes produximus. Num deniq; deum ipsum? At non semel nos deum lib. arbitrij testem certum ac manifestum ostendimus. Et non raro demonstrauius, quanta sit tua in deum blasphemia per eiusmodi bestialitates

RESPONSIO COCHLAEI.

litates tuas, quibus deum sua in imagine tam impie in-
 cusas & contaminare conaris. Ecce non sequeris deū,
 non angelos, non Euangelistas, non Apostolos, non Da-
 ctiores neq; ecclesiasticos, neq; Scholasticos, nō sanctos
 patres, non Concilia, non ecclesiam deniq; Catholicā,
 quæ semper tenuit hominem lib. arbitrij esse. Quem
 ergo sequeris? Nunquid aliū infœlix, quàm Diabolū
 & ministrum mancipiūq; eius Lutherum? Ego profe-
 cto alium nequeo conijcere. Quid enim sequeris & ar-
 ripis, nisi mera impietatis mendacia? At non uane dicit Ioh. 8.
 Christus ad hostes ueritatis. Vos ex patre diabolo estis
 & desyderia patris uestri uultis facere. Ille homicida
 erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia non est ue-
 ritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs slo-
 quitur, quia mendax est & pater eius.

Quinto ais. Parum ciuile uidebatur docere, neces- V.
 sario peccare hominem &c. Non immerito sic uideba-
 tur doctis iuxta pijsq; omnibus philippe, cum & ego
 tibi supra ostenderim, dogma istud tuū non modo pa-
 rum esse ciuile, sed & multū bestiale. Quandoquidem Phil. facit
 per ipsum reddis hominis conditionē peiorem, quàm hominē pei
 sit cuiuslibet bestie aut animantis, immo quàm lapidis ore m bestia
 & trunci, ijsce enim rebus in peccatū aut uituperium & lapide.
 nemo imputat, quod necessario aut natura faciunt. Ho-
 mini autem, qui tua sententia natura & necessario pec-
 cat, rependitur pro peccato suo non solum uituperiū

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

et poena tēporalis, sed etiā eterna damnatio, si peccatū eius nō deleatur. Cæterum, quod uoluntas nō potest se à uitio ad uirtutem absq; dei auxilio conuertere, nō uidetur nobis (ut falso putas) crudele, si reprehendatur atq; etiam puniatur, iuste enim reprehenditur, qui sponte cadit, cum stare posset, licet iacens per sese surgere nequeat. Librum est tamen iacenti, alterius opē implorare, ut surgere possit. si hoc negligat, nonne iuste reprehenditur? Opto, ut super ijs respondeas, uel tribus libris Augustini de lib. arbitrio, uel sexto libro Eusebij de preparatione Euangelica, aut uni saltem, non adeo prolixo, libro Bernardi de gratia et lib. arbitrio, quem improbe calumniaris. suis similem nō esse.

VI.

Dicta Ethnicorum di-
ctis Christi
plus conso-
nant quàm
dicta Phil.

Sexto ais. Ideo et plura uiribus humanis quàm par erat tribuere, et mire uariarunt, cum rationis iudicio uiderent ubiq; refragari scripturas. At nos supra non obscure declarauimus, quanto melius consonet scripturis iudicium rationis quàm bestiale dogma tuum. Ostendimus enim dicta Ethnicorū, utpote Trismegisti, Aristotelis, Ciceronis, Senecæ et similitū, qui rationis iudicium sequuti sunt, longe magis cōformia esse dictis Christi Pauliq; et prophetarū quàm sunt bestialitates tuæ. Nostri autem doctores sic agnoscunt uires humanas, ut gratiæ diuinæ nihil derogent, cui uoluntatē nostram, sicut iumentum sessori, subdunt et submittant. Cauent nihilominus, ne hominem, ad imaginem dei

LIB. II.
RESPONSIO COCHLAEI.

de i factum lib. arbitrio (quod tu tam brutaliter quam
impie facis) spoliem, ne ue creatorē in nobilissima crea-
tura (quā Antonomatice creaturā mundi uocat Apo-
stolus) blasphemem, si dicerent (quod tu dicis) eam na-
tura impiam & mendacem esse necessarioq; peccare
etiam in omni opere bono. Quod autē ais eos mire ua-
riasse, nihil agis. Tum quia nihil adfers in quo uariant,
& non est hæc prima & unica tua calumnia. Tū quia
si uariant in alijs, hic certe omnes uno ore atq; animo
consentiunt in liberum (quod tu negas) hominis arbi-
trium.

Roma. 1.

Septimo ais. Et in hoc quidē loco, cum pro vsus Chri-
stiana doctrina, à philosophia & humana ratione dis-
sentiat, tamen sensum irrepfit philosophia in Christia-
nismum. Iam diximus Philippe, Christi doctrinā mul-
to minus dissentire à philosophia & humana ratione,
quā à bestialibus dogmatis tuis. Nam & gentes (ut
ait Apostolus) quæ legem non habent, naturaliter ea
quæ legis sunt faciunt, & ostendunt opus legis scriptū
in cordibus suis. Nec impedit philosophia homines à
cælestium cognitiōe, sed magis promouet, iuxta illud
Apostoli. Inuisibilia dei à creatura mundi per ea quæ
facta sunt intellecta conspiciuntur. Et præclarissimi
quiq; doctores Ecclesiæ, philosophiæ non fuerunt ex-
ptes, ut Dionysius, Polycarpus, Papias, Iustinus (qui
& cognomento philosophus est dictus, cum etiā habi-

Philoso-

phia pro-

mouet ad

cognitionē

dei.

Roma. 2.

Roma. 1.

Hiero. de ui-

ris illust.

tu philosophorum incederet) Hirenus, Clemens, Origenes, Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Eusebius & quinon? Et longe melius de doctrina Christiana Augustinus quàm tu scripsit. Sed & Radinus tibi nuper ostendit, cui nondum respondisti, quantũ conferat philosophia. Certe si tu philosophia tantum, quantũ dicatilinguarum q̄; peritit, operæ impendisses, in tam foedos bestialesq̄; errores nunquàm incidisses.

VIII.

Octavo ais. Et receptum est impiũ de lib. arbitrio Christi dogma & obscurata Christi beneficentia &c. Egrege nosticalumniari Philippe. Non enim impium sed Ecclesiasticum planeq̄; Christianũ (ut supra ostendimus) est dogma de lib. arbitrio. Nec obscurata est per

Lucæ. 10.

illud Christi beneficentia, sed magis relucet & innotescit, dum hominem, qui incidit in latrones, uulneratũ in lib. arbi. ac semiuivum relictũ, suscipit misericorditer, humerisq̄; suis reportat. Vti pulcherrime declarat in Hyponostico Augustinus, de lib. arbit. scribens.

Aug. Hyp. lib. 3.

Phil. dogmata.

Tu uero bestialiter hoc Christi summũ beneficium nobis multipliciter obscuras, atq̄; adeo irritum omnino facis, dum lib. arbitrium, quod sanari ab illo possit, negas, dum bestie, immo lapidi truncoq̄; hominem parrem atq̄; etiam peiorẽ facis, dum gratiam Christi per baptisma sanare hominem negas à uulnere peccati, dũ negas hominem iustificatũ ab illo, per gratiam aliquid facere quod non sit peccatum, dum blasphemè affir-

mas

LIB. II.
Clemens, Ori-
gines, Eusebius
Christiana ad
us tibi imper
conferat pbi
quantū dica
ffes, in iam
ffes.
lib. arbitrio
Egre-
impium sed
ora ostendi-
ata est per
Egre-
uolueratū
msfer corā
prime decla-
bit. Scriben-
beneficium
iam omnia
illo possit, ne
omnem pa-
Christi per
peccati, aut
m aliquid
me affir-
1145

RESPONSIO COCHLAEI.

mas. Opus iusti, quod à spiritu dei proficiscitur, esse
immundum & peccatum. Hæc & id genus pluri-
ma, plena impietatis & blasphemiae, dogmata tua,
Christi beneficentiam obscurant, penitusq; quantū in
se est, extinguunt. Cæterum inter dogmata Ecclesiasti-
ca, quæ superiori anno simul cū Tertulliani operibus
ædidi uir doctus beatus Rhenanus, habetur pulchrū
ac bene longum caput de lib. arbitrio. Ex quo satis hic
fuerit principium mediūq; ac finem paucis referre. Li-
bertati (inquit) arbitrij sui commissus est homo statim
in prima conditione. Item manet utaq; ad querendam
salutem arbitrij libertas, id est, rationalis uoluntas. Itē
igitur ut non labamur à bono uel naturæ uel meriti, sol-
licitudinis nostræ est & coelestis pariter adiutorij. Vt
labamur, potestatis nostræ & ignauæ. Quanto sunt
hæc Philippe meliora sanioraq; tuis?

Nono ais. Usurpata est uox lib. arbitrij, à diuinis li-
teris, à sensu & iudicio spiritus alienissima &c. Quæ
do autem usurpata est hæc uox? Quis eam unquam,
preter uos nouos Hussitas, negauit? Non est uox de so-
lo titulo (ut uos dicitis) & mera ficticia, sicut Chimera
aut tris aux Cerberus, sed significat rē uere & absq; om-
ni fictione existentem, uti supra satis superq; demon-
stratum est. Non est ergo uox usurpata per fictionem,
sed usitata & totius mundi consensu approbata, non fi-
cta, sed uere significatina, eius quidē rei, quam omnis

Liber de ec-
clesiasticis
dogmati-
bus.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Non omnia uocabula habentur in scripturis.

Scriptura, omnis Theologia, omnis philosophia, omnis cuiuscumque facultatis professio, omnis denique hominum status et conditio recipit et agnoscit. Quod autem hanc uocem alienissimam dicis à diuinis literis, partem proficit opinioni tuæ, nam rem significatam nos ex diuinis literis multipliciter probauimus supra. Et multa recepit temporum successu Ecclesia uocabula, quæ in diuinis literis non habentur expressa. Verbi gratia, Nusquam in scripturis dicitur pater ingentus, nusquam filius patri coequalis, nusquam spiritus sanctus ab utroque procedens, nusquam beata uirgo Maria dei genitrix, nusquam perpetua uirgo &c. Quis tamen, nisi extremae insanie aut hærescos homo, uoces istas damnet? Denique, quod eam uocem dicis à sensu et iudicio spiritus alienissimam. Concedimus quidem à tuo spiritu (cui nihil boni placet) non autem à spiritu Catholicorum, eam alienam esse. Nec sunt ea offensi sancti, sed uestri similes, hæretici. Quis enim sanctorum uocem illam repudiauit? quis damnauit? Non igitur sancti, sed pecuni homines hac uoce offenduntur. Quæ enim res alia ex pluribus quam ista, scripturis asseri et confirmari queat?

X.

Ad decimo. Additum est à Platonis philosophia uocabulum rationis æque perniciosum. Quid tibi quæso animal irrationale in mentem (si modo ullam adhuc mentem habes) uenit, ut hoc uocabulum tot seculis per totum

Spiritus
Phil.

RESPONSIO COCHLAEI.

totum orbem usitatum, absq; causa & ratione reijci-
 as ac damnas? Num uero uocabulum istud ante Plato-
 nis philosophiam usitatu non fuit? At multis ante Pla-
 tonem seculis dixit Salomon Ecclesiastes. Quodcumq; *Eccle. 9.*
 facere potest manus tua, instanter operare, quia nec
 opus nec ratio, nec sapientia nec scientia erunt apud
 inferos, quo tu properas. Sed & in Iob & in lege
 Moysi est hoc reperire uocabulum. Quod si rem si- *Iob. 38.*
 gnificatam huius uocis reijcis (Quomodo autem no re *Num. 23.*
 ijas, quilib. arbitrium, quod & rationem & uolun-
 tatem complectitur prorsus negas?) Cur nullam adij-
 cis causam reiectionis usq; adeo friuole & inaudite?
 Quanto iustius rationabiliusq; rationem impugnat &
 pud Ciceronem, de natura deorū, Balbus (si recte me- *Cic. de na-*
 mini) qui multas ad persuadendum causas affert? Ex *tura deorū.*
 his autem aliquot breuiter hic recensebo. Nec uero sce *Argumen-*
 na solum (inquit) referta est his sceleribus, sed multo *ta contra*
 uita cōmunis pene maioribus. Sentit domus uniuscuius- *tionem ho-*
 q; sentit forum, sentit curia, campus, socij, prouincia. *minis.*
 Ut quemadmodū ratione res recte fiat, sic ratione pec-
 cetur. Alterumq; à paucis & raro, alterū & semper
 & à plurimis. Ut satius fuerit, nullam omnino nobis à
 dijs immortalibus datam esse rationem, quā tantā cū
 pernicie datam. Ut uinum egrotis, quia prodest raro,
 nocet sepiissime, melius est nō adhibere omnino, quā
 spe dubie salutis in apertam pernicie incurrere. Sic

DE LIB. ARBITRIO LIB. II

haud scio, an melius fuerit humano generi, motū istū
 celeræ cogitationis, ac uim solertiam, quam rationem
 uocamus, quoniam pestifera sit multis, admodum pau-
 cis salutaris. Non dari omnino, quam tam munifice
 tam large dari. Hæc & id genus plura obijcit ille, at
 non asserit.

**Polyphemi
 ca superbia
 Phil.**

Tu uero Philippe, nullam causam adfers, nihil ob-
 ijcis, sed nescio qua Polyphemica superbia & inhu-
 manitate nudis uerbis, contra omnem rationem, hic ra-
 tionis uocabulum reprobas, ac uelut perniciosum da-
 mnas, non addens. Cur, ubi, quando, aut quomodo qui-
 busue perniciosum sit aut unquam fuerit. Ipsam autē
 rationem, rem scilicet significatam huius uocabuli, po-
 stea sic extenuas uituperasq; ac penitus damnas & cō-
 culcas, ut propter adeo blasphemam tuam de tanto dei
 dono ingratitude, recta ratione merito indignus et
 expoliatus habeeris. Iudicas enim rationem humanam
 non modo carnalem esse, sed & carnem & quidē ma-
 xime carnem inter omnes uires parteq; hominis, ple-
 namq; fonticis pestibus, ac prorsus ignorantem dei,
 eiusq; contemptricem, ac semper peccare. Sed nos ad
 has tuas bestialitates sæpe respondimus supra. Et mul-
 to copiosius efficaciusq; rationem asserunt alij Auto-
 res, celeberrimi sanē quiq; cum Ethnici, tum Christia-
 ni, quos referre longum foret.

XL.

Vndecimo ais. Nam perinde atq; his posterioribus

Ecce

RESPONSIO COCHLAEI.

Ecclesie temporibus Aristotelem pro Christo sumus
 amplexi, ita statim post Ecclesie auspicia per Platoni-
 cam philosophiã Christiana doctrina labefactata est.
 Heu impudentiam uasanam & intolerabilem nimi-
 umq; tædiosam. Quis obsecro nostrũ pro Christo am-
 plexus est Aristotelem? Si hoc tu olim fecisti (egregiã
 enim illi operam publice aliquando pollicitus es, licet
 nihil uiderim boni, quod ei prestiteris) Nos certe Chri-
 stiani id minime fecimus, nec unquam faciemus. Legi-
 mus quidem Aristotelem, sed absit, ut eũ Christo præ-
 feramus aut pro Christo amplexemur. Pro Christo ea-
 tiam mori, si opus sit, non dubitaremus. Quis autẽ ue-
 lit mori pro Aristotele. Apage hinc procul cum ista ca-
 lumnia. Non sumus nos similes tui aliorumq; canum ac
 porcorum Lutherinorũ, qui nefanda bestialitate san-
 ctissimas quasq; margaritas Christianismi nostri, &
 morsu amarissimo discerpitis, & pedibus illotis con-
 culcatis, & inconstantia plusquam meretricia, ad leuẽ
 noue opinionis uentum, unum pro altero cõmutatis,
 datis & accipitis. Vt maxime in uos quadret illud psal-
 miste, Impij tanquam puluis, quem proijcit uentus à
 facie terre. At multo grauior blasphemiorq; est poste-
 rior tua calumnia, in tot retro secula Martyrũ & Con-
 fessorum Christi, quorum Christianismũ per Platoni-
 cam philosophiam labefactatam esse sceleratissima im-
 pietate dicis. Quis enim negat Dionysium, Iustinum,

Amplecti
 Aristoteli.

Math. 7.

Psal. 1.
 Platonica
 philoso-
 phia.

15 Cle

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Clementem, Cyprianum, Chrysostomū, Augustinū,
 & id genus innumeros Christi martyres & Confesso-
 res, Platonis atq; etiam Aristotelis philosophiam legis-
 se? Quod si in istis labefactata fuit Christiana doctrina
 in quibus obsecro firma solidaq; permansit? O furo-
 rem incredibilem, ut uos Lutherani soli sitis in saxoni-
 eo uestro angulo Christiani, calumnioso pretexto phi-
 losophiæ, omnem totius orbis omnium retro seculorū
 Christianismum, uelut labefactatum per philosophiā,
 nefaria fatuitate damnatis. Nō animaduertētes à Chri-

Math. 7. sto dictum esse. Nolite iudicare, & non iudicabimini.
Roma. 2. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Nec il-
 lud Apostoli considerantes. Inexcusabilis es o homo
 omnis qui iudicas. In quo enim alterū iudicas, te ipsum
 condemnas. Eadem enim agis quæ iudicas.

XII. Duodecimo ais. Ita factum est, ut præter Canoni-
 cas scripturas nullæ sint in Ecclesia sinceræ literæ.
 Redolet Philosophiam quicquid omnino cōmentarijs
 sunt cōmen- proditum est. At nos supra diximus, non aliunde ueni-
 tarij sacræ re tibi tot tantosq; errores, qui te ex nauicula Petri in
 scripturæ. hereticorum pelagus miserabili naufragio eijciunt ac
 deturbant, nisi quod nudas scripturas, contempto cō-
 mentariorū præsidio, superba mente legis. Certe neq;
 Aug. in con- doctior neq; acutior es Augustino. Is autem, cum iam
 fes. lib. 9. uellet baptizari, per literas à B. Ambrosio sciscitaba-
 ca. 5. tur, quid potissimum de sacris libris sibi legendū esset,
 quo

RESPONSIO COCHLAEI.

quo percipiēda tantæ gratiæ paratior aptiorq; fieret.
 At ille iussit Esaiam prophetā, quod præ ceteris Euan-
 gelij uocationisq; gentium sit prænunciator aptior. Ve-
 runtamen Augustinus (qui tamen uarijs disputationi-
 bus iam cum Manichæis iam cū Catholicis de scriptu-
 ris admodum exercitatus erat) primam illius prophe-
 tiæ lectionem non intelligens, totumq; talem arbitrans
 distulit repetendum posteaquā esset exercitator in
 dominico eloquio. Videsne iā Philippe, quanta sit ista
 tua temeritas, dum per te absq; glossis cōmentarijsq;
 scripturas intelligere præsumis? Illud uero improbius
 quod ita proteruitis uos omnes Lutherani in sensu lite-
 rali, ut non raro dicatis, eum solum acceptandum esse,
 tanquam sit unicus per totam scripturam. Itaq; nō pau-
 ci sunt modo adolescentes, Poetæ, scioli, laici omnis ge-
 neris Equites, medici, causidici. Quin immo artifices
 quoq; & (quod impudentius est) mulierculæ quædam
 de secta uestra, quæ præsumunt de scripturis discepta-
 re, suumq; sensum spiritūq; (ut loquuntur) non ueren-
 tur æquiparare, immo & præferre cunctis Theologo-
 rum, tum ueterū tum recentium expositionibus. Nos
 hac æstate contra eiusmodi insolentias intemperiesq;
 uestras, quatuor scripsimus libros, duos quidē de au-
 toritate Ecclesiæ & scripturæ, duos item de sensu lite-
 rali. Hic satis fuerit referre, quod idem Augustinus in
 confessionibus de seipso scribit. Gaudebā (inquit) quod
 uetera ca. 4.

Aug. in con-
 fess. lib. 6.

uetera ca. 4.

DE LIB. ARBITRIO

uetera scripta legis & prophetarū, iam non illo oculo
mihi legenda proponerentur, quo antea uidebātur ab
surda, cum arguebam tanquā ita sentientes sanctos
tuos. Verum autem non ita sentiebant. Et tanquā re-
gulam diligentissime cōmendaret, sēpe in populari-
bus sermonibus suis dicentem Ambrosiū letus audie-
bam. Litera occidit, spiritus autem uiuificat. Cum ea,
quæ ad literam peruersitatem docere uidebantur, re-
moto mystico uelamento, spiritualiter aperiret.

2. Cor. 3.

MELANCHTHON TEXTV II.

A C primum quidem in describēda hominis na-
tura non habemus opus multiplicibus philoso-
phorum partitionibus. Sed paucis in duo par-
timur hominem. Est enim in eo uis cognoscendi, est &
uis quæ persequitur uel refugit quæ cognouit.

II.

Vis cognoscendi est qua sentimus aut intelligimus
& ratiocinamur, alia cum alijs cōparamus, aliud ex alio
colligimus. Vis ē qua adfectus oriuntur, est qua aut
auesamur aut persequimur cognita. Hanc uim ali-
as uoluntatem, alias adfectum, alias appetitum nomi-
nant. Non puto magnopere referre, hoc loco sepa-
rare sensum ab intellectu, quem uocant, & appetitum
sensuum ab adpetitu superiore. Nos enim de supe-
riore loquimur, hoc est, non modo de eo, in quo fames,
sitis, & similes brutorum adfectus sunt, sed de eo, in
quo amor, odium, spes, metus, tristitia, ira, & qui ex
bis

III.

III.

V.

VI.

LIB. II.

his nascuntur adfectus insunt, ipsi uoluntatem uocant.

Cognitio seruit uoluntati, ita liberum arbitriū uo- VII.
uo uocabulo uocant coniunctā uoluntatem cum cogni- VIII.
tione seu consilio intellectus. Nam perinde ut in Re
pub. tyrannus, ita in homine uoluntas est. Et ut senatus
tyrāno obnoxius est, ita uoluntati cognitio. Ita ut quan
quā bona moneat cognitio, respuit tamē eam uolun-
tas; ferturq; adfectu suo, ut posthac clarius explica- IX.
bimus. Rursum intellectum cū uoluntate coniu-
ctum uocant rationem. Nos neq; rationis neq; liberi ar-
bitrij uoce utemur, sed hominis partes nominabimus,
uim cognoscendi & uim obnoxiam adfectibus, hoc est
amori, odio, spei, metui & similibus. Hæc oportuit mo-
nere, quo facilius postea indicari possit legis ac gratiæ
discrimen, immo quo certius etiam cognosci possit, nū
qua sit penes hominem libertas. Et in hac re mirum est
quam operose uersati sint tum ueteres tum noui. Nos si
quis hæc calumniabitur, libenter & fortiter tuebimur
nostra. Volui enim modo pingnissime delineare homi-
nem. Et uideor mihi, quantum omnino retulit, de homi-
nis partibus dixisse.

C O C H L A E V S.

Vtinam iam euoluta esset & hæc (ut superior)
huius pistrini rota, in qua euoluenda & tem-
pus terere & animi molestias ferre, per tot
errorum anfractus compellor. Sed curabo, ut aliquan-
to

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

- I. to breuius, quàm supra, curriculum inueniam.
- Affectata uim cognoscendi & uim quæ persequitur uel refugit
 nouitas quæ cognouit. Quid facis autoritate Philippe? qua
 Phil. scriptura duce? qua arte quoue ingenio? Quid sibi uult
 affectata hæc nouitas tum diuisionis tum uocabulorū?
 Quis præter te sic diuidit aut loquitur? Certe longe ali
 ter ac multo etiã melius diuidunt atq; loquuntur, quos
 contemnis, Philosophi, sed & Theologi tum ueteres
 tum noui. Quin imo scripturæ quoq; aliter partes ho
 minis assignant & nominant. Ita enim ait Moyses. For
 mauit igitur dominus deus hominem de limo terræ, et
 Gen. 2. inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, & factus est
 Psa. 83. homo in animam uiuentem. Et Dauid. Cor meū & ca
 Mat. 10. ro mea exultauerunt in deum uiuum. Et Christus. Sed
 coc. 26. potius timete eum, qui potest & animam & corpus
 perdere in gehennam. Item. Spiritus quidē promptus
 Roma. 8. est, caro autē infirma. Et Apostolus. Si Christus in uo
 bis est, corpus quidem mortuū est propter peccatū,
 spiritus uero uiuit propter iustificationem. Et iterum
 paulo post. Si secundum carnem uixeritis, moriemini.
 Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis.
 Et alibi, Mulier innupta & uirgo cogitat quæ domini
 1. Cor. 7. sunt, ut sit sancta corpore & spiritu. Ecce ubiq; in scri
 pturis partes hominis assignantur corpus & anima,
 seu caro & spiritus. Nusquam autem tuæ duarū uiri
 um

RESPONSIO COCHLAEI.

um periphraſes, tam ſane ineptæ, quàm nouæ & aſſe-
ctæ. Quod ſi forte ſpiritum, qui interior homo dicitur
ſic diuidere uoluſti. Cur omiſiſti tertiam uim, quæ me-
morandi uis dici queat? An neſcis interiorem hominẽ
factum eſſe ad imaginem & ſimilitudinẽ dei, atq;
adeo totiũs trinitatis? Multo igitur rectius doctores no-
ſtri tres uires animæ commemorant, Intellectum, uo- Au. de Tri.
luntatem, & memoriã, in quibus pulcherrime relu- lib. 14. c. 8.
cet imago trinitatis, uti doctiſſime declarat Auguſti-
nus in libris ſiſis de Trinitate.

Deinde parum recte aut ingenioſe nouæ diuiſionis II.
tuæ membra deſcribis. Vis cognoscendi (inquis) eſt, Incepta deſ-
qua ſentimus aut intelligimus, ratiocinamur &c. criptio.
Quid ſibi uult hæc diſiunctio ſentimus aut intelligimus?
An ignoras parum probari à Dialecticis deſcriptiones
diſiunctiuas? Nonne & uis aſini eſt, qua ſentit aut intel-
ligit? Sufficit enim in diſiunctiua alteram partem uerã
eſſe. Quid igitur ſenſum, qui & brutis cum homine cõ-
munis eſt, cum intellectu confundis? At multo artificio
ſiſis deſcribunt animæ uires philoſophi ac Theologi no-
ſtri, quos tot iam ſeculis ſcholæ ſequuntur, hæc tua ma-
gis irriſione quàm reprehendiõẽ digna cenſentes. Nec
ferent unquam te uel Damasceno uel Longobardo illi
in ſcholis ſuccedere. Nam & reliquæ huius tuæ deſcri-
ptionis particule, partim ſuperſuæ, partim diminutæ
ſunt. Nihil enim dicunt de ſimplicium apprehenſione
nihil

nihil de compositione & diuisione apprehensorū, sed solum de discursu rationis, qui unico uerbo sufficiēter exprimitur, dū dicis ratiōamur, ut reliquæ duæ clausulæ merito dici queant superflue. Aut igitur cauti⁹ de cetero nouas adfero diuisiones descriptionesq; aut nobiscum antiquis contentus esto.

III.

Tertio ais. Vis ē qua adfectus oriuntur, est qua aut auersamur aut persequimur cognita. Egregia sanē par-
tis in diuisione assignatæ, descriptio. Inspice quæso mē-
brum diuisionis, an nō tot habeat uerba, quot hęc eius
descriptio. In diuisione enim dicis. Quæ uel persequi-
tur uel refugit quæ cognouit. In descriptione uero,
Quæ aut auersamur aut persequimur cognita. Est hoc
describere membrum diuisum? Quid opus est defini-
tione, si tot particulas habeat definitū, quot definitio.
O igitur egregium nouitatis tuæ inuentum. Cur autem
hic addis in definito, quod non addideras in membro
diuisionis? Hic enim dicis. Vis ē qua adfectus oriuntur,
At non ita dixisti in membro diuisionis. Ecce quā in-
geniose doces, quando sic preposterè membrū diuisio-
nis æque uerbosum ac prorsus idem facis cum definito
ne, aliud uero à definito. Quæ est hęc quæso Logica
noua?

III.

Quarto ais. Hanc uim alias uoluntatem, alias adfe-
ctum, alias appetitum nominant. Tu autem Philippe
quo eam dignaris uocabulo? Non est unum uocabulum
lona

RESPONSIO COCHLAEL.

longa & disunctua illa tua periphrasis. Cor, inquit = Cor.
 es, appello. At Cor in scripturis etiam uim cognoscen Psal. 13.
 di designat. Ait enim Dauid. Dixit insipiens in corde Psal. 32.
 suo, non est deus. Item cogitationes cordis eius in gene = Psal. 118.
 ratione & generationem. Item, ego autem in toto cor =
 scrutabor mandata tua. Et filius eius Salomon. Da = 3. Reg. 3.
 bis, inquit, mihi cor docile, ut populum tuum iudicare
 possim, & discernere inter bonum & malum. Et in Prouer. 6.
 prouerbijs. Cor machinans cogitationes pessimas. Quo
 igitur uocabulo tandem, si omnia nostra displicent ti =
 bi, uim illam, qua aut auersamur aut persequimur co =
 gnita, nominabis? Nos autem non confuse atq; indiffe =
 renter, uim illam uocamus (ut putas) appetitum, affe =
 ctum, aut uoluntatem. Non sumus bestiae, habemus di =
 scretionem. Discernimus enim inter sensum & intelle =
 ctum. Similiter inter appetitum sensitiuum & rationa =
 lem. Hunc homini proprium facimus, illum homini
 cum bestijs communem. Proprium ergo speciali uoca =
 bulo dicimus uoluntatem, & hanc cum affectibus ne =
 quaquam in unum idemq; confundimus. Aliud est enim
 uoluntas, aliud affectus aut animi passio seu perturbatio.
 Nemo hoc ignorat, nisi uos grammaticales Theologi.

Quinto ais, Non puto magnopere referre, hoc lo = V.
 co sensus separare ab intellectu, quem uocant, & ad =
 petitum sensuum ab adpetitu superiore. Et ego Philip =
 pe multo minus referre puto, si ommissa noua uestra

K gram =

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Nonagrammatica. grammatica, pro adfectu scribā affectum, & pro appetitu appetitum, secundum grammaticam consuetā, ac tot iam seculis usitatam. Nec miror, si apud te nihil referat, confundas an separes ab intellectu sensus, aut ab appetitu sensuum appetitum rationalem. Cum supra ostenderim, humanā rationem longe peiore apud te loco esse, quā cuiuslibet bestię sensum, imo quā insensatum lapidem ac truncum. Tibi enim ratio humana naturaliter impia est, necessario peccat, naturaliter deum prorsus ignorat, contemnit, & ut carnificem odit. Quod certe nullius bestię sensus faciūt, nulli trunci, nulli lapides.

VI. Sexto ais. Nos enim de superiore loquimur. Hoc est, non modo de eo, in quo fames, sitis, & similes brutorum adfectus sunt, sed de eo, in quo amor, odium, spes, metus &c. insunt, ipsi uoluntatem uocant. Si de superiore loqueris Philippe, cur inferiores, atq; adeo infimos quoq; commemoras? Certe nisi mendosus sit libertuus Chalcographi errore, uideris hic famem quoq; et sitim, superiori appetitui ascribere. Ais enim, non modo de eo &c. At consuetum est, Non modo ponere pro non solum, ut cunq; tamen te ipsum exposueris, contra usum rationemq; hic loqui uideris. Nam famem & sitim, naturales utiq; appetitus, connumerat inter appetitus sensuum. Et amorem, odium, spem, metum, & similes adfectus attribuit appetitui superiori, tanquam

na

B. II.
RESPONSIO. COCHLAEI.

In Brutis non sint. Nemo certe haecenus famem sitim-
q; inter affectus, de quibus Lib. arbitrium laudatur Fames &
aut ut superatur, posuit. Quia sunt irrationales, non au-
diunt rationem, sed sequuntur naturam. Nec sunt in no-
stra potestate, quia uelis, nolis, uenient tibi si non come-
das & bibas, quando exposcit natura. Quid ergo ma-
li meretur is, qui famem sitimue patitur? Nemo item

negauit, in brutis reperiri eos affectus, quos tu hic su-
periori appetitui ascribis. Amat namq; & canis non
modo catulos suos, sed & dominum suum, irascitur fu-
ribus & alienis, timet lupos, & se ualentiores canes,
odit feles, sperat frustum carnis e macello aut micas de
mensa domini sui, dolet percussus, tristatur de raptis
catulis obituq; domini sui. Quis autem omnes omnium

brutorum affectus facile recenseat? Quot enarrat Ari-
stoteles? quot Plinius? quot alij? Nomen & Delphinum
piscem nobiles authores Pedorastren dixere? Hic autem
8.9. & 10.
breuitatis gratia nobis de amore iraq; duo Vergilij in
Georgicis testimonia abunde fuerint satis. Sic ergo ait.

Omne adeo genus in terris hominumq; ferarumq;
Et genus aequoreum, pecudes, pictaq; uolucres,
In furas ignemq; ruunt. Amor omnibus idem. Et
de ira apum sic inquit.

Illis ira modum supra est, laesq; uenenum
Morsibus inspirant, & spicula torta relinquunt
Affixa in ucnis, animasq; in uulnere ponunt.

Affectus ca-
num.

Virg. in Ge-
or. lib. 3.

Idem lib. 4.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

- VII. Septimo ais. Cognitio seruit uoluntati, ita liberum arbitrium nouo uocabulo uocant coniunctam uoluntatem cum cognitione seu consilio intellectus. Tu Philip=
pe stultitate meritate, nō nos, uocabula peruerteris & in=
Cognitio. nouas. Quia enim auctoritate, cognitionem pro intelle=
ctu aut ratione poni iubes? Nomen & per sensus cogni=
tionem habemus? Ita sane ait Esaias in persona domi=
Esa. 1. ni. Cognouit bos possessorem suum, & asinus prae=
Hier. 8. se domini sui. Israel autem me non cognouit. Et Hiere=
mias. Miluus (inquit) in caelo cognouit tempus suum,
Populus autem meus non cognouit iudicium domini.
Sed & tu ipse paulo ante dixisti. Vis cognoscendi est
qua semimus aut intelligimus. Non igitur iuste reij=
cis haec uocabula antiqua, intellectus, ratio, uoluntas,
liberum arbitrium, cum non habeas meliora, licet sis
litterator neuitquam uulgaris, ineptae sunt tuae Peri=
phrases, impropriatē uocabula.
- Lib. arbi. ue. Quis autem hanc impudentiam tuam ferat, qualib.
tus uocabu= arbitrium nouum uocabulum dicis? Nolo hic antiquos
lum. Ethnorum philosophos (quos mire contemnis) com=
memorare, sed homines Christianos, ecclesiae doctores
tibi oppono antiquissimos, qui hoc uocabulo usi sunt.
- Dio, de di. vsus profecto est eo B. Dionysius, discipulus Apосто=
nomi. lib. 2. lorum, in pulcherrimo libro, de diuinis nominibus.
- Tertul. cō. vsus eo Tertullianus, inter Latinos omnium quos habe
Marcioli. 2 mus antiquissimus. Quod si fortiter uis (ut iactitas)
tueri

LIB. II
RESPONSIO COCHLAEI.

tueri tua, huic saltem responde auctori super ijs, quæ de lib. arbitrio doctissime scripsit aduersus Martionē hereticum. Quis autem post istos uocabulum hoc rececit? Num Origenes? num Eusebius? num Ambrosius, Basilus, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, & id genus doctores reliqui? At si tua uis tueri, his omnibus respondeas necesse est. Omnes enim non modo uocabulosi sunt, sed & rem significatam fortiter asseruerunt. Nemo eorū dixit lib. arbitrium esse (ut uos dicitis) de solo titulo, inane scilicet sine re uocabulum. Ut autē tu sis etiā Luthero Onophagoq; tuo impudentior, reijcis & ipsum uocabulum, quod mendacio omnium impudentissimo dicis esse nouum.

Octauo ais. Nam perinde ut in Repub. Tyrannus, ita in homine uoluntas est. Et ut senatus tyranno obnoxius est, ita uoluntati cognitio & c. Quoniam nō uis esse Philippe unus ex nobis, non iuste uteris ipse nostro, quod reprobas uocabulo. Hic enim dicis, ipsi uoluntatem uocant. Et infra, Aristotelicum uocabulum uoluntatis. Cur ergo tu nō potius inepta tua circūlocutione, qua tibi usq; adeo places, uteris, quā uocabulo nostro? Cur deinde non uteris hoc uocabulo intellectus aut rationis potius quā cognitiōis (quæ sensuū quoq; est et brutorū) sicut uocabulo uolūtatis potius quā Periphrasi tua es usus? Quæ est ergo ista tua improbitas, reprehendere bona & antiqua uocabula, quibus ipse

VIII.

K 3 quoq;

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

quoq; uteris, & meliora dare nescis? At omisso uocabulo negotio, uideamus quid hic uelis. Cur quaeso tyranno uoluntatem, senatus uero cognitionem assimilas? Nō puto te aliud hic per cognitionem intelligere & significare, quā uultum & rationem humanam. Haec autem iuxta tuam sententiam plena est soncicis pestibus, ignorans & contemptrix dei, incredula, deum ut carnificem odio habens. Quomodo igitur eam hic dicis bona mouere senatusq; assimilem esse? Disputa nunc tecum. Ego enim admitto rationem, quae uoluntati ad eligendum consilium praebet, senatus conferri & assimilari posse. At nego uoluntate simpliciter dictam, reſte assimilari Tyranno. Quid ita? quia uiolenter occupat rempub. Tyrannus, ac uiolenter imperat senatus. Voluntas autem naturaliter obtinet in regno animae dominium, & libere imperat, libere mouet reliquas animae uires. Non igitur iuste comparas uoluntatem tyranno, cui solum mala uoluntas quo ad aliquid assimilari debet, sicut bona uoluntas bono Regi. Voluntas autem simpliciter dicta, hoc est in anima, quod Rex in regno, Imperator in exercitu, Gubernator in nauis, Dictator aut Consul in repub. Vti pulcherrime docet ex Dionysio, Augustino, Gregorio, Niceno, Iohanne Damasceno & similibus. B. Thomas haud uno in loco per quaestiones non paucas, quarum una quaeq; melior ac eruditior est omnibus tuis Lutheriq; tui libris, quibus mihi

Disputate
cū Phil.

S. Tho. in
prima parte
q. 82. Et
in prima 2.
q. 17. per to
tum.

RESPONSIO COCHLAEI:

mibi eo molestiores estis, quod respondendo uobis distrahor interim à iucundissima lectione illius uiri aliorumq; quos ille sequitur, optimorum auctororum.

Nono ais. Rursum intellectum cum uoluntate coniunctum uocant rationem, nos neq; rationis neq; lib. arbitrij uoce utemur, sed hominis partes nominabimus &c. Quare te ipsum bone Philippe toties mendacem prodis? quoties enim in posterioribus & rationis & lib. arbitrij uoce usus es? Et nos iam supra ostendimus etiam ex tuis dictis, uim cognoscendi sensibus quo-

q; competere, non solum intellectui. Vis autem obnoxia affectibus, nec propria est homini, nec proprie uoluntas. Affectus enim sunt in sensitiuo appetitu, per

quos caro concupiscit aduersus spiritum, & lex membrorum repugnat legi mentis, ut ait Apostolus, uti-

nam tu super his rebus recte intelligendis cōsuleres potius, quàm contemneres diuum Thomam, quo nemo de passionibus (ut uulgo uocatur affectus & animi perturbationes) animè scripsit eruditius aut solidius, ne copiosius quidem, miratamen & ordinata breuitate per

questiones quinque & uiginti, in prima secunde. Quoniam uero huic auctorem tu non solum contemnis, sed & conuicijs calumnijsq; impie insectaris, pauca ex lo hame Damasceno proferā, ut uideas, quàm preposterè ac peruerse garris in isto libro tuo de rebus, quas minime intelligis, aut certe intelligere non uis, aut forsitan

K 4 tan

IX.

Vis obnoxia affectibus.

Gal. 5:

Ro. 7.

S. Tho. in

prima. 2. a

q. 22. usq;

ad 49.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Ioh. Dama tan maliciose te non intelligere fingis. Dirimuntur (in
 lib. 2. de or quit ille) anime potentie in rationalem & irrati-
 onalem. Irrationalis autem partes sunt due, hæc quidem
 de. c. 12. rationi non obediens, quia scilicet non persuadetur ra-
 tione, illa uero rationi pareat, quia & ratione persuade-
 tur. Quæ autem non obedit rationi, & quæ non suade-
 tur, Vitalis est, quæ & Pulsatilis uocatur, & seminaria
 siue generatrix, augmentatiua & nutritiua & omni-
 no uegetatrix, cuius est corpora plasmare atq; effin-
 gere. Hæc enim non ratione gubernatur sed natura. O-
 bediens autem rationi & suasibilis deducitur in con-
 cupiscendi irascendiq; particulam. Passim uero irra-
 tionalis pars anime, uocatur ea quæ perturbatiõ sub-
 iacet & quæ appetit. Et infra. Passionum autem affe-
 ctionumq; anime diffinitio est huiusmodi. Affectio sen-
 sualis motio est appetitiua uirtutis, ob imaginationem
 boni & mali. Et aliter. Affectio est irrationalis motus
 ob boni aut mali opinionem. Hæc Damascenus. Ex qui-
 bus intelligere potes affectus ad irrationalem anime
 partem, id est, ad sensum pertinere. Cætera quæ subdis,
 nullius sunt momenti, ideo responsione non egent.

Eo. c. 22.

MELANCHTHON. TEX. III.

- I, Pertinet autem ad uim cognoscendi lex, id est, cog-
 nitio faciendorum.
 II, Ad uim affectiuam uirtus peccatum.

Libers

RESPONSIO COCHLAEI.

Libertas non dicitur proprie cadere in partem cognoscentem, uerum ea uoluntati obtemperans, huc aut illuc rapitur.

Est autem libertas, posse agere aut non agere, posse sic aut aliter agere.

Itaque in questionem uocatur, Sit ne libera uoluntas, & quatenus libera sit.

COCHLAEVS.

Mihi profecto admodum tedium & molestum est, ad tot nouitates, peruerso studio affectatas, animu intendere, praesertim cum nihil utilitatis, ueneni uero plurimum ubique praeseferant, longe enim utilius, quae nosse oportet, ex probatis authoribus addiscimus, qui & pie & constanter proprijs & usitatis uerbis docent. Tu siquid bene dicas aliquando, id syncerum esse non sinis. Aut enim sensum uerbaue immutas, aut impietatem aliquam per illud insinuas. Quanto planius certiusque de lege, de uirtute & peccato, deque libertate & gratia scripserunt doctores nostri, Augustinus Damascenus, Bernardus, & Thomas, Albertusque ac Bonauentura, quam tu facis, iuuenculus audax ac Theologus literalis & uxorius.

Ais hic primo. Pertinet autem ad uim cognoscendi lex, id est, cognitio faciendoru. At non dicis, ad quam uim cognoscendi, num ad sensum an ad intellectum. Deinde cum duplex sit cognitio intellectiua, contem-

K 5 platina

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

platiua scilicet & actiua, merito dixisses, ad utrā per-
tineat lex. Rursus cū supra posueris cognitionem pro-
ui cognoscendi, dum diceres, cognitio seruit uolunta-
ti. Item uoluntati obnoxia est cognitio. Nunquid hic
codē modo accipis, quando dicis, lex. i. cognitio facien-
dorum? Postremo. Improprie dicis faciendorum, cū
potius dicendum fuerat agendorum. Ad actiua enim
uitam pertinet lex, at multum differunt inter se, scien-
tia cognitioq; contemplatiua, actiuaq; & factiua, id
quod te Græculum latere minime debuit, quia græce
magis liquet, cum alia sit ratio, ars, atq; notitia theori-
ca, alia practica, alia item poetica. Quanquam hic non
tam uocabula reprehendo quam studium innouandi,
dum sic iuuat te uanis nouitatibus animos adolescentiū
implicare, & per eas in errorem, dum noua delectant
à uera & antiqua traditōe abducere. Plinius certe ma-
gisq; proprie & distincte sic dixisses. Pertinet autem
ad rationem lex. i. præceptū agendorum aut fugien-
dorum. Nam principium humanorum actuum est ra-
tio, eius enim est imperare & ad finem ordinare. Lex
autem est quædam regula & mensura (ut ait B. Tho-
mas) qua quis uel ad agendum inducitur, uel ab agendo
retrahitur. Est igitur lex aliquid ratiois. Sic Damascus
primo. Vis (inquit) contemplatiua est, quæ cōsiderat quo
pacto se habent entia. Actiua uero, quæ & consultati-
ua, quæ deffinit ac determinat agendis rationē rectā.

Sic

S. Tho. in
prima par-
te q. 90. ait
primo.
Iohannes
Damasc. lib.
2. ca. 27.

RESPONSIO COCHLAEI.

Sic Aristoteles circa finem Ethicorū. Patris (inquit) Ari. Ethic.
 præceptio uires non habet, neq; necessitatem, neq; ul- lib. x. c. fi.
 lius omnino unius uiri, nisi sit Rex aut aliquis talis. Lex
 autem uim habet cogentem, quæ quidem est sermo, ab
 aliqua prudentia atq; mente profectus. Sic Papinia= ff. de legib.
 nus, iuris consultus grauiissimus. Lex (inquit) est com= & sena. li. 1.
 mune præceptum, uirorum prudentum consultum, de
 lictorum quæ sponte uel ignorantia contrahuntur co=
 ertio, communis reipub: sponcio. Et ne hæc, uelut pro=
 phana & extranea reijcias. Ecce tibi uerba Pauli apo=
 stoli. Quid igitur (inquit) lex? propter transgressores Gal. 3
 posita est. Item, lex pædagogus noster fuit in Christo,
 seu (ut adnotant aliqui) in uel ad Christum. Item, si spi=
 ritu ducimini, non estis sub lege. Et alibi, Scimus autem 1. Timo. 1
 quia bona est lex, si quis ea legitime utatur, sciētes hoc
 quia lex iusto non est posita, sed iniustis & nō subditis
 & c. Sed hæc prolixius forsitan, quàm oportuit.

Ais secundo, Ad uim affectuum pertinet uirtus, II.
 peccatū. At nos supra uim affectuum etiam in brutis
 esse ostendimus, quibus tamē neq; uirtus neq; peccatū
 inest. Quid ita? Quia neq; rationem neq; uoluntatem
 habent. Quam o ergo rectius dixisses, ad lib. arbitri=
 um pertinet uirtus, peccatum. Est enim uirtus qualitas
 mentis & peccatum agnoscit conscientia. Quid autem
 uult sibi tandem ista tua distinctio? Nam & lex respi=
 cit etiam uoluntatem, & uirtus rationem quoq;. Vo=
 lun=

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Voluntas est sane que adimplet aut negligit legem. Et ratio est que uoluntati uirtutem peccatumq; ostendit, et inter ea discernit. Certe nō sufficit legem cognoscere, nisi uoluntas opus legis prosequatur. Finis enim legis moralis philosophiæ non est (iuxta sententiam Aristotelis) cognitio sed actio. Nam & Apostolus ait. Nō auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Non uideo itaq; ad quid opus sit hac tua nouitate.

Ari. i. Ethic.
Ro. 2

III.

Ais tertio. Libertas non dicitur proprie cadere in partem cognoscentem, uerum ea uoluntati obtemperans, huc aut illuc rapitur. Ita ne rapitur Philippe? Quis ei uiolentiam infert? Certe si recte legisses philosophos & ecclesiæ doctores, non ignorares, uoluntatem nō mouere intellectum aut rationem, nisi prius intellectus aut ratio mouerit ipsam, ostendendo ei quid appetat fugiatue. Et uulgatum est illud Ouidij. Ignoranti nulla cupido. Quomodo igitur rapitur huc aut illuc, que antequam ad aliquid executiue moueatur, uoluntatem ad illud obiectiue mouet? Non sunt inimice inter se uires istæ, nec separatae. Est enim in ratione uoluntas. Nec usquam est uoluntas proprie dicta, nisi ubi sit ratio aut intellectus. Cur igitur à parte cognoscente amoues libertatem? Nonne confessus es paulo superius lib. arbitrium uocari uoluntatem coniunctam cum cognitione? Cur autem ista libertas non est in brutis

Libertas est
in ratione.

tiis

B. II.
RESPONSIO CCOHLAEI.

tis, in quibus tamen reperitur uis affectuum? Nonne ideo dicitur carere uoluntate, quia carent & ratioe? Non est igitur amouenda libertas à ratioe, unde rationalis creatura habet ut libera sit. Non igitur sola uoluntas libera est, sed totus homo interior, ad imaginem dei factus, liber sui dicitur. Et in hoc maxime imago dei dicitur, quia liber sui est, uti pulcherrime declarant Tertullianus & Bernardus. Hic pauca ex Damasceno referre satis fuerit. In hominibus (inquit) rationis cōpositibus, ducitur magis appetitus naturalis quàm ducit, libera enim potestate & cū ratione mouetur. Quoniã autem cōiunctæ sunt cognoscitiuæ & appetitiuæ uirtutes in eodem, libera igitur potestate appetit, & libere uult, & libere inquirit & considerat, & libere cōsultat, libere iudicat, libere amat, libere eligit, & libere mouetur, & libere agit in ijs, quæ secundum naturam sunt. Hæc ille. Quod si certius ista cupias intelligere, lege meo consilio B. Thomam, qui de lib. arbitrio scripsit nō uno in loco, breuiter quidem in prima parte, prolixè autem in scriptis & in summa de ueritate.

Ais quarto. Est autem libertas, posse agere aut non agere, posse sic aut aliter agere. Multiplex est Philippe libertas, tum in prophanis, tum in sacris literis ac legibus. Quantū uero ad rem satis est, pulcherrime distinguit tres libertates Bernardus in libro supra citato. Cum igitur (inquit) pro ut interim potuit occurrere nobis

Tertull. cō.
Marcionē
lib. 2
Damascē.
lib. 2. c. 22.

S. Tho. in
prima parte
q. 83. per
to. de ueri.
ma. 24. per
to.

III.
Bernard. de
gratia & li.
arbi.
Triplex li.
anima.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

nobis, triplex sit nobis proposita libertas, à peccato, à
 miseria, à necessitate. Hanc ultimoloco positam conu-
 lit nobis in conditione natura. In prima restauramur à
 gratia, media nobis reseruat in patria. Dicatur igitur
 prima libertas naturæ, secunda gratiæ, tertia uitæ
 uel gloriæ. Prima namq; in liberam uoluntatem ac uo-
 luntariam libertatem conditi sumus, nobilis deo crea-
 tura. Secunda reformamur in innocentiam, noua in
 Christo creatura. Tertia sublimamur in gloriam, per-
 fecta in spiritu creatura. Prima ergo libertas habet
 multum honoris. Secunda plurimū etiam uirtutis. No-
 uissima cumulum iocunditatis. Ex prima quippe præ-
 stamus cæteris animantibus, In secunda carni, per ter-
 tiam mortem subijcimus. Vel certe, sicut in prima sub-
 iecit deus sub pedibus nostris oves & boues & pecora
 campi. Ita quoq; in secunda spirituales bestias huius
 aeris, de quibus dicitur. Ne tradas bestiis animas confi-
 tentes tibi, prosternit æque & conterit sub pedibus no-
 stris. In ultima tandem nos ipsos nobis plenius submissi-
 rus per uictoriam corruptionis & mortis, quando scia-
 licet nouissima destructur mors, & nos transibim-
 us in libertatem gloriæ filiorum dei, qua libertate
 Christus nos liberabit, cū utiq; tradet regnum deo &
 patri. Hæc ille. I nunc Philippe & nouitates tuas ine-
 ptas & impias dictis huius uiri superbe præfer, dum-
 modo eruditis quibuslibet probe constet, plus erudi-
 tionis solidæ præ se ferre illum una in pagella, quàm
 te in

Psal. 8.

Psal. 73.

1. Cor. 15.

B. II.
peccato, &
litam conu-
Barramur à
Dicatur igi-
tertia uita
tem de no-
deo crea-
nem, nouim
oriam, pri-
oribus habet
trinitis. No-
ppe pre-
ni, per ter
prima sub
peccata
fistat in uis
um as con-
pedibon
ius subm
quandis
e trasfibi
a libertate
meo &
sua me-
dion-
s et uia-
a, quon-
te III

RESPONSIO COCHLAEI.

te in toto tuo uolumine.

Ais quinto. Itaq; in questionem uocatur. Sit ne libera uoluntas, & quatenus libera sit. De responsione tua postea uidebimus, tu interim nostrā accipe responsionē. Libera est uoluntas nostra ab omni coactione. Sicut enim uolentū repugnat uoluntario, ita & coactio uoluntati. Quomodo enim quis cogatur, ut uelit quod nō uult; aut ut non uelit quod uult? Nō cogitur ergo à diuina prædestinatōe, nō à fato, non ab astris, nō ab angelis siue bonis siue malis, nō ab hoībus quamlibet potentibus, nō ab affectibus, nō à carne, nō deniq; à peccato aut morte, nec ulla re siue interna siue externa. Libera est ergo ab omni necessitate coactōis, uti supra satis (ni fallor) efficaciter & scripturis & rationibus ostensum est. Quæ si tibi nondū sufficiunt, lege & illa, quæ in 5. libro de ciuitate dei edisserit Augu. Ceterum à necessitate naturali, qua appetit summū bonū, id est, beatitudinem, non est uoluntas libera. Quia nō potest nō adque scire ultimo fini, sicut non potest intellectus nō as sentire primis principijs. Vide, si libet, quæ hac de re scripserunt, Thomas & Diony. Voluntas igitur naturaliter appetit bonum, malum enim præter uoluntatem est, secundum Dionysium. Ad hunc sane sensum, quod quicquid appetit uoluntas, sub ratione boni appetit, siue illud uere siue apparēter bonum sit. Nemo enim respiciens ad malum operatur. Hinc est quod beatitudine omnes una (ut ait August.) uoluntate appetūt.

Quia

v.
Quomodo
libera uo-
luntas.

Aug. de ci.
de lib. 5. c.
9. & 10.
S. Tho. in
prima par-
te q. 82.
Dio. de di.
nomibus
c. 4
Aug. de tri.
n. lib. 14.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

quia naturaliter omnes appetunt ultimum finem. Sed non omnes eadem eligunt media. Non enim naturaliter aut necessario, sed libere & uoluntarie appetimus atq; eligimus hæc uel illa media, quæ sunt actus humani. Libera est ergo uoluntas nostra ad agendum aut nõ agendũ. Ad agendum bene aut male. Ad cõsentiendũ aut nõ consentiendum in quoslibet actus humanos. Ad obediendum aut non obediendum, & uniuersaliter ad omnia, quæ in lib. arbitrium cadere possunt.

MELANCHTHON. TEX. III.

I. RESPON. Quandoquidem omnia quæ eueniunt, necessario iuxta diuinam prædestinationem eueniunt, nulla est uoluntatis nostræ libertas.

Paul. ad Rom. XI. Quoniã ex ipso & in ipso &c. Ad Ephe. i. Qui operatur omnia secundum consilium uoluntatis suæ.

III. Matt. 10. Nonne duo passeret asse ueneunt, & unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro. Obsecro, quid hac sententia clarius dici potuit?

III. Prouer. 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus, imperium quoq; ad diem malum.

V. Et rursum 20. A domino diriguntur gressus uiri. Quis autem hominum potest intelligere uiam suam.

VI. Rursum 16. Cor hominis disponit uiam suam, dominus autem dirigit gressus eius.

Hic

RESPONSIO COCHLAEI.

Hiere. 10. Scio domine, quòd non est hominis uia eius VII.
nec uiri est ut dirigat gressus suos.

Præterea idē docent diuine historie. Gen. 15. Nec VIII.
dum completæ sunt iniquitates Amœrorum.

In secundo capite primi libri Regum. Et non audie IX.
runt uocē patris sui, quia uoluit dominus occidere eos.

Quid similis casui fortuito, quàm quod Saul abijt X.
quæsiturus asinas, & ungitur à Samuele, inaugurat-
turq; regno.

Rursum in primo Regnorum cap. 10. Abijt cū Sau XI.
le pars exercitus, quorum tetigerat corda deus.

In tertio Regnorum cap. 12. Non adqueiuit Rex po XII.
pulo. Quoniã auersatus fuerat cum dominus, ut susci-
taret uerbum suū, quod locutus fuerat in manu Abiæ
Sylonitæ ad Hieroboam filium Nabath.

Et quid aliud in nono capite & undecimo ad Roma XIII.
nos Paulus agit, quàm ut omnia quæ fiunt, in destina-
tionem diuinam referat?

Abhorret ab hac sententia iudicium carnis seu ra- XIV.
tionis humane. Contra amplectitur eam iudicium spi-
ritus.

Ncq; enim uel timorem dei, uel fiduciam in deum, cer XV.
tius aliunde disces, quàm ubi imbueris animum hac de
prædestinatione sententia.

An non eã ubiq; in prouerbijis inculcat Solomon? ut XVI.
alias timorem, alias fidem doceat.

An nō inculcat eam in eolibello, cui Ecclesiastæ ti- XVII.
tulus est.

L. Multiū

XVIII. Multum enim omnino refert, ad præmendandam dandamq; humane rationis tum sapientiam, tum prudentiam constanter credere, quòd à deo fiant omnia.

XIX. An non hoc uno loco efficacissime consolatur discipulos Christus, cum inquit. Omnes capilli capitis uestri numerati sunt.

C O C H L A E V S.

Quàm impia bestialis & blasphema sit ista tua conclusio Philippe, ex supra dictis satis manifeste liquet. Nò opus est igitur, ut à nouo eam hic reprobemus. Cæterum ad locos scripturarum, à te in sensum reprobum citatos, hic qua poterimus breuitate respondebimus. Ad quos sanè omnes generali præiudicio respondere licet. Neminem per tot secula ex omnibus Catholice Ecclesie doctoribus locos illos secundum sententiam tuam exposuisse. Alium igitur habeant sensum oportet. Non enim doctores ecclesie locos illos aut neglexerunt aut nescierunt. Non tu eos primus uidisti aut intellexisti. Quis autem tam stulti & iniqui sit iudicij, ut arbitretur, unum te uuenculū ad huc & in poeticis grecanicisq; studijs à teneris annis semper, usq; ad erūpentem Lutheri furorē, uersatum, atq; adhuc hodie ex eiusmodi literarum professione uictum pro te domoq; tua queritatem, melius intelligere scripturas, quas tamen, cum literator sis, literaliter solum intelligis, intelligendasq; esse præcipis, quàm intellexerint eas tot authores ecclesiastici, qui ad eas tractandas, non illotis

RESPONSIO COCHLAEI:

illotis, ut tu, pedibus manibusq; accesserunt, sed omni
 & dicendi & intelligendi exponendiq; arte instructi,
 uitae sanctimonia, castitate, abstinentia, humilitate, ac
 omni laudatissimarum uirtutum genere preparati, ac
 spiritus sancti in super gratia illustrati & adiuti, atq;
 ab Apostolis Apostolicisq; uiris germanum scripturae
 sensum uelut per manus à præceptoribus accipientes,
 ad sacras literas interpretandas tandem cum timore
 dei (qui utiq; initium est sapientiae) mentem sic arte uir
 tuteq; ac gratia præmunitam applicuerunt. Talibus ne Pro.
 igitur minus credatur, quàm tibi uxorato iuueni, è si-
 nu dilectae coniugis ad literalem Bibliam repente pro-
 filienti? Videamus ergo sigillatim, quàm blasphemè ad
 impietatem abutaris pietate diuina.

Primo ais. Paul. ad Roma. Quoniam ex ipso & in i:
 ipso &c. Non unum est hic Philippe peccatum tuum. Quoniam
 Allegas uiciose, intelligis sinistre, applicas indocte, ex ipso &
 breuiter calumniose Paulo impiam sententiam, de in ipso.
 qua nunquam cogitauit, ascribis. Verba igitur Pauli
 sunt hæc. Quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso
 sunt omnia. Tu mediam particulam, & per ipsum, omit-
 tis, nescio qua de causa, cum pro sua breuitate facillime
 potuerit adnotari, forsitan parum tibi est hic Mani-
 chæi posthumum agere, nisi & Arriane uiperæ sobo-
 lem renoues. Quandoquidem & magistrum tuum ma-
 le uexat catholicum illud uocabulum, contra Arria-
 nos primo receptum, Homousion. Paulus hic, uti Ori-

L 2 genes,

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

genes, Athanasius, Ambrosius, Augustinus, & reliqui
 expositores intelligunt, mysterium trinitatis ostendit.
 Tu medie personæ symbolum, tanquam creatura, nõ
 creator aut deus sit Christus, in gratiam forte Arria-
 norum & magistri tui omittis. Non tamen asseuera-
 uerim, ea de causate illud omisisse, licet iustis coniectu-
 ris id suspicari liceat. Certe non potuisset Paulus neq;
 breuius neq; planius unitatem essentia, ac trinitatem
 personarum explicare. Nam Ex, Per, In, præpositio-
 nes, distinctionem personarum indicant. Ipse uero, idẽ
 pronomem ter positum, identitatem substantia in tri-
 bus personis denotat. Cur tu igitur Christi notulã a deo
 breuem omisisti? Sed age ut libet. Nos eã certe, etiam si
 totus mundus à nouo Arrianus fieret, nunquam abne-
 gabimus. Ita enim & alibi ait Paulus. Vnus dominus Ie-
 sus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. Et Io-
 hannes in euangelio. Omnia, inquit, per ipsum facta
 sunt. Non recte igitur omittis tam breuem necessariãq;
 ad integrum sensum particulam. Deinde, non recte my-
 sterium trinitatis retorques contra lib. arbitrium ho-
 minis, in quo præcipue homo ad imaginem dei trinita-
 tisq; factus est. Nam & ipsum ex deo habemus. Rur-
 sus, non recte intelligis per hoc signum uniuersale Om-
 nia, cuncta opera nostra, quorum plerãq; sunt ma-
 la. Omnia autem que ex deo sunt, bona sunt. Deniq;
 cum tu dicas omnia opera hominum, etiam sanctorum
 licet optime facta, esse peccata, ingens esset blasphe-
 mia

1. Cor. 8

Ioh. 1

LIB. II.
RESPONSIO COCHLÆI.

nia dicere, ex deo, aut per deum, aut in deo esse peccata. Sed & supra hanc tuam allegationem non nihil respondimus.

Secundo ais. Ad Eph. 1. Qui operatur omnia secundum consilium uoluntatis suæ. Sequitur ne hinc Philippe, hominem lib. arbitrij non esse? Consilium uoluntatis:
O doctas & effaces consequentias & probationes, quibus tam belle quodlibet ex quolibet inferis & demonstras. An non potius contrarium sententiæ tuæ inferre hinc nobis liceat? Si enim deus operatur omnia secundum consilium uoluntatis suæ. Homo autem ad imaginem & similitudinem dei factus est. Decet igitur & hominem operari secundum consilium suæ uoluntatis, potius quàm temere secundum casum, aut secundum carnis concupiscentiam, aut secundum affectuum incitationem. Non enim secundum ista, sed secundum rationem & uoluntatem homo ad imaginem dei factus est. Quid est autem lib. arbitrium, nisi consilium uoluntatis, hoc est, ratio coniuncta uoluntati? Nonne uides iam Philippe hanc allegationem magis nostræ quàm tuæ astipulari sententiæ? Locus iste contrarius Phil.
Non enim tollit consilium dei lib. arbitrium nostrum, sed magis confirmat, neq; hic disputamus de operibus dei, sed de actibus humanis, num fiant necessario, an potius uoluntarie per lib. arbitrium. Quid tu igitur blasphemæ cum operibus dei, quæ mala esse non possunt, confundis hic opera humana, quæ tu semper uis esse peccata? Certe longe alia est ratio operû dei, quàm

L 3 hominû

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

hominum. Et longe aliter se habent opera bona fidelium & iustorum, quam opera mala infidelium & peccatorum. Quamuis enim utraq; fiant per lib. arbitrium (alioquin nec meritum esset nec culpa, nec merces redderetur, nec poena nostris actibus, nisi per liberam uoluntatem fierent) tamen malis non cooperatur deus sicut bonis. De quibus in fine ait Marcus. Illi autem profeti predicauerunt ubiq; domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. De malis autem ait hic Apostolus paulo inferius. In quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostrae, facientes uoluntatem carnis & cogitationum. Quis autem haec, nisi blasphemus & impius referat in deum, qui operatur omnia secundum consilium uoluntatis suae, non secundum uoluntatem carnis nostrae? Hic ergo locus Pauli aut imperiucens aut potius contrarius est sententiae tuae.

Matr. 16

Ephc. 2

III.

Passerculus
uxoris Phi.

Tertio ais. Mat. 10. Nonne duo passeres asse ueniunt, & unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro. An uero hinc sequitur Philippe, omnia necessario conuenire, & nullam esse libertatem uoluntatis nostrae? Non certe magis, quam te passerem esse. Non cadit passer super terram sine patre caelesti, qui nihil ignorat, & sub cuius providentia sunt omnia. Nec tu caedes in sinum adulterae sine illo, licet id faceres sine uxore. Non enim ignorat deus ignorante uxore. Sed aliter tu, aliter cadit passer. Tu per lib. arbitrium, ille lib. arbitrio

LIB. II.
RESPONSIO COCHLAEI.

bitrio caret. Tu ad querendam carnis uoluptatem, ille ad escam sibi petendam. Tu incurris culpam, ille à culpa & peccato immunis est. Neutrum tamen euenit necessario. Potes enim non adulterari, potest & passer non cadere. Si tamen sit, dei prouidentiam non latet. Vide hic, sibi libet, expositiones Hieronymi & Chrysostomi. Vterq; profecto in prouidentiam dei hæc uerba refert. De libero autem hominis arbitrio ne unum quidem uerbum hic habent. Quod situ Hieronymi prudentissimi senis consilium, quod hic ponit, audires, non rueres adeo præceptis ad omnem impietatem. Consulit enim ille, ut non tuo sensui attemperes scripturas, sed scripturis iungas sensum tuum. Supra quoq; non nihil ad hunc locum respondimus. Quod autem propter dei prouidentiam tolli non debeat lib. arbitrium efficacissimis rationibus & scripturis probant ferè omnes doctores nostri, cum ueteres tum noui. Et contra, quod nõ oporteat, propter lib. arbitrium asserendum, negare dei prouidentiam, pulcherrime cõtra Ciceronem probat B. Augustinus in quinto, de ciuitate dei.

Consilium Hierony.

Aug. de ci. ui. lib. 5. c. 9

Quarto ais. Prouer. 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus, impium quoq; ad diem malum. An & hic Philippe Manichæum nobis insinuas, tanquam natura (quam à deo creatore accepimus) impij simus, quia impium creauerit deus ad diem malum. Absit à nobis error iste. Nam quicquid deus creat bonum est, non impium. Quod autem Esaias ait, faciens

III. Deus creas malum.

Esa. 45.

L 4 pacem

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

pacem, & creans malum. Hoc utiq; de malo pœnæ, nō
de malo culpæ intelligi debet. Sed uideamus, num ex
hoc loco probes recte, omnia euenire necessario nul-
lumq; esse nobis lib. arbitrium. Vniuersa propter se-
metipsum operatus est dominus. Quis neget? Ait e-
nim in Apoca. Iohannis. Ego sum Alpha & O, prin-
cipium & finis. Est enim deus & principiū effectiū,
& finis ultimus omnium rerum. Rerum inquam, id est
creaturarum, non quorumlibet actuum humanorum.
Actus enim mali à lib. arbitrio sunt, non ex deo. Aut
igitur confitere lib. arbitrium, aut barbara impietate
fac deum causam peccati aut culpæ. Quod si recte cō-
sideres hanc uocem, impium lib. arbitrium fatearis o-
portet. Nihil enim impium est, quod lib. arbitrio caret.
Ergo & hic locus plus nobis quàm tibi opitulatur.
Quod ut manifestius fiat, adferam expositionem, quæ
ab alijs Hieronymo, ab alijs Bedæ ascribitur, recita-
turq; etiam in Glossa ordinaria. Nulla, inquit, fuit do-
mino causa, creaturam uisibilem uel inuisibilem faci-
endi, nisi uoluntas sua, ut suam uidelicet bonitatem rā-
tionabili creaturæ, quam perpetuo beatam faceret, o-
stenderet. Eum quoq; , qui bonum conditionis propria
sponte deseruit, id est, Diabolum cum suis sequacibus,
iusta seueritate damnauit. Hæc ibi. Vides ergo Diabo-
lum & omnes impios, conditione quidem & natura
bonos fuisse factos à deo, sed sua sponte impios factos,
dum bonum conditionis propria sponte deseruerant.

Quinto

RESPONSIO COCHLAEI.

Quinto ais. Et rursus Prouer. 20. A domino diriguntur gressus uiri. Quis autem hominum potest intel A domino ligere uiam suam? Commentarius certe hic bis mentio diriguntur nem facit lib. arbitrij. Admonet autem (Sicut admonet gressus uiri contra Pelagianos omnes Catholici) ut rectum iter hominis non lib. arbitrio, sed gratiæ dei acceptum feramus. Gressus ergo nostri, si boni sunt, utiq; à domino diriguntur, non quidem coacte aut uiolenter, sed suauiter & libere. Itaq; non excludit dominus aut gratia deilib. arbitrium, sed ipsum dirigit & adiuuat. Si autem gressus nostri mali sunt, nequaquam à domino diriguntur, sed à libero procedunt arbitrio. Iuxta illud Osee. Perditio tua Israel, tantummodo in me auxiliū tuum. Nonne uides iam Philippe, si tollas lib. arbitri- Osee. 13. um, non esse perditionem nostrā seu ex nobis, sed malos gressus nostros impie in deum referri?

Sexto ais. Rursum 16. Cor hominis disponit uiam VI. suam, dominus autem dirigit gressus eius. Vide bone Prouer. 16. Philippe quā indiga & confusa sit ista tua mendicitas allegationum. Nam ut multos adnumeres calculos duobus locis unius capituli unum alterius cap. locum interposuisti, qui tamen iisdem propemodum uerbis utitur. Nouerunt sane et pueri eodem sensu dici. A domino diriguntur gressus uiri, Et dominus dirigit gressus eius. Tu tamen, ut diues uideare allegatōibus, ma Saltat & re luisti saltare et resaltare à capite in caput, quā rectū saltat Phi. tenere ordinem. Cum tamen resaltando, nihil pro te

L 5 affe

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

afferat noui, immo cum sensulo repetito uirgam in te ipsum oportas. Quomodo enim cor hominis disponat uiam suam, si lib. arbitrium non habeat? Nunquid usquam legisti cor asini disponere uiam suam? Quod autem dominus dirigit gressus hominis, non tollit, sed adiuuat lib. arbitrium, uti supra iam responsum est. Te igitur non pudeat tandem, tam inopi & imprudenti allegationum commendatione, contra omnes omnium seculorum philosophos & Theologos, atq; adeo non solum contra totam ecclesiam, sed & contra uniuersum genus humanum, usq; adeo superbe proteruire, ut optes quoq; contingere tibi aduersarium? Quot tamen loca scripturarum, confusa & anxia illa conquisitione tua corrasisti? num centum aut quinquaginta? ne uiginti quidem. At si opuseffet, non puto cuiquam nostrum difficile fore, etiam uiginti milia eiusmodi commendationum suffragiorum è sylua scripturarum pro lib. arbitrio asserendo asserre.

VII.

Gressus
uiri.

Psal. 5. et. 7

Septimo ais. Hierc. 10. Scio domine, quod non est hominis uia eius, nec uiri est, ut dirigit gressus suos. Quid hic habes noui Philippe? De gressibus enim uiri iam bis responsum est. Vis ne ut tertium quoq; respondeamus: faciam equidem, sed ne redeas postea numerosior. Ipse aliquot loca eiusdem farinae, ex uno (quantus enim numerus ex tota Biblia colligi possit?) Psalmorum libro prae mittam, ut omnibus una responsio aptetur. Ait igitur Psal. Dirige in conspectu tuo uiam meam.

B. II.
RESPONSIO COCHLAEI.

meam. Item. Dirige iustū. Item. Dirige me in uerita= P^{sal.} 34. 26
te tua. Item. Dirige me in semita recta. Item. Apud do= P^{sal.} 36. 39
minum gressus hominis dirigentur. Item. Et direxit
gressus meos. Sed quid opus est recitare omnia? Quin
potius ad omnia simul unum demus responsum. Audi
igitur breue responsum. Loca ista non auferunt, sed
confirmant lib. arbitrium nostrum. In tota enim scri-
ptura non reperies, credo, gressus asinorum, equorū,
canum, aut quorumcunq; brutorum lib. arbitrium nō
habentium. Nec facile ostendes, ubi brutorum gressus
uiasue aut semitas dirigat dominus. Cur ita? Quia non
habent lib. arbitrium, per quod à uia recta in dextram
aut sinistram, sicut homines, declinare possint. Sufficit
ergo brutis natura sua. Homini autem, cuius natura ex
A. de preuaricatione uulnerata est, non sufficiunt ad i-
ter rectum uires propriae (quod falso putauerant Pe-
lagiani) sed opus est ei speciali adiutorio gratiae diuinæ.
Non enim recta erit uia hominis, nisi dominus eum di-
rigat. At si non haberet homolib. arbitrium, quo et bo-
nam et malam uiam eligere possit, non tam ingredi
quàm ferri diceretur, nec magis quàm brutum à deo
dirigi diceretur. Nisi enim puer ambulare queat, non
dirigitur in uia, sed fertur in ulnis. Quoties autem ho-
moin scripturis dicitur ingredi et ambulare? Habet
ergolib. arbitrium, quo malam quidem uiam per sese
ingreditur, per bonam uero non potest ambulare, nisi
à domino gressus eius dirigantur. Dicitur tamē utraq;
uia

ij dirigunt,
quolib. arb.
habent.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Psal. 1 uia hominis. Scriptum est enim. Quoniam nouit do-
Prouer. 4. minus uiam iustorum, & iter impiorum peribit. Item.
Psal. 118. Via impiorum tenebrosa. Via iustorum sine offendiculo.
 Atq; ut apertissime uideat etiam lib. arbitrium, quo
 uiam eligimus, ad uiam nostram pertinere, ait Dauid.

Hiere. 10 Viam ueritatis elegi. Quando igitur ait Hieremias. Non
 est hominis uia eius, sensus est, Homo sine gratia dei ui-
 am rectam ingredi aut perficere nequit, quia lib. arbitri-
 um non sufficit. Ceterum uia hominis mala, tota
 est ipsius per lib. arbitrium. Quomodo autem non cru-
 bescis Philippe, duo scripturae loca, sonoliter aru con-
 traria, absq; omni annotatione aut admonitione, ad
 eandem sententiam citare, atq; adeo proxime quoq;
 sibi inuicem coniungere? Si enim Cor hominis disponit
 uiam suam, quomodo mox subdis, quod non est homi-
 nis uia eius? Nonne in eodem Prouerbiorum capite sic
 quoq; dicitur. Hominis est animam preparare? Quid
 tu ad ista, qui lib. arbitrium negas, respondeas? Nos au-
 tem iam respondimus.

VII. Octauo ais. Praeterea idem docent diuinae historiae.
Gene. 15. Necdum completae sunt iniquitates Amor-
 reorum. Quis ergo eas complebit Philippe? Nunquid
 deus aut diuina praedestinatio? Ad hoc certe allegasse
 uideris, sed huic blasphemiae iam responsum est supra
 persaepe, & tota ei repugnat scriptura. Hic ex uo
Psal. 5. psalmo dixisse sufficiat. Quoniam non deus uolens ini-
 quitatem tuas. Odisti omnes qui operantur iniquitate.

Tolle

RESPONSIO CCOHLAEL.

Tolle igitur (ut facis) lib. arbitrium ab Amorreis, & non habebis causam, in quam iniquitates eorū referas, nisi in diuinæ prædestinationis necessitatem, ut ais. Cū uero hoc maxime blasphemum sit & barbarū, quid restat, nisi ut errorem tuum agnoscas, ac temerariam linguam corrigas?

Nono ais. In secundo capite primilibri Regum. Et ^{IX.} non audierunt uocem patris sui, quia uoluit dominus ^{Voluit do-} occidere eos. Cur autem uoluit occidere eos dominus? ^{minus occi-} Certe si iustus est dominus, si iustitiam diligit, si æqui- ^{dere eos,} tatem uidit uultus eius, non occidit aliquem sine causa. ^{Psal. 10} Si autem filij Hei necessario peccauerunt, absq; lib. arbitrio, ex necessitate diuinæ (ut tua sonat conclusio) prædestinationis, quā ob causam obsecro uoluit eos occidere dominus? An non uides, quā iniquum factat deum, peccatoresq; innocentes blasphema conclusio tua? Sed & hic ad cumulum impietatis adijcis, quod nō habuerint lib. arbitrium ad audiendam uocem patris sui, ex eo, quia dominus eos uoluerit occidere. Voluit ergo dominus peccatum nō audientium? Quomodo autem peccatum, ubi non est libera uoluntas hominis, sed prædestinationis necessitas deiq; uoluntas? Voluit ne igitur dominus illos absq; ipsorum culpa occidere? Absit. Quia ait dominus per Prophetam. Nūc ^{Ezech. 18} quid uoluntatis meæ est mors impij? Et quare morimini domus Israel, quia nolo mortem morientis. Reuertimini & uiuite. Et sapiens. Deus, inquit, mortem ^{Sap. 1}

non

DE LIB. ARBITRIO LIB. II:

non fecit, nec letatur in perditione uiuorum. Impij autem manibus & uerbis accersierunt illā. Quomodo igitur filios Heli uoluit dominus occidere? Multifariam profecto de uoluntate dei loquitur scriptura, uti copiose ac pulchre declarant in primo libro sententiarum. Magister quidem per aliquot Distinctiones. Doctores uero per multas & prolixas questiones, quae paucis nequeunt referri. Satis itaq; fuerit breuiter hic dicere cum Nicolao de Lyra. Quod deus non uult peccatoris mortem per se, sed per se uult iustitiam suam, sicut & bonitatem, ad quam sequitur punitio peccatoris, aut quando per mortem corporalem, aut quando etiā per mortem gehennae. Quod si ista non acceptas, uide ea, quae Origenes, Ambrosius, Athanasius, & id genus alij scribunt super nonum caput Epistolae Pauli ad Ro. aut quae pulcherrime ad Monimum primo libro scribit Fulgentius.

X. Decimo ais. Quid similius casui fortuito, quam quod Saul abiit quae siturus a sinas, & ungitur à Samuele, inauguraturq; regno? Quid tum postea Philippe? Non mirum est, si illud casuale at fortuitū uisum fuerit Sauli, cum ei praeter intentionem acciderit, nihil tale cogitanti, dum abiret. Licet casuale non fuerit apud deum, cuius intentionem providentiamq; minime latebat, uti pulchre declarat B. Thomas in prima parte. Sed quid haec ad conclusionem tuam, qua tollis lib. arbitrium, aisq; omnia cucurire necessario? An non sponte abiit

SAN

Lib. 1. sententiarum dist.
45. &c.
1. Reg. 2

Fulgentius
Apher. Epi
scopus.

X.
1. Reg. 9
Aliquid ca
suale homi
ni non deo

S. Tho. in
prima par.
q. 22. ar. 2.

RESPONSIO COCHLAEI:

Said, ut asinas quæreret? Et modo istud providerat deus. Sed discite literator, uel ex Boetio, uel ex B. Thoma, Boetius de providentiam prædestinationemq; ac uoluntatem dei consolatione non inferre rebus contingentibus necessitatem. Pertinens phi. lib. 4. net enim ad diuinam providentiam perfectio uniuersi, & 5. que profecto nõ esset, si non omnes gradus essendi inuenirentur in rebus. Cum ergo aliud sit gradus essendi necessario, aliud contingentem, recte ac sapienter præparauit deus rebus causas, alijs quidem necessarias, alijs uero contingentes. Manet nihilofecius certissima eius providentia.

Vndecimo ais. Rursus in primo Regnorum ca. 10. XI. Abijt cum Saule pars exercitus, quorũ tetigerat corda deus. Quid ergo? Abijt ne pars illa necessario cum Saule, amisso per inspirationem dei lib. arbitrio? Absit. Non enim per dei inspirationem tollitur lib. arbitriũ. Alioquin neq; Christus, neq; mater eius, neq; Apostoli & Prophetæ habuissent lib. arbitrium. Immo uero certissimum testimonium lib. arbitrij est eiusmodi inspiratio. Non enim bobus aut ouibus eiusmodi fit inspiratio. Nisi forte obijcias nobis loquentem Asinam Balam. At edidit illa sine mente sonos, Nec legitur diuinitus inspirata, sed dominus aperuit os eius, ut miraculose loqueretur. Vbi autem legisti, deum tetigisse corda canum aut asinorum, aut cuiuslibet bestie. lib. arbitrium non habentis? Est igitur & hic locus contra te, pro nobis.

DION

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

XII. Duodecimo ais. In tertio regnorum capi. 12. Non
 Non regno acquieuit Rex populo, quoniam auersatus fuerat eum
 rū sed Re= dominus, ut suscitaret uerbū suum, quod locutus fue=
 gum libri. rat in manu Abiæ Sylonitæ, ad Hieroboam filium Na=
 bath. Et hic Philippe improbus ac temerarius uideris
 uerborum innouator, quando absq; necessitate & sine
 Hiero. in gauratione, non modo contra usum, sed & contra Hiero
 leato prin. nym præceptum, Regnorū dicis. Cum & nos omnes
 & Iudæi quoq; dicant Regum. Non enim multarum
 gentium regna, sed unius Israelitici populi Regum ge=
 staliber iste describit, unicus quidem apud Iudæos, in
 duos autem diuisus a nostris. Tu tamē, ut maior sit tua
 petulantia, etiam primum librum (qui à Iudæis Samu=
 el, à nostris Regum primus inscribitur) regnorum ti=
 tulo commaculas, cum & Iudæorum regnum ibi ubiq;
 sit unicum & indiuisum. Sed hæc ad rem forsitan haud
 ita multum faciunt. Quòd autem Roboam Rex popu=
 lo non adqueuit, signum est minime obscurum, eū lib.
 3. Reg. 12. arbitrium habuisse. Vbi enim legisti, quod bestia ulla
 populo, aut cuiuscunq; momenti acquieuerit? Quis enim
 dicitur acquiescere, nisi qui consentiendi aut dissentien=
 di lib. arbitrium habet? At auersatus, inquires, fuerat
 eum dominus. Scimus Philippe, sed auersans dominus,
 non lib. arbitrium, sed gratiam donumq; consilij sapi=
 entiaq; ab illo abstulit. Idq; iustissime, tū propter ipsi=
 us tum propter patris eius iniquitates. Sed & supra
 huic locore spondimus.

Tre-

RESPONSIO COCHLAEI.

Tredesimo ais. Et quid aliud in nono capite & 11. XIII.
 ad Romanos Paulus ait, quàm ut omnia quæ sunt, in Sagax canis
 destinationem diuinam referat? O canem sagacem, qui Phil.
 monstruosam conclusionis suæ beluam solus in Paulo tã
 emunctis naribus olfecit & apprehendit. Omnes au=
 tem Doctores Catholici, adeo mucosis naribus fuere,
 ut quamuis centies miliesue hanc Syluã percurrerint,
 beluam tamen istam minime sunt odorati. Sed reuera
 non est in Paulo belua ista, neq; hic neq; alibi, sed lallan
 ti & temere latranti isti catulo Lutherino male ita ui=
 detur. Nam quàm inepte ad istam suam beluam tra=
 hat uerba. 11. cap. supra ostendimus. Sunt quidem in no
 no capite aliquot uerba duriora, sed mollificat ea do=
 ctorum pia & recta expositio. Sunt nihilominus utro=
 biq; certissima contra beluam istam testimonia. Quod Ro. 9.
 enim non eueniant omnia necessario, ostendit Aposto=
 Ose. 2.
 lus ex uerbis dei per Oseæ prophetam. Vocabo, in=
 quit, non plebem meam, plebem meam, & non dile=
 ctam, dilectam, & non misericordiam consecutam mi=
 sericordiam consecutam. Et erit in loco, ubi dictum est
 eis, non plebs mea uos, ibi uocabuntur filij dei uiui. Et
 paulo post, in decimo cap. fratres, inquit, uoluntas qui=
 Ro. 10.
 dem cordis mei, & obsecratio ad deum fit pro illis in
 salutem. At si omnia necessario euenirent, frustra uel=
 let, frustra obsecraret pro incredulis Iudæis Paulus,
 de quibus in persona dei dicit. Tota die expandi ma=
 nus meas ad populum non credentem, sed contradicen

M tem

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Ro. II.

tem mihi. Quis iam non uidet, nulli ad salutem uiam claudi necessitate (ut ais) diuinae praedestinationis? Quod autem lib. arbitrium habeamus, flexibile in bonum & in malum, manifestissime docet Paulus in ca. u. Ait enim, si quo modo ad emulandum prouocem carnem meam, hoc est Iudeos. Quomodo autem prouocaret ad emulandum, si lib. arbitrium non haberet? Item. Tu autem fide sta, noli altum sapere, sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nect tibi parcat. Vide ergo bonitatem & seueritatem dei, in eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autem bonitatem dei, si permanseris in bonitate. Alioquin & tu excideris. Sed & illi, si non permanserint in incredulitate inserentur. Potens est enim deus iterum inserere illos. Quid uis amplius Philippe? An adhuc calumniaberis Paulum, tanquam omnia quae sunt, in diuinam destinationem referat? At dicet tibi. Noli altum sapere, sed time, & sta in fide. Absit, ut omnia in destinationem diuinam referam. Nam sunt plurima ab hominum lib. arbitrio mala, quae deus neque uult neque destinat. Qualia nunc per quadriennium a te magistroque tuo & uestris coplicibus fiunt & facta sunt innumera, quae non nisi nefandissima blasphemia in diuinam destinationem referri possunt. Non enim deus, sed lib. arbitrium uestrum tot malorum causa est.

XIII.

Decimo quarto ais. Abhorret ab hac sententia iudicium carnis, seuerationis humane. Contra amplectitur

ca. 118

RESPONSIO COCHLAEI.

Eam iudicium spiritus. At cuius spiritus? Non profecto Spiritus
 alterius, quàm illius, de quo Christus ait. Cum loquitur mendax.
 mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est & Ioh. 8
 pater eius. Quando itaq; ait dominus. Quis decipiet 3. Reg. ul.
 Germaniæ populos, ut in dubium venocent Hussiticos
 errores? Mox egressus est spiritus ille, & stetit coram
 domino, & ait. Ego decipiam illos. Cui loquutus est do-
 minus. in quo? Et ille ait. Egrediar, & ero spiritus mē-
 dax in ore omnium Luthericorum poetarum, qui fu-
 ero allegationum exercebunt oculos mentis omnium
 sciolorum. Sed longe aliud est iudicium spiritus sancti,
 quod per ora Prophetarum, Apostolorum, marty-
 rum, omniūq; sanctorū (ut supra ostendimus) de lib-
 arbitrio manifestatū est nobis. Quis enim adeo sit im-
 pudens, ut dicat iudicium tuū spiritus sancti esse (quod
 impar tamen impudentissime sibi arrogavit uesanus
 magister tuus) iudicium autem Hieremie, Pauli, Pe-
 tri, Dionysij, Basilij, Ambrosij, Chrysostomi, Augusti-
 ni, & id genus sanctorum dei, fuisse iudicium carnis?

Decimoquinto ais. Neq; enim uel timorem dei, uel
 fiduciam in deum, certius aliunde disces, quàm ubi im-
 bueris animum hac de prædestinatione sententia. Hoc
 certe plus quàm poeticum est mendacium. Vbi enim
 sic contra deū & omnem rationem mentiti sunt Poe-
 tæ. Non est enim uia alia, quàm sententia ista tua, com-
 pendiosior ad infernum atq; ad abijciendum omnem
 timorem ac spem in deum. Quid enim timeat, qui ne-

M 2 cessario

XV.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

cessario saluabitur. Aut quid speret, qui necessario dā-
nabitur? Immo, si uera essent dicta tua, nihil timeret
aut speraret tam iustus quā inustus. Quid ita? quia
necessario peccant (ut ais) omnes in omnibus operibus
suis quantumcunq; etiam bonis. Iam quod necessario
fit, à culpā liberum est, cur ergo timeatur? Cūq; omne
opus bonum sit peccatum, quid speretur?

XVI.

Decimo sexto ais. An non eam ubiq; in prouerbij
inculcat Solomon? ut alias timorem, alias fidem doce-
at. Si ubiq;? Cur tu tam pauca loca, quæ tamen reuera
sententiam tuam plus impugnant quā promouent,
pro ea inde adduxisti? Mihi profecto (qui minimus
sum) adiuuante deo difficile non fuerit, ex prouerbij,
si opus sit, uno die supra centum loca contra sententi-
am tuam producere. Docet quidem Salomō timorem
domini fidemq;. At nusquam dicit, omnia euenire ne-
cessario, nusquā, carere homines lib. arbitrio, nusquā,
cor nostrum in nostra potestate non esse, nusquam, ni-
hil esse in homine quod affectibus resistere queat. Hæc
et id genus plurima impietatis problemata, tua sunt
Philippæ, nō Salomonis. Quem tu affectata rursus in-

Salomō re nouatione Solomonem scribis, contra tot seculorum
Eius quam usum receptissimum. Cū eiusmodi inuouationem neq;
Solomon ratio, neq; Hebraica lingua desyderet. Scheua enim
scribitur. Hebraicum frequentissime in a nostrum transfertur,
ut in Hierusalē, in Samuel, in Samaria, in Saraia &c.
Si ergo rectius dicimus Samuel quā Somuel. Cur nō
rectius

RESPONSIO COCHLAEI.

rectius quoq; dicamus Salomon quàm Solomon?

Decimo septimo ais. An non inculcat eam in eolibel= **XVII.**
 lo, cui Ecclesiastæ titulus est? Quomodo igitur non ui-
 dit eam sententiam ne semel quidem diuus Hierony-
 mus, quando tam eruditum ac elaboratum scripsit in
 eum librum commentarium? Ego certe, cum essem Ro-
 mæ, etiã ab Hebræo præceptore, quo in isto libro He-
 braicæ legendi utebar, nihil tale accepi, quod tu ca-
 lumniose Salomoni adscribis. Vbi ergo ait, omnia ne-
 cessario euenire, nullumq; esse lib. arbitrium nostrum?
 Per quot quæso contingentia liber æq; uoluntatis ope= **Eccle. 2**
 ra ostendit uanitatem rerum temporalium, quibus ob-
 lectantur homines carnales, uanosq; hominum labores
 in illis? Cur tu deniq;, qui ex prouerbij tam anxie ac
 saltanter tria suffragiola cõmendabas, nullũ omni-
 no suffragium ex hoc libro es mutuatus?

Decimo octauo ais. Multum enim omnino refert, **XVIII.**
 ad premendam damnandamq; humane rationis cum
 sapientiam tum prudentiam, cõstanter credere, quòd
 à deo fiant omnia. Fuit Philippe à deo omnia bona sed **Peccata nõ**
 non omnia mala, immo nulla omnino peccata à deo fi- **fiunt à deo.**
 unt, sed fiunt omnia, excepto Originali, quod ex Ade
 præuaricatione contrahimus, à lib. arbitrio nostro.
 Quod tu stulte negas, ac blasphemè in deũ, eiusq; præ-
 destinationem refers etiam omnia mala et peccata no-
 stra, quæ ex deo non sunt, sed ex malitia sponte a lib.
 arbitrij nostri. Ideo, ubi dicit Euangelista. Omnia per **Ioh. 1**

M 3 ipsum

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Aug. super ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Ibi **Aug.**
Ioannē Tra- gustinus per Nihil doctissime intelligit peccatū. Quia
statu. peccatū non est (ut uos fatue putatis) substantia aliqua
aut ens posituum. Audi quaeso, quid super eo diuinus

Luth. in ca- Dionysius (quem uos impie ac blasphemē magis Pla-
pti. Baby. toncū quam Christianum fuisse dicis) acute simul &
Dionys. de copiose dicat. Malo (inquit) secundum accidens est ap-
diui. noibus plicanda substantia, & propter aliud, nō ex initio pro-
r. 4. prio. Vt quod cum sit, rectū quidem esse uideatur, quia

Quid malū boni gratia fit, reuera autē rectum non sit. Quia quod
bonum non est, arbitramur bonū. Ostensum est, aliud
esse quod expetitur, aliud uero quod agitur. Itaq; malū
est pr.eter uiam, pr.eter intentionem, pr.eter naturam
pr.eter causam, pr.eter initium, pr.eter finem, pr.eter
diffinitionem, pr.eter uoluntatē, pr.eter substantiam.
Est igitur malum. priuatio & defectio, infirmitas, in-
cōuenientia, atq; frustratio, destitutiōe, pulchritudine
uita, sensu, ratione, perfectione ac sede & causa priua-
tum, inde finitum, infœcundum, otiosum, imbecillum,
inordinatum, dissimile, infinitū, tenebrosū, carensq;
substantia, & ipsum nullo modo, nusquam, et nihil ex-
istens. Quomodo potest omnino aliquid malum, per-
mixtione boni? Quod enī boni prorsus expers est, neq;
est quicquam, neq; quicquam potest. Hec facer Dio-
nysius, quæ à uobis temere, priusquam intelligantur,
reprehenduntur. Ceterum humane rationis sapientia,
pru-

RESPONSIO COCHLAEI.

prudentiamq; quamlibet indifferenter premere aut
 damnare, neq; Salomon neq; Paulus, nec quisquam o-
 minino uir bonus admonet aut præcipit, sed eam solū
 modo, quæ carnis & huius mūdi est, in uanitate sensus
 & elatione spiritus contra deum. At nosse rerum cau-
 sas, nosse motus cœlorum, nosse per creaturas deum,
 nosse uirtutes & inter uitia discernere, quid hoc quæ-
 so mali est: cur prematur aut damnatur. Certe non fru-
 stra dicit Paulus. Quod notum est dei, manifestum est
 in illis. Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim i-
 psius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intelle-
 cta conspiciuntur.

Ro. 8. 1

Decimo nono ais. An non hoc uno loco efficacissi-
 me consolatur discipulos Christus, cum inquit. Omnes
 capilli capitis uestri numerati sunt. Consolatur Philip-
 pe, sed nequaquam ut tu putas. Nō enim intendit Chri-
 stus hoc dicto lib. arbitrium hominis tollere, nec do-
 cet omnia necessario euenire, sed declarat diuinam pro-
 uidentiam cognitionemq; nihil omnino latere. Vole-
 bat eorum confutare errorem, qui negabant deo cu-
 ram esse de rebus mortalium. In quorum persona dicit
 Iob. Nubes latibulū eius, et circa cardines cœli per am-
 bulat, neq; nostra consyderat. Immo (inquit in his uer-
 bis Christus) ita consyderat nostra, ut etiam capillos
 capitū nostrorū certo & sibi cognito numero teneat.
 Quid hoc autē ad lib. arbitriū aut dei prædestinatōem

Iob. 22.

M 4 NUN

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Nunquid in capillis lib. arbitrium gerimus? An nō cre-
scunt de fluuntq; etiam sine, immo & contra uolunta-
tem nostram? Nec est quisquam adeo, credo, impudēs,
qui capillos capitis nostri dicat prædestinatos. Vide
quæso, germanam huius dicti sententiam apud Chry-
sostomum & Hieronymum, ne stulte semper innitaris
prudentiæ tuæ.

Prouer. 3.

MELANCHTHON. TEX. V.

- I. Quid igitur inquis, nulla ne est in rebus, ut istorū
uocabulo utar, contingentia, nihil casus, nihil fortuna?
Omnia necessario euenire scripturæ docent.
- II. Esto uideatur tibi esse in rebus humanis contingen-
tia, iudicio rationis hic imperandum est.
- III. Sic Solomon, cum in prædestinationis cogitatione
uersatus esset, inquit. Et intellexi, quod omnium operū
dei, nullam possit homo inuenire rationem eorū, quæ
sub sole fiunt.
- III. Sed ineptus uidear, qui statim initio operis, de asper-
rimo loco, de prædestinatione disseram. Quamquam
quid attinet in compendio, primo an postremo loco id
agam, quod in omnes disputationis nostræ partes inci-
det. Et cum de lib. arbitrio omnino primo loco agendū
esset, qui potui dissimulare sententiam scripturæ de
prædestinatione, quando uoluntati nostræ libertatem
per prædestinationis necessitatem adimit scripturæ.
- V. Quamquam non omnino nihil puto referre, statim
pueriles mentes hac sententia imbui, quod omnia eue-
niant

RESPONSIO COCHLAEI.

nant, non iuxta hominum consilia & conatus, sed iuxta dei uoluntatem.

An non hoc Solomon in illis gnomis suis, quas pueritiae scripsit, statim à principio monet. VI.

Et quod a superior paulo sententia, de praedestinatione uulgouidetur, debemus illi impie Sophistarum Theologiae, quae sic inculcauit nobis rerum contingentiae, & libertatem uoluntatis nostrae, ut à ueritate scripturae molliculae aures abhorreant. VII.

Proinde, ut ijs etiam consulamus, quibus haec duriora uidentur, quae de praedestinatione diximus, ipsam uoluntatis humanae naturam propius contemplabimur, ut intelligant studiosi, non modo in re Theologica falsos Sophistas, sed & in naturae iudicio. VIII.

Dicemus autem de praedestinatione paulo post suo loco, reuellemusq; quàm licebit breuissime, quae hac de re impie commenti sunt Sophistae. IX.

Vallam ait Eccius, quod scholarum sententiam de lib. arbitrio confutarit, plura uoluisse scire quàm didicisset, scilicet egregie festiuus nugator. X.

Quod si idem nobis obiecerint istae Lamiae, uerfari hominem gramatistam in re Theologica. Quid responderimus, nisi ut ne ab auctore rem aestiment? Nunc enim non referre quid proficamur, sed utrum uera sint quae docemus an contra. XI.

Neq; uero à nobis aliena censeri debet rerum sacrarum professio, nisi non sumus Christiani, quando-

M 5 quidem

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

quidem communis omnium esse debet Christiana disciplina.

COCHLAEVS.

Breuius ad ista, quam ad superiora respondebimus quandoquidem sunt magis nugacia quam impia, quae hic tam belle commemoras. Non sunt tamen omnino ab impietate immunia. Quid enim mens ac lingua stultusque tuus, quam diu seruiunt Luthero, redolere, concipere ac parere possunt, nisi conuicia, impietatesque, & blasphemias?

i. Ais primo. Quid igitur inquires, nulla ne est in rebus contingentia &c. Quam falsa sit tua Philippe responsio, abunde superius ostensum est. Nam ne unam quidem lineam scripturae in tota suffragiorum farragine habes, quae dicat omnia necessario euenire. Blasphemias igitur creatorum, quando ex uniuersitate creaturarum auferas à rebus alterum essendi gradum, per causas uidelicet non necessarias sed contingentes. Quis uero te hominum coetu dignum existimet, qui hac responsione tollis omnes actus humanos, omnes uirtutes, omnem sapientiam & prudentiam, omne regimen & imperium, omnem statum, ac omnem prorsus conuersationem & uitam humanam. Quid enim horum sit necessario? Id enim necessarium dicitur, quod impossibile est se aliter habere. Et id euenit necessario, quod non potest non euenire, aut aliter euenire. Quis uero tam stolidus est, qui dicat, me necessario de te cogitare, de te loqui

RESPONSIO COCHLAEI

te loqui, in te scribere, petulãtia tua irasci, errores tuos reprehendere, casu tuo indolere? Ipse enim optime noui, facere me ista omnia consulto & sponte, absq; omni necessitate ac coactione, ex propria uoluntate & liberrimo arbitrio. Absit igitur, ut in deum referam siquid in his pecco. Scio enim hæc omnia in mea esse potestate. Possẽm utiq; & ego, ut plurimi faciunt, tacere & quiescere, aut aliud agere, aut hæc ipsa aliter agere. At si necessario ista facerem, ex principijs speciei profuere ista necessitas. In corruptibilibus enim causa necessaria non est singularium, sed uniuersalis natura. Atq; ita non ego modo, sed omnes omnino homines de te similiter cogitarent loquerenturq; ac scriberent. Id quod B. Chrysostomus pulcherrime declarat, in Omelia 12. de rebus naturalibus differens. Sicut apes inquit, præteris superuolans non omnia legit, sed utilibus sumptis reliqua dimittit. Ita tu quoq; facias, Brutorum genus percurrens, siquid inest utile, ab illis sume. Et quos habent à natura excessus, hos tu per liberum corrige arbitrium. Et per hoc enim à deo honoratus es, quod naturales brutorum nequitias per lib. arbitrium tibi emendare cõcessit, ut premia consequaris. Illis enim non ex electione & ratione sunt bona opera, sed à sola natura. Verbi gratia. Apes mellificat, nõ ratione, ad hoc faciendũ inducta, sed à natura instituta. Quoniam si esset opus non naturale, neq; toti generi distributum, oportebat omnino ex ipsis aliquas, artis in ex-

Io. Chryso.
Omel. 12.
Bruta natura homines ratione ducuntur.

per

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

pertas esse. Nunc uero, ex quo factus est mundus us-
 que in presentem diem, nemo uidit apes cessantes &
 non mellificantes. Talia enim naturalia totius generis
 communia sunt. Quæ uero ex lib. arbitrio, non sunt cõ-
 munita, laboris enim indigent, ut enaentur. Hæc ille.
 Nõ igitur omnia eueniunt necessario. Quia lib. arbitri-
 um (quod nemo rationis compos negat) est causa hu-
 manorum actuum uoluntaria, non naturalis quæ ad
 unum determinatur, sed indifferens ad opposita. Libe-
 re enim eligit, ire in forum uel non ire, cogitare hoc
 aut illud, amare literas aut mulieres &c. Hanc liberta-
 tem non tollit diuina prouidentia aut prædestinatio,
 qua disponit omnia suauiter. Sed & bruta domestica
 & cicurata uidemus multa non necessario sed contin-
 genter & quadam sponte facere. Cui enim non uideat-
 ur absurdum dictu, quod canis necessario sileat la-
 tretue intrante ignoto, aut necessario blandiatur cau-
 da homini noto, mordeatq; ignotum. Cum multi ca-
 nes id non faciant? Nonne uero multo absurdissimum
 est dicere, quod canis talia faciat ex necessitate diui-
 ne prædestinationis? Quando tandem erubesces bo-
 ne Philippi?

II. Secundo ais. Esto uideatur tibi in rebus humanis cõ-
 tingentia, iudicio rationis hic imperandum est. A quo
 autem imperabitur? Quid enim habet homo superius
 iudicio rationis? At dixeris, Deus aut angelus hoc ei im-
 perabit. Quid obsecro? nihil esse contingens, omnia
 euenire

B. II.

RESPONSIO COCHLAEL.

euenire necessario, non esse hominilib. arbitrium? Absit à deo, angelisq; eius tanta contra omnem rationem & ueritatem bestialitas. Cur deniq; hoc imperandum est, cum falsum sit, eiusmodi absurditates in scripturis sacris contineri? Nullus enim locus à te allegatus tam absurde sonat.

Tertio ais. Sic Solomon, cum in prædestinationis cogitatione &c. At locum istum longe aliter meliusq; intelligunt Hieronymus in commentario, & Chrysostomus in Omelia supradicta. Nec opitulatur locus hic proposito tuo. Disputamus enim de lib. arbitrio an sit. Deq; operibus humanis, num eueniant necessario. At Salomon loquitur de operibus dei. De libero autem hominis arbitrio, ne unum quidem uerbum. Longe enim aliud est, habere lib. arbitrium agendi, & inuenire rationem rerum aut operum dei.

Quarto ais. Sed ineptus uidear &c. Nihil moror aut miror ordinem tuum. Quis enim potest esse ordo bonus in tanta errorum confusione ac farragine? Non est enim ulla in toto isto opere tuo pagina, ab erroribus pura & immunis. Quod autem subdis, uoluntati nostræ libertatem per prædestinationis necessitatem adimit scriptura, hoc falsum esse toties iam diximus. Hic aliud quoq; absurdum, quod ex tua conclusione sequitur, super addam. Si enim uoluntati humane libertas per prædestinationis necessitatem eripitur. Quomodo manet quæso libertas uoluntati angelice. Nam tem.

&

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Mat. 12. *Et ipsa subiacet diuinae praedestinationi? Immo uero
 et diuinae uoluntati (proh nefas) admittitur haec gygan-
 tica uesania tua libertas. Nihil enim uult nec uelle po-
 test diuina uoluntas contra diuinam praedestinationem.
 Omne enim regnum contra se diuisum, desolabitur. Non
 est igitur ulla in deo contrarietas. Immo uero in deo om-
 nia sunt unum substantialiter. Si ergo est necessitas
 in praedestinatione diuina (ut dicis) nonne erit et in
 uoluntate diuina? O fortem igitur Gygantem, qui non
 modo hominum, sed etiam angelorum atque adeo et dei
 ipsius uoluntati, ereptalibertate, necessitatem infert.
 Vbi hoc attendit Typhon? ubi Briareus? Quando
 erubesces igitur?*

V. *Quinto as. Quanquam non omnino nihil puto re-
 fugienda doferre etc. Immo Philippe perquam plurimum refert, hac
 Arina Phil. sententia tua teneras mentes non imbui, ne testare cens
 hoc dissolutionis desperationisq; aconito semel imbu-
 ta, perpetuo per omnem deinceps uitam teterrimum
 istum odorem retineat. Quomodo enim aetas illa uel pa-
 rentum uel praceptorum monita non spernat, flocci-
 que faciat, si credat, nihil iuxta hominum consilia cona-
 tusq; euenire. Ad quid igitur artes hominum? ad quid
 sapientia, prudentia, studium, temperantia, castitas,
 probitas, et optima quaeque uirtutum exempla uitaeque
 instituta? Ad quid denique oratorum, magistratum,
 legumque conatus, suasiones et pracepta exhortatio-
 nesque ac laudes et honores, si nihil eueniat iuxta homi-*

nium

RESPONSIO COCHLAEI.

num consilia & conatus? Quid ergo consultant, eligunt, parant, efficiuntq; ac consequuntur homines studijs usq; adeo diuersis, cum sit una uoluntas dei? Ego profecto tam stultas impietates tanq; aperte mendaces & falsas nunquam legi.

Sexto ais. An non hoc Solomon in illis gnomis suis VI. &c. Quem obsecro non tædeat pigeatq; tanta improbitatis & impudentiæ tuæ usq; adeo perpetuas? Vbi enim monet Salomon, nihil iuxta hominum consilia conatusq; euenire? ubi docet omnia necessario euenire per necessitatem diuinæ prædestinationis? Vbi tollit hominis liberum arbitrium? In illis, inquis, gnomis suis, statim à principio. Quos tu dicis, friuole petulansq; nouator, gnomos? Voca, ut lubet, scriptura Parabolæ, Ecclesia prouerbia uocat. Opere præcium itaq; fuerit, quia dicis statim à principio, ut gnomos (uti uocas) aliquot ex primo capite afferamus. Ex quibus certissime cognoscere licet, hominem liberi arbitrij esse. Audi (inquit Salomon) fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. O Philippe quæ longe ab hoc gnomo exorbitasti. Quis est enim pater tuus? Papa, quæ totus Mundus patrē uocat. Quæ mater tua? Ecclesia, quæ nos omnes regenerauit. Cur ergo non audis disciplinam patris tui? Cur dimittis legem matris tuæ? Nunquid sic est uoluntas dei? Absit. Non

uidet

Pro. 1
Libera uoluntas hominis.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

- Ezech. 18** uult deus mortem peccatoris, non uult schisma, non heresim, non perfidiam, non blasphemiam. Vnde ergo tibi ista? An alunde desertor impie, quàm ex libera uoluntate tua? Non ergo in dei, sed in tuam ipsius uoluntatem peccata ista tua referri debent. Sed uideamus reliquos gnomos. Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Ecce lib. arbitrium acquiescendi & non acquiescendi. Vtinã & tu lactanti Lutheri non acquiescisses. Item. Si dixerint. Veni nobiscum, insidiamur sanguini & c. Fili mi, ne ambules cū eis. Ecce iterum lib. arbitrium ambulandi & non ambulandi. Et tu certe potuisses non ambulare cum diabolico illo cucullo, tot animarū sanguinifeculissime insidiantī. Nō ergo dei, sed tua uoluntas in culpa est. Sed ne prolixior fiam, unum dumtaxat gnomū adhuc referam, in quo apertissime dei uoluntas (quam tu in peccata nostra tuis) excusatur, & accusatur libera uoluntas nostra.
- Eo.** Quia uocauī (inquit dei sapientia) & renuistis. Extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu uestro ridebo. Ecce uocauit deus, & renuimus. Quia uoluntate? non dei uocantis, sed nostra propria & libera. Igitur & culpa nostra est, non dei.
- VII.** Septimo ais. Et quod asperior paulo sententia de predestinatione uulgo uidetur, debemus illi impie Sophistarum Theologiae & c. Quos tu hic Sophisticas uocas?

RESPONSIO COCHLAELI

eas? Quem enim Doctorū ecclesie à Paulo in hanc usq;
 diem nō exercuit arduissima illa questio? Nam & Pau-
 lus ipse in ea questione, nunc à temeritate compescit
 homines, nunc ad altitudinem diuini arcani exclamat.
 Tu forsitan iudicia dei comprehendisti, uisq; eius in-
 uestigasti, ac sensum domini probe cognoscens, consti-
 liarius eius fuisti, cui adeo facilis & plana questio illa
 iudetur. Nec mirum, quia negas lib. arbitrium, negas
 rerum cōtingentiā, negas possibilis esse præcepta dei.
 Cur non negas etiam hominem esse hominem, deumq;
 deū esse? Sed & ista rueras negas. Qui enim negat lib.
 arbitriū hominis, negat utiq; hominem esse animal ra-
 tionale. Quid hoc quæso aliud est, quàm hoīem negare
 esse hoīem? Et qui negat præcepta dei possibilis nobis
 esse, nonne & deum iustum esse negat? Non est enim
 iustus legislator, qui leges fert impossibiles. Qualis e-
 nim lex, ut ciues ab omni cibo potuq; sex mensibus ab-
 stineant. Atq; ut interdū uolantes, accipitrum uicē
 singuli centum aues in acre capiant, toridemq; uesper-
 tiones noctu? Rursus, qui negat quicquam fieri iuxta
 consilia conatusq; hominum, ac omnia dei uoluntate fi-
 eri contendit, nihil à lib. arbitrio nostro, sed omnia ex
 necessitate prædestinatōis, is utiq; mala culpaq; pec-
 catorum nostrorum in prædestinationem, uoluntatēq;
 dei refert. Qualis est ergo deus iniustus, necessitans
 ad mala, uolensq; iniquitates & peccata. Talis certe nō
 est deus noster, qui iustus est & summe bonus, non uo-

Ro. 9. & 11
 Esa. 40.

Phil. negat
 deum esse
 deum.

Psal. 5.

N lens

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Ezech. 18 lens iniquitatem, neq; mortem peccatoris.

-VIII. Octavo ais. Proude, ut ijs etiam consulamus &c.

Consule tibi ipsi Philippe, quem Lutherus à planta ad uerticem usq; tot impietatibus inquinauit, atq; in per-

Iob. 40 plexos Leviathan testicularum nervos adegit & im-

Matt. 22. plicuit. Ne te propediem dominus ligatis manibus pedibusq; eijciubeat in tenebras exteriores. Quid ergo boni consulere queas? Nos longe alios habemus consul-

tores, ecclesie scilicet Doctores, tuo consilio non indigemus. Quòd enim non solum circa lib. arbitrium, sed etiam circa naturam uoluntatis erres turpissime, mox patebit.

IX. Nono ais. Dicemus autem de prædestinatione pau-

lo post suo loco &c. Mihi profecto graue fuit, uel se-

mel perlegisse librum tuum, per quos tamen interim sepe, ubi nam sit locus ille, quem de prædestinatione

hic permittis. At nondum inueni. Malo profecto à te supinus atq; etiam cæcus iudicari, quàm librum tuum

denuo perlegere totum, usq; adeo molesta est mihi tot impietatum, calumniarumq; ac conuiciorum (quid enim aliud continet liber tuus?) lectio. Ponis quidem inter capita rerum Theologicarum prædestinationem,

eamq; inter charitatem & signa sacramentalia collocas. Sed nõ uideo eũ ordinem in tuo tractatu atq; processu.

X. Decimo ais. Vallam ait Eccius, quòd scholarum sen-

Lau. Valla. tentiam de lib. arbitrio confutarit &c. Non uidi equidem que de lib. arbitrio scripsit Valla. Neq; tamẽ credo illum

do illum

RESPONSIO COCHLAEL.

do illum bestialiter tecum lib. arbitrium negare. Longe enim aliter sentit in libris de uoluptate. Si tamen & ille negasse uideatur, abusus & ipse ingenio eloquentiaq; sua dicendus est. Nam & de donatione Constantini contra modestiam rixose ac seditiose scripsit.

Vndecimo ais. Quod si dem nobis obiecerint ista Lamie & c. ingenio professioniq; tue nihil derogo Philippe, sed superbiam uanamq; confidentiam ac temeritatem tuam reprehendo, quod cum sis homo iuuenis atq; in politoribus literis omnem ferme etatem consumpseris, nunc repente Lutherico furore literalis Theologus factus, contra sententiam omnium Theologorum, tum ueterum tum recentium, damnatas nimiumq; barbaras hereses instaurare presumis. Quando Theologiam ne à limine quidem adhuc recte saluaueris, cresq; in foribus ipsis.

Duodecimo ais. Neq; uero à nobis aliena censeri debet rerum sacrarum professio, nisi non sumus Christiani. Quandoquidem communis omnium esse debet Christiana disciplina. Audi breue responsum Philippe. Neq; ad Poetas Rhetoresq; spectat rerum sacrarum professio. Neq; tu Christianus es amplius, neq; Christianam disciplinam custodis. Quomodo enim Christianus dici potes, qui Christi uicarium Antichristum dicis, atq; omnia Christianorum sacramenta prophanas, ac bestialiter (ut solent heretici, presertim Hussitici porci) conculcas? Nunquid uero Christiana disciplina

N 2 est

XI.

XII.

Phil. nō est
Christianus

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Matt. 18

est, proteruire contra omnes, auscultare nemini, non Theologis, non antiquis doctoribus, non sanctis patribus, non summis pontificibus, non concilijs, non ecclesie denique catholice? Sed ait Christus. Qui ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.

MELANCHTHON. TEX. VI.

- I. Quod si uoluntatis humane uim, pro naturae captiue aestimes, negari non potest iuxta rationem humanam quin sit in ea libertas quaedam externorum operum.
- II. Ut ipse experiris in potestate tua esse, salutare hominem aut non salutare, indui hac ueste uel non indui, uesci carnibus aut non uesci.
- III. Et in hanc externorum operum contingentiam dea fixerunt oculos philosophastri, qui libertatem uoluntati tribuere.
- III. Verum quia deus non respicit opera externa, sed internos cordis motus, ideo scriptura nihil prodidit de ista libertate.
- V. Qui externa & personata quadam ciuilitate moeres fungunt, huiusmodi libertatem docent, nempe Philosophi ac recentiores Theologistae.

COCHLAEV S.

Maiores intus quam foris libertas uoluntatis.

Siccine in naturae iudicio falsos esse Sophistas ostendis? Sic contemplaris propius ipsam humane uoluntatis naturam? At mihi non solum falli, sed & insanire, ac per febrem somnium uel lallare uideris, dum in externis operibus uoluntati libertatem concedis, quam ei denegas

RESPONSIO COCHLAEI.

negas in internis. Quomodo enim salutabo te lingua, si non precedat intus in animo salutandi uoluntas? Nūquid mortui hominis cadauer lingua te salutare potest? Cur autem non potest, nisi quia non est ibi salutandi uoluntas? At non raro inest salutandi uoluntas, ut in muto, in aegrotō, in elingui. Vbi tamen in externo opere non fit salutatio nec est salutandi libertas. Cum igitur exterior salutatio nunquam reperitur absq; salutandi uoluntate. Cōtra uero interna salutādi affectio p̄ sepe fit absq; saluatione externa. Absurdum profecto est, quod dicis, In externis operibus esse uoluntatis libertatem, non autē in internis. Absit enim ut tibi Lutherōq; tuo & complicibus uestris tanta fiat in externis operibus libertas, quanta est in sanguinaria uestra uoluntate. Quā enim uelletis iampridem manus uestras in sanguine nostro lauare? At pius & misericors dominus haectenus uobis internum solummodo affectum liberum esse permisit, externum uero effectū minime, & nos bene speramus hunc uobis liberū nunquam fore, ut ipse dubitare nequeas, maiorem intus quā foris esse uoluntati tuā libertatem.

Sed ne contentionis studio uidear ista dicere. Audi quaeso quid sentiat Bernardus, quem sui similem non esse calumniaris. Aliud est, inquit, uoluntarius consensus, aliud naturalis appetitus. Posterior quippe nobis communis est cum irrationabilibus, nec ualet consentire spiritui carnis irretitus illecebris. Et fortasse ipse

N 3 est,

Sapientia
carnis.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Ro. 8.
Consensus
uoluntatis
liber.

est, qui alio nemine ab Apostolo sapientia carnis ap-
pellatur, ut ait, Sapientia carnis inimica est deo, legi e-
nim dei non est subiecta, nec enim potest. Hunc ergo,
ut dixi, communem habemus cum bestiis, consensus uo-
luntarius nos discernit. Est enim habitus animi liber sui.
Siquidem non cogitur, non extorquetur. Est quippe uo-
luntatis non necessitatis. Nec negat se nec praebet cui-
quam, nisi ex uoluntate. Alioquin si compelli uolet in-
uitus, uolentus est non uoluntarius. Vbi autem uolun-
tas non est, nec consensus. Non est enim consensus, nisi
uoluntarius. Vbi ergo consensus, ibi uoluntas. Perro
ubi uoluntas, ibi libertas. Et hoc est quod dici putoli-
berum arbitriū. Haec ibi Bernardus, ex quo & supra
uoluntatis libertatem internam efficacissimo probaui-
mus. Et hic clarissime uidere licet, liberum esse consen-
sum uoluntatis, opus utiq; internum. Nec est aliud in-
ternum uoluntati magis proprium aut propinquum
quam libertas, qua sublata tollitur & ipsa uoluntas.
Quomodo uigetur dicis non intus sed foris esse quan-
dam uoluntati libertatē? Sed uideamus tua per ordinē.

I.
Ais primo. Quod si humane uoluntatis uim, pro
naturae captu aestimes &c. At uis uoluntatis, quia incor-
porea est, & corporali organo ad suas functiones pro-
prias neq; eget, neq; utitur, pro naturae capturatione
neq; humana, multo magis libera est in operibus inter-
nis quam externis. Id enim liberū dicitur, quod sui iu-
ris est & in sua potestate. At magis est in potestate uo-
luntatis, uelle uesci carnibus, quam carnibus uesci. Ibi

RESPONSIO COCHLAEI.

lud enim in ipsa est, hoc uero extra. Hoc forsitan lex, uis egestas aut aegritudo liberum uoluntati esse non sin- nit. Illud uero quis prohibeat aut impediatur.

Ais secūdo. Ut ipse experiris in tua potestate esse, salutare hominē aut nō salutare &c. At longe magis experiris, uelle salutare quā ipsum salutare, in potestate tua esse. Quoties enim uoluit Paris Helenam salutare, silicuiisset uoluntas quādē ad hoc liberrimā erat, sed nō suberat semper facultas, internū affectum in opus externū deducere. Ais tertio. Et in hanc externorū operū cōtingentiam defixerunt oculos Philosophastri &c. Nō est uia Philippi. Nam interna opera uolūtatis nostrae nō minus cōtingenter sunt quā externa. Et qualibet rationis cōpos experitur in seipso, liberius esse sibi internū quā externū opus aggredi & agere. Liberū sane est tibi, uelle perdere oēs episcopos & sacerdotes, uelle templa destruere, concupiscere aurum templi &c. Sed non est tibi adhuc liberum, sceleratas istas uoluntates internas opere externo adimplere.

Ais quarto. Verū quia deus nō respicit opa externa, sed internos cordis motus &c. Sic me legisti scripturā Philippi? Si nō respicit deus opera externa, cur tā gra- uiter punit externū esum pomi noxialis? De ligno, inquit, sciētis boni et mali ne comedas. In quacūq; enī die comederis ex eo, morte morieris. Itē, quia audisti uocē uxoris tuae, & comedisti de ligno, ex quo praeceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo.

Deus exter-
na quoq; re-
spicit.
Gen. 2.
Gen. 3.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Gene. 4 Item ad Cain, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terrā, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Et quid ego exemplis, quorum non est numerus, diutius ago? Inspice quæso decalogum digito dei scriptum. Nonne igitur aliquot præcepta sunt de operibus externis, aliquot item de internis? Alioquin profecto superflue diccret. Non mœchaberis, nō furtum facies, quia postea ait. Non concupisces domū proximi tui nec desiderabis uxorem eius, non servū, non ancillam &c.

Exo. 20.

V.

Ais quinto. Qui externa & personata quadam civilitate mores fingunt, huiusmodi libertatem docent, nempe philosophi & recentiores Theologistæ. At vos externa iuxta & interna opera contemnitis atq; etiā damnatis omnia, dum omnia facitis peccata, solāq; prædicatis fidem, & eam quidem perfidam & hereticam, ut vere dicere valeamus, non fuisse talia monstra & literarum & morum, ab initio mundi usq; ad hoc infælix, per uestras intemperies, quadriennium. Nos autem secundum scripturas traditionesq; maiorum lib. arbitrium & in externa & in interna opera vim, imperiumq; ac libertatem habere prædicamus, Deumq; nihil eorum latere, sed in utraq; respicere. Et in utrisq; posse uoluntatem bene & male pro sua libertate agere. Minime sane actus inter nos dissimulamus, aut negligimus. In ijs enim præcipue est ratio boni & mali

RESPONSIO COCHLAEI.

mali operis. Et potest peccatum solo interno consensu
etiam sine externo opere compleri. Improbacst ergo
tua hic in Philosophos Theologosq; calumnia. Nam si S. Tho. in
solum Thomam in prima secundæ per quæstiones ali- 2. secun. q.
quot legas, facile uidebis, quanto exactius eruditusq; 19. & 20.
ille de interioribus exterioribusq; uoluntatis humanæ
actibus pertractet, quàm faciant omnes Lutherani.

MELANCHTHON. TEX. VII.

Cōtra interni adfectus nō sunt in potestate nostra. I.

Experientia enim usuq; comperimus, non posse uo- II.
luntatem sua sponte ponere amorem, odium, aut simi-
les adfectus.

Sed adfectus adfectu uincitur, ut quia læsus es ab eo III.
quem amabas, amare desinis. Nam te arde ntius, quàm
quemuis alium amas.

Nec audiam Sophistas, si negent pertinere ad uo- IIII.
luntatem adfectus humanos, amorem, odium, gaudiū,
mœrorem, inuidentiam, ambitionem, & similes, nihil
enim nunc de fame aut siti dicitur.

Quid enim est uoluntas, si non adfectuum fons est. V.

Et cur non pro uoluntatis uocabulo cordis nomen VI.
usurpamus?

Siquidem scriptura potissimam hominis partem VII.
Cor uocat, adeoq; eam in qua nascitur adfectus.

Fallunt autem scholæ, cum fingunt uoluntatem per VIII.
naturam suam aduersari adfectibus, aut posse ponere
adfectū, quoties hoc monet consilium intellectus.

N S CO=

I. Primū, quod dicitur internos affectus non esse in po-
 Refistendū testate nostra, bestiale dogma est. Bestia enim, quia ra-
 affectibus. tionis moderamine praedita non sunt, suo feruntur im-
 petu, quocūq; natura trahit aut affectus. Homines autē
 ratione & uoluntate praediti, possunt utiq; affectibus
 resistere, eos temperare, rationisq; habena moderari,
 atq; etiam ponere ac expellere, uti eleganter docet his
 Adonicis Boetius de cōsolatione philosophiae. Tu quo-
 que si uis lumine claro cernere uerum, Tramite recto
 carpere callem, gaudia pelle, pelle tumorem, spemq;
 fugato. Nec dolor assit, nubi lamens est, uinctaq; fre-
 nis, Hæc ubi regnant. Nōne hoc admonent omnes pro-
 pemodū, nō solum Philosophi, sed etiam Theologi li-
 briq; sacri? Hic unū locum ex paulo retulisse satis fue-
 rit. Ita enim scribit ad Ephe. Deponite uos secūdū pri-

Ephe. 4. stinam conuersationem ueterē hominem, qui corrup-
 pitur secundum desideria erroris. Renouamini autē
 spiritu mētis uestræ &c. Itē. Irascimini & nolite pecca-
 re. Sol nō occidat super iracundiam uestrā. Itē omnis
 amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, et blasphem-
 ia tollatur à uobis cū omni malicia. Quid his clarius?

I. Secundo ais. Experientia enim usq; cōprimus, nō
 Affectus posse uoluntatem sua sponte ponere amorē &c. Immo
 ponere. uero bestia sit, atq; etiā bestia stupidior, qui uoluntatis
 suæ libertate in domandis ponendisq; affectibus nunq;
 experitur aut agnoscit. Nam & canis latrans iram po-
 nit,

B. II.
RESPONSIO COCHLAEI.

nit, siue increpatus à domino suo, siue carnis panisue
buccella placatus. Ponit et odiū felis, quotidiana con=
suetudine mitigatus. Ponit itē timorem, quem de missa
cauda indicabat, ubi uiderit se periculum euasisse, cri=
gens cū cauda simul et animū. Quoties uero intra ho=
ram unā canis iuuenculus, quo cū iocaris, iram sumit et
ponit, gaudioq; ac dolore afficitur, prout uarie illū lu=
dendo tractas? Nō erubescis igitur, hominem Christia=
nū non solū ratione et uoluntate super omnes bestias
longe sublimatū, sed et gratia spiritus sancti, qua ca=
rent ceteri homines, adiutum et leuatū, imbecilliorē
magisq; captiuū affectibus facere quā canem quā
catulum semestrem? Tertio ais. Sed adfectus ad=
fectu uincitur, ut quia laesus es ab eo quem amabas, ama=
re desinis. Nam te ardetus, quā quē uis alium amas.
Quid ergo facit in homine ratio et uolūtas, si affectus
non nisi affectu uincatur? Ad quid consolationes sine=
brium orationū? Ad quid contiones militares? Ad quid
omnis uis oratoria, si nō possumus concitare aut repr=
mere hominū affectus? Quis obsecro credat post an=
nos centum, sic scripsisse hominē ingeniosum, et tam
græce q̄ latine disertū. Scribis tamē, quia Lutherice fu=
ria ita te exagitant, ut illud Tiberij cesaris merito scri=
bere possis. Quid scribā uobis? aut quō scribam? aut
quid omnino nō scribam? dii me dea q; pœnis per dāt,
quē quotidie perire sentio. Certe nō solū Philosophi,
sed etiā Christus et Apli docuerūt nos uincere spiritu
et uirtute improbos affectus potius q̄ affectū affectu.

Ratio re=
primit affe=
ctus.

Suetonius
in uita Ti=
berij.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

- Matt. 5.** Ait enim Christus. Audistis, quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico uobis. Diligite inimicos uestros, benefacite ijs qui oderunt uos, & orate pro persequentibus & calumniantibus uos. Est ne hoc affectum affectu uincere? Paulus item ait ad Theſſalonicenſes. Vt ſciat unusquisq; ſuum uas poſſidere in ſanctificatione & honore non in paſſione deſyderij, ſicut & gentes quę ignorant decum. Et Petrus. Obſecro, inquit, uos chariſſimi, tanquam aduenas & peregrinos abſtinere uos à carnalibus deſyderijs, quę militant aduerſus animam. Quomodo tu igitur dicis, Non niſi adfectu uincitur adfectus? Non enim carnalia deſyderia, quę utiq; adfectus ſunt, carnalibus deſyderijs uincuntur, ſed magis incenduntur. Vincuntur autem ratione & ſpiritu. Quia ſecundum Apoſtolum, non caro aduerſus carnem, ſed aduerſus ſpiritum concupiſcit, & ſpiritus aduerſus carnem. Sed & reliqua quę ſubdis, neq; naturalia, neq; moralia, multo minus Theologica ſunt. Non enim niſi leuiſſimus & meretricarius eſt amor, à quo mox deſinis ubi leſus es. Vides enim canem, animal irrationale, terq; quaterq; à domino ſuo percuti, nec tamen deſiſtere ab amore illius. Nec laudatur uxor filiusue aut filia, quę ſemel biſue aut ter leſa, ob id amorē ponit, uxon uiri, filia parentis. Et non raro legiſti apud Hiſtoricos, fortes uiros, ut M. Curtium, duosq; Decios ſeſe pro patria deuouiſſe. Ac uirum pro uore liberisq; & cogna
- tis

B. II.
RESPONSIO COCHLAEI.

tis in periculum uitae suae ruisse.

Quarto ais. Nec audiam Sophistas, si negent pertinere ad uoluntatem adfectus humanos, amorem, odium &c. Idcirco negare non potes Philippe, te hereticum esse, quia non modo Theologos tum ueteres tum novos, sed & ecclesiam catholicam audire recusas. Audi ergo interim, quid tibi uetus Poeta dicat Hesiodus, quem in Ethicis citat Aristoteles, tibi ob uirtutem ueritatemque praecipue exosus.

Ari. 1. Ethic.

Optimus ille quidem est, ex sese qui omnia nouit.

Is rursus bonus est, paret qui recta monenti.

At qui ex se nescit, cuiquam nec porrigit aures.

Vt bona percipiat, demens & inutilis ille est.

Quinto ais. Quid enim est uoluntas, si non adfectiuus.

fons est? At non fluunt ex eodem fonte contrariae aquae, quarum haec calida, illa frigida sit, aut haec dulcis, illa salsa & amara. Quis autem neget contrarios esse inter se affectus? Contrarius est enim dolor uoluptati, spes timori, gaudium tristitia &c. Et in brutis quoque reperiuntur eiusmodi affectus, non solum fames & sitis, uti tu nugaris. Fames enim & sitis magis sunt affectus naturae egentis, quam sensualitatis. Nec dicuntur affectus, quibus recta ratio imperari queat.

Iac. 3.

Nō est affectuum fons

uoluntas.

Audi igitur meliores descriptiones quam sit interrogatūcula tua.

Arist. 3. de anima.

Voluntas est appetitus rationis, est appetitus rationalis, est qua peccatur & recte uiuitur. Est motus (ut ait Bernardus) rationalis & sensui praesidens & appeti-

Dam. lib. 2.

Ber. de gratia etili. arb.

tui

Aug. de lib. tui. Bona autem uoluntas est (uti definit Augustinus) arbi. lib. 1. qua appetimus recte honesteque uiuere, & ad summam ca. 12. sapientiam peruenire. Quam quisque cum habet, id certe habet, quod terrenis omnibus regnis, uoluptatibusque omnibus corporis, longe anteponendum sit. Est autem in uoluntate, inquit, nostra constitutum, ut hoc uel fruamur uel careamus tanto & tam uero bono. Quid enim tam in uoluntate quam ipsa uoluntas sita est.

VI.
Vocabulum
uoluntatis.

Sexto ais. Et cur non pro uoluntatis uocabulo cordis nomen usurpamus? Respondeo. Non raro cor pro uoluntate & in scripturis & in doctoribus nostris accipitur. Non tamen oportet uoluntatis uocabulum aboleri, quia eo persepe utitur & scriptura. Neque tamen necessario ijs tantum utendum est uocabulis, quibus utitur scriptura. Nam & Hebraei extra scripturas positae utuntur uocabulis quam plurimis, quae à Syris Chaldaeisque mutuantur, praesertim in Thalmud & Thargum. Et nos recte pieque dicimus trinitatem personarum, unitatem essentiae, patrem ingenitum, filium consubstantialem patri &c. Licet ista in scripturis non habeantur uocabula. Vocabulum autem cordis in scripturis non accipitur solum pro uoluntate, sed etiam pro intellectu, & quidem sepius. Aliquando ite translaticie, ut in Psal. 45. Transferentur montes in cor maris. Et in Euangelio Matthaei. Sic erit filius hominis in corde terrae tribus diebus & tribus noctibus.

Psal. 45.

Matt. 12

VII.

Septimo. Scriptura potissimam hominis partem cor

B. II.
RESPONSIO COCHLAEI.

cor uocat, adeoq; eam in qua nascuntur adfectus. Multi Cor uarie
 fariam accipi cor in scripturis, quis ignorat? Nam et accipitur.
 deo, qui utiq; corpus aut carnem nō habet, cor sepi-
 me tribuitur. Et de corde hominis admodū uarie loqui
 tur scriptura. Sepiissime enim accipit pro intellectu
 aut uoluntate. Et sic tribuuntur ei affectus spiritales,
 qui sunt motus simplices in animo, absq; corporis pas-
 sione aut immutatione. Quando mens intra se gaudio
 tristitiaue afficitur, quando amore dei flagrat, quando
 effertur superbia, quando delectatur contemplatione.
 Quod et Aristoteles nō ignorauit, quando dixit, quod Aristo. 10.
 Philosophia habeat mirabiles uoluptates cū sincerita- Ethi.
 te et puritate, huiusmodi autem affectus in brutis nō
 sunt, quia ratione carent. Aliquando accipitur cor pro
 membro corporis, ut ibi. Tulit ergo Ioab tres lanceas 1. Reg. 18.
 in manu sua, et infixit eas in corde Absolon. Et sic uul-
 go dicimus. Cor esse primū uiuens et ultimū moriens,
 de hoc plurima pertractat medici. Et pulchra est apud
 Cas. in lib. de aīa disceptatio, Nū in corde, an potius in
 capite sit principalis sedes animae. Vtraq; pfecto pars Cassi. in lib.
 nobilis est et apprime necessaria, utriq; maxime pre- de aīa c. 8.
 sens aīa, utriq; multa tribuūtur. Extat apud Ambro.
 pulcherrima capitis descriptio. Nomē cordis in scriptu Ambrosius
 ris magis frequens est, utriq; cōgruus locus est, Capiti in Hexame.
 in arce, Cordi in medio. Neq; satis adhuc definitū est, lib. 6. ca. 9.
 utra pars utri preferatur. Certe neutrius influxu po-
 test carere uita humana, frequentissime autē accipitur

Cor sedes affectuum, qui sunt in appetitu sensitivo, cum aliqua affectione sensuum corporisq; immutatione. Quoniam dicimus. Ira est ebullitio sanguinis circa cor, & sic tribuuntur cordi potissimum affectus. Nam cor intumescit ira, flagrat amore, coartatur dolore, angitur tristitia, dilatatur gaudio, erigitur spe deprimatur timore &c. At eiusmodi affectus, qui sic fiunt cum cordis corporali commotione, non sunt solius hominis, sed & brutorum. Nec sunt in uoluntate proprie, sed in appetitu sensitivo. Hi in ui concupiscibili, illi in irascibili, uti docte declarant Damascenus, Albertus, Thomas &c. Tu autem confuse de his loqueris, nihil inter rationem sensumq; distinguens, nihil inter uoluntatem & appetitum sensituum, nihil inter affectus spirituales & corporales. Quid mirantur ergo, si erras?

VIII.

Triplex autem luntatem per naturam suam aduersari adfectibus &c. At tu fallis fallerisq; nimis pueriliter, qui usq; adeo pingui sensu de ijs rebus, quas non didicisti, loqueris, dum nihil discernis inter appetitum naturalem, animalem & rationalem, nec inter homines & bestias. Est amor naturalis parentum erga liberos, quis eum ponat aut prohibeat? Est amor animalis, quo quis amat res corporeas ut socium, ut mulierem, ut uinum, honorem, opes, uoluptates. Huic ratio habenas imponere debet, huic si prauus & illicitus est resistere debet uoluntas

RESPONSIO COCHLAEI.

luntas. Quando scilicet caro concupiscit aduersus spiri Gal. 5.
 tum. Tunc certe & uoluntas, quæ spiritualis est, concu-
 piscere debet aduersus carnem. Est præterea amor spi-
 ritualis, quo amamus deum, angelicam uitam, uirtutes
 &c. Et eiusmodi rerum est amor bonus & laudabilis.
 Est & uituperabilis, si amemus uicia, auariciam, diabo-
 licas artes, fraudeq; & nequitas &c. Certe nisi posset
 homo per uoluntatem prauos affectus ponere, frustra
 essent tot exhortationes Christi, Prophetarumq; &
 Apostolorum, frustra consolationes, frustra increpa-
 tiones, frustra omne studium prædicatorum & eccle-
 siæ doctorum &c.

MELANCHTHON TEX. VIII.

Qui fit igitur, cur sæpe diuersum ab affectu homi- I.
 nes eligamus.

Principio, quod nonnunquam aliud in opere exter II.
 no eligimus, quam quod cupit cor seu uoluntas, fieri
 potest, ut affectu uincatur affectus.

Vt negari non potest, quin uoluptatum amans sit III.
 Alexander Macedo, tamẽ quia gloria magis ardet, de-
 ligit laborem, uoluptates aspernatur. Non quod eas nõ
 amet, sed quod uehementius amet gloriam.

Videmus enim in alijs ingenijs alios regnare adfe- IIII.
 ctus, sua quenq; cupidine trahi. In sordidis ingenijs do-
 minatur habendi cupiditas. In liberalioribus iuxta ho-
 minum iudicium, fame atq; popularis gratiæ studiũ.

O CO=

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

C O C H L A E V S.

Temeritas Vide quæso Philippe, quàm futiles sint tergiuersa-
Philippi in tiones tuæ. Quod si ad tam leues interrogatiunculas
Parisienses. usq; adeo conturbaris & tremis, quid facias ad arduas
 & obscuras, ac uehementer urgentes quæstiones
 Theologorum, & tamen tanta est tua temeritas, ut au-
 deas publice in hunc modum scribere. Utinã mihi Pa-
 risienses, inquis, ista coràm uobiscū in uestra illa Sor-
 bona, daretur commentari.

I **Ratio con-** Quando igitur quæris, Cur sepe diuersum ab ad-
tra affectusfectu homines eligamus? Respondeo breuiter, quia ra-
eligit. tionem habemus & uoluntatem. Hoc est, lib. arbitriū,
 quo potestas est nobis, quæ animantibus non est, cōtra
 sensualitatem aliquid eligere. Sicut enim caro concupi-
Gal. 5. scit aduersus spiritum. Ita & spiritus potest concupi-
 scere aduersus carnem. Ecquis adeo barbarus sit hu-
 manæ naturæ hostis ac proditor, qui neget uoluntatē
 rationalem resistere posse affectibus sensualitatis? Si
 est enim ratio superior sensu, & uoluntas appetitu
 sensualitatis. Quis neget eligere posse uoluntatem di-
Matt. 19 uersum aliquid ab affectu sensualitatis? Quoties hoc
 faciunt Monachi Monialesq; & omne genus Eunuchō-
 rum, qui sese propter regnum cælorum castrauerunt?

II. Tu autem pro noua sapientia tua, sic respondes.
 Principio, inquis, quod nō nunquam aliud in opere ex-
 terno eligimus, quam quod cupit cor seu uoluntas, sic
 ripo-

B. II.

RESPONSIO COCHLAEI.

ri potest, ut adfectu uincatur adfectus. At tu bone li-
 terator, parum mihi considerasse uideris, quidnam
 hoc uocabulum Eligere significet. Quæ enim est alia
 uis, quæ opus externum eligit, si cor non est aut uolun-
 tas? Quid enim possent omnes animæ uires, tum sensia-
 tiuæ tum intellectiuæ, si non eligeret aut exequi iube-
 ret opus earum, domina & regina humanorum actuum,
 uoluntas? Quod membrum uolubilius lingua? Ea
 tamen seipsam mouere non potest, neq; ad confiten-
 dum neq; ad negandum Christum dominum, si non
 moneat eam interior uoluntas. Quæ si constans est, Libertas uo-
 martyres facit confessione. Si uero leuis & peruersa, luntatis in-
 apostatas facit abnegatione. Quæ profecto una res sa- confessione
 tis euidenti est argumento, liberam esse uoluntatem no Christi.
 stram. Esto enim quod Christianus ante persecutio-
 nem fuerit amans Christi. In persecutione autem aut
 metu terroris, aut suppliciorum dolore uictus, Chri-
 stum abneget, is certe à crimine perfidiæ immunis nõ
 erit. Quid ita? quia uoluntas eius fuit libera, etiam in
 tormentis (ut multi fecerunt) Christum confiteri. Sic
 metu uictus Beatus Petrus ter negauit una nocte Chri-
 stum, quamuis corde intus Christum amaret. Neq; ta-
 men metus ille ipsum à peccato excusauit. Cur non?
 Quia libera erat ei uoluntas, qua potuisset & me-
 tum corporalis tormenti deprimere, & Christum li-
 bere confiteri. Nam & Gentiles multi admiranda Exempla

O 2 de Gentiliũ.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

dederunt inuicti animi documenta per patientiam in tormentis, ut Mutius Scaeuola. Attilius Regulus, Zenon Eleates, Anaxarchus & aliquot uerè mulieres. Ex tantis praeclara super his monumenta apud Titum Liuium, apud Val. Maximum, apud Tertullianum, apud Sabellicum, Crinitum & Fulgosum &c. Sed quid multis opus est testibus, cum unus Cyprianus uno in sermone, qui de lapsis inscribitur, illam uoluntatis nostrae libertatem sufficientissime testetur & astruat.

III. Quae de Alexandro magno refertur, aut nullius sunt momenti, aut nostrae contra te sententiae stipulantur. Nisi enim fuisset libera uoluntatis, qua potuit gloriam praeruptate eligere, non praetulisset otio laborem. Atque ut apertius dicam. Non uincitur affectus affectu quolibet, sed contrario, ut amor odio, spes timore, gaudium tristitia &c. Cum tu igitur hic ubique amantem solummodo introducas Alexandrum, quomodo uictus est in eo affectus affectu? Non enim dicis cum odio habuisse uoluptates, licet uehementius amaerit gloriam. Immo ipse dicis. Non quod cas non amet. Adde, quod ipse contra te ipsam testimonium fers, dum dicis, de legit laborem. Quis enim deligit, nisi lib. arbitrium habens?

III. Quae autem subiungis, neque Philosophica, neque Paulina, nec omnino Christiana sunt. Regnare enim domini debet, narique in homine affectus nemo laudat, cum fateantur non affectus omnes, praeter uos Crypticos Theologos, honestius esse, ut

RESPONSIO COCHLAEI.

se, ut in homine regnet domineturq; ratio, nō affectus,
 Voluntas rationalis, non appetitus animalis, spiritus
 non caro, mens non sensualitas. Id quod supra ex Boc= Boe. de cō.
 tiobis breuissimis uersiculis admonuimus. Nubila phil. lib. 1.
 mens est, hęc ubi regnant. Non ergo permittere de=
 bet homo Christianus, ut in ipso regnent affectus po=
 tius quàm ratio aut spiritus. Iuxta illud Apostoli. Non Ro. 6.
 ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut
 obediatis cōcupiscentijs eius, sed neq; exhibeatis mem=
 bra uestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete uos,
 tanquam ex mortuis uiuentes, & membra uestra ar=
 ma iustitię deo. Peccatum enim uobis non dominabit=
 tur &c.

MELANCHTHON. TEX. IX.

Deinde fieri fortasse potest, ut prorsus contra o=I.
 mnes adfectus deligatur aliquid.

Quod cum fit, per simulationem fit. II.

Vt cum quispiam eum, quem ex animo odit, cui ex III.
 animo male uult, benigne, comiter, blande tractat, nul=
 la fortasse certa causa.

Is etiam si non sentiat aliquo alio se adfectu uinci. IIII.
 Sunt enim ingenia quaedam adeo blanda, ut etiam eos,
 quos oderunt, palpent, is inquam, simulat comitatem
 in externo opere, in quo secundum naturam uidetur
 esse quaedam libertas.

Atq; hęc est illa uoluntas, quam nobis stulti Schola= V.
 stici finxerunt. Scilicet uim talem, quę ut cunq; sis adfe=
 ctus

O 3 eius

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

- VI. *Etus, possit tamen adfectum moderari temperareq̃.*
 Ut quom ficticias suas pœnitentias docent, ut ut sis
 adfectus, censent uoluntati uim esse eliciendi, sic ipsi lo
 quuntur a cius bonos.
- VII. *Si quem odio habeas, posse uoluntatem statuere,*
 quod hunc porro nolit odisse.
- VIII. *Sic, quom natura simus impij, deiq̃, non dico non*
 amantes, sed prorsus contemptores.
- IX. *Docent isti, posse uoluntatem elicere, quòd deum*
 porro sit amatura.
- X. *Quæso te mlector, an non putas insanire, qui ta-*
 lem nobis uoluntatem finxerint
- XI. *Atq̃; utinam contingat mihi Sophista, qui hæc ca-*
 lumniatur, ut possim illam impiam, stultam, male phi-
 losophicam, de uoluntate sententiam, iusto uolumine
 & integra disputatione confutare.
- XII. *Nam cum is, qui odit, statuit ponere odium, nisi*
 reuera fuerit uehementiore adfectu uictus, plane est
 ficticia quædã intellectus cogitatio, nõ uoluntatis opus.
- XIII. *Si statuatur ponere Oenones amorem, nisi fue-*
 rit uictus reuera uehementiore adfectu, fucata fallax-
 q̃; cogitatio intellectus est.
- XIII. *Fieri potest, ut diuersum imperet cum intellectu*
 cor tuum membris exterioribus, lingue, manibus, oculis,
 atque adfectus est, quia natura mendaces sumus,
 Veluti lingue oculisq̃; imperabat Ioab, ut quàm blan-
 dissimè uideretur cõpellare Amasan, cordi uero im-
 perat

RESPONSIO COCHLAEL.

perare non potest, ut ponat adfectum quem cōcepit,
Ponit autem cum uehementiori cupiditate uictus fuerit
hic adfectus, quo occupatur.

COCHLAELVS.

Vinam & hoc tēdij molestiaq; pensum iam abso-
lutum esset. Quem enim non tēdeat, tam friuolis nu-
gis toties praeberere aures oculosq; ac mentem.

Ais primo. Deinde fieri fortasse potest, ut pror-
sus contra omnes adfectus deligatur aliquid. Per quid
ergo deligetur Philippe per intellectum. At dicis in
operibus internis non esse contingentiam sed necessi-
tatem. Per uoluntatem? At negas eam liberam esse, &
per hoc non habere ius aut uim deligendi. Per sensum?
At sensus eiusmodi simulationes nescit, nec contra om-
nes adfectus deligit. Per naturam? At natura ad unū
determinata est, nec simulat nec deligit. Per quid er-
go? Certe per lib. arbitrium, quod hic per impruden-
tiam affirmas, cum per stultitiam uehementer id ne-
ges. Deligere enim aliquid contra omnes affectus ne-
mo potest nisi lib. arbitrio prae datus.

Ais secundo. Quod cum fit, per simulationem fit. II.
Hic tuum ostendis Philippe Christianismum. At non
ita docet nos Christus & scriptura. Christus enim ue-
ritas est, & simulationem odit. Cum q; misissent scribae Ioh. 14
(ut refert Lucas) & Principes sacerdotum ad eum in- Lu. 20.
fidiatores, qui se iustos simularent, ut caperent eum in Non decet
sermone, Christus considerans dolum illorum, ait. simulare:

o 4 Quid

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

*Quid me tentatis? Hanc increpationem aliquanto ap-
petius explicat Matthæus, in hæc uerba. Cognita autē
Iesus nequitia eorum, ait. Quid me tentatis Hypocri-
tæ. Non est ergo Christianorum, sed hypocritarū &
impiorum simulare, de quibus Daniel ait. Impij testa-
mentum simulabunt fraudulentè. Et Christus. Attē-
dite, inquit, à scribis, qui deuorant domos uiduarum,
simul antes longam orationem. Et Paulus. Dilectio, in-
quit, sine simulatione. Item Iacobus, iudicans sine simu-
latione. Petrus deniq; Deponentes, inquit, omnem ma-
litiam & omnem dolum, & simulationes, & inuidias,
& omnes detractiones, sicut modo geniti infantes, ra-
tionabiles, & sine dolo lac concupiscite.*

III.

*Ais tertio. Ut cum quispiam cum, quem ex animo
odit, cui ex animo male uult, benigne, comiter, blande
tractat, nulla fortasse certa causa. Et hic Philippe lau-
dabilem prætefers Christianismum, Poeticū scilicet
& Hussiticum. Verus autem Christianus neminem ex
animo odit, nemini ex animo male uult, nisi hostibus
fidei, uirtutis & ueritatis. Immo nec tales ex animo
odit, sed uellet eos fieri bonos, uellet à malo & ab er-
rore ad bonum & agnitionem ueritatis conuerti. Ait
enim Christus dominus & magister noster. Ego autē
dico uobis. Diligite inimicos uestros, benefacite ijs qui
oderunt uos, & orate pro persequentibus & calum-
niantibus uos, ut sitis filij patris uestri qui in cælis est,
qui solem suū oriri facit super bonos & malos, & plu-
uit super*

Matt. 22.

Dani. 11..

Luc. 20.

Roma. 12.

Iac. 3.

1. Pet. 2.

Ex animo
odisse nō li-
cet Christia-
nis.

Matt. 5.

RESPONSIO COCHLAEI.

it super iustos & iniustos. Christianus igitur ex animo
neminem odit. Non enim tam homines, quam peccata
& flagitia hominum odit. Hec tamen poetica tua do-
ctrina bestialem conclusionem tuam non probat, sed
magis confutat. Nisi enim esset in homine lib. arbitri-
um, non posset aliud ab affectu deligere, sed necessario
sequeretur affectum, quocunq; duceret, si non habe-
ret uim resistendi contrariumq; deligendi.

Ais quarto. Is etiam si non sentiat aliquo alio se ad-
fectu uinci &c. Quo ergo uincitur: nonne per suam uoluntatem, qua ex libero est, uel affectum sequi, uel ei dimittendum resistere, siue per simulationem, ut tu poetice doces, proximo. siue per ueritatem, uti Christus docet & omnis uir bonus. Christus enim ait. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis &c. Item. In qua mensura mensi fueritis, remetietur uobis. Nisi igitur ex corde dimiseris fratri tuo, non dimittet tibi pater caelestis. Quod si uere & ex animo diligis te ipsum, cur non uere & ex animo diligas etiam proximum, quem te Christus & lex diligere iubet sicut te ipsum? Ait itaq; Paulus ad Colossenses. Quodcunq; facitis, ex animo opera mini, sicut domino & non sicut hominibus. Et ad Galatas. Nolite errare, deus non irridetur. Quae enim seminauerit homo, haec & metet. Et paulo superius. Non efficiamur inanis gloriae cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Iam uides quam bene consonent dicta tua Christianae disciplinae.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

V. *Ais quinto. Atq; hæc est illa uoluntas, quam nobis stulti scholastici finxerunt. Non est ita Philippe. Non enim ficticiam & simulatam, ut tu facis, uoluntatem docent doctores nostri, sed ueram & liberam, quæ ex animo operetur, non ad speciem pharisaicam. Deus enim non irridetur, sed intuetur cor, nouitq; cogitationes hominum. Vnde pulcherrima exhortatione ad nos concludit opus suum Consolatorium Boetius, dicens. Auersamini igitur uicia, colite uirtutes, ad rectas spes animum subleuate, humiles preces in excelsa porrigite. Magna uobis est, inquit, si dissimulare non uultis, necessitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis. Absit igitur à nobis, ut simulatoriam solummodo uoluntatem doceamus. Nisi enim uere & ex animo odiū aduersus proximū dimiseris, nō dimittet tibi pater cælestis peccata tua.*

1. Reg. 16
Luc. 6.
Boe. de con
sol. lib. 5. in
fin.

VI.
Ficticia pœ
nitentia.

Ais sexto. Ut quom ficticias suas pœnitentias docēt, ut ut sis adfectus, censent uoluntati uim esse eliciendi, sic ipsi loquuntur, actus bonos. Quid ni hoc censeant? Si tu fortasse semper poetice fisteq; & ad speciem solum, non ex animo, non uere, non in corde tuo, de peccatis tuis pœnituiisti, nunquid ob id protinus omnis homo non aliter pœnituit? Non omnes Philippe legerunt, ut tu, Lucianum aliosq; id genus Poeticos Criticosq; Theologos. Nec omnes, qui legerunt illos, uitam etiam flagitiosamq; doctrinam eorum sunt amplectati. Nō est æquum, ut ex tua nequitia omnes homines dijudices

RESPONSIO COCHLÆI.

ad iudices. Quemadmodum fecisse fertur flagitiosissimus Nero. Quisquis ergo uere Christianus est, ille pœnitendo prauos affectus uitiorum ponit, per relectentia. tionis imperiū liberamq; uoluntatem. Aut certe si praua consuetudo aut illecebrōsa caro nō sinit repente poni omnino funditusq; extirpari eiusmodi affectus, saltem licebit pœnitenti, eos moderari ac temperare per uoluntariū dolorē rationisq; moderamen, ne consentiat ipsis uoluntas. Qualescūq; autem sit affectuū concitatio atq; inquietudo, si nō consentiat in eos uoluntas, nō est tibi culpa noui peccati, sed est pœna peccati prateriti, uti doctissime probat B. Bernardus. Et nos hac Bernar. de de re multa ex probatis authoribus atq; etiā ex scripturis diximus in eo libro, quem hyceme superiori scripsimus de fomite peccati, cōtra teritiū articulum Luthericæ impietatis. Ita enim ait Apostolus ad Ro. Igitur ego ipse mente seruius legi dei, carne autē legi peccati. Nihil ergo nunc damnatōis est his qui sunt in Christo, qui nō secundū carnē ambulāt. Absit igitur, ut nemo Christianorū de peccatis suis, quātuscūq; in eis fuerit affectus aut delectatio, uere pœniteat. Nō eni falso aut frustra dixit p̄ Iohel proph. dominus. Cōuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio, et in fletu, et in planctu, Scindite corda uestra, et nō uestimēt uestra.

Ais septimo. Si quem odio habeas, posse uoluntatē statuere, quod hunc porro nolit odisse. Heu improbitatem plus quā Hussiticam, ac plane diabolicam. Dic quaeso

Bernar. de

gratia et lib. ar.

Roma. 8.

Iohel. 2.

VII.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

quæso. An nō est uoluntas superior appetitu sensitiuō.
 Est utiq; non minus quàm sensu intellectus. Cum igitur
 odium sit oppositum amori, in ui cōcupiscibili (idē
 est enim subiectum contrariorum) cur non possit ei
 resistere uis superior, ut pote in ratione seu intellectu
 existens, uoluntas? Si canis consuetudine odium felis,
 iramq; uel buccella panis aut offa inescatus, uel uoce
 domini sui exterritus aut obiurgatus, ponit, animal
 brutum & irrationale. Cur non posset homo animal
 rationale, odium iramue aut similitatem, qua in proxi-
 mum male afflicebatur, ad rationis recte dictamen uo-
 luntatisq; suæ imperiū, propter deum & propter cō-
 sequendam beatitudinē eternam, ponere, atq; ita re-
 primere, ut nolit proximum suum de cætero odisse?
 Non enim dimittet ei deus, nisi & ipse proximo uere
 & ex animo dimittat. Id quod uulgo faciunt, non solū
 homines deuoti ac timorati, dum pœnitentiam agunt,
 uerum etiam simplices laici, quando iacent in agone
 mortis, immo & facinorosi fures & latrones, quando
 ad ultimū educuntur supplicium. Qui omnes solenni-
 ter uerāq; & cordis & oris confessione dicunt, sese o-
 mnibus, a quibus unquam offēsi sunt, libere ac spon-
 te ex animo dimittere omnē offēsam, ut & ipsis deus
 peccata eorum dimittat. Ait enim Christus. Cum stabe-
 tis ad orandum, dimittite, si quid habetis aduersus ali-
 quē, ut pater uester qui in cœlis est dimittat uobis pec-
 cata uestra. Quid? qd' hostes aliquando infensissimi uel
 pro-

Homo po-
 test debetq;
 odiū ponere
 etc.

Mar. 11.

RESPONSIO COCHLAEI.

propter bonum pacis, uel propter amicorum inter-
 ceSSIONES aut ob commodum temporale, ex animo iras
 odiaq; remittunt. Cur id non facerent homines Chri-
 stiani, propter pacem Christi, propter amorem dei,
 & propter salutem propriam uitamq; eternam con-
 sequendam? Audis hæc Philippe?

Ais octauo. Sic, quom natura simus impij, deiq;
 non dico non amantes, sed prorsus contemptores.

Certe nec improbissimus Rapsaces, nec barbarus Po-
 lypbemon unquam talia dixit. Quod si natura impij
 effemus, & natura contemptores osorefq; dei, nihil
 haberemus peccati penitus. Quid ita? quia quod natu-
 ra inest, in culpam non uertitur. Non enim peccatum
 est nobis, bipedes esse, aut erectos ad sidera tollere uul-
 tus, quia natura tales sumus. Quod autem ab Aposto-
 lo dicitur. Et eramus natura filij iræ sicut & cæteri.
 Secundum Augustinum de natura per peccatum origi-
 turæ & gra-
 nale uiciata intelligendum est, non de natura humana
 tia. c. 3
 secundum se, que utiq; bona est, quia à summo bono
 processit. Longum profecto foret, referre, quoties do-
 ctor ille ostendit, presertim contra Manichæos, omnē
 naturam, in quantum uatura seu talis est, bonam esse,
 utpote à deo bono creatam. Hic satis fuerit unum lo-
 cum ex 11. libro de ciuitate dei retulisse. Sine dubio, in-
 quit, ubi est uitium malitiæ, natura non uiciata præces-
 sit. Viciium autem ita contra naturam est, ut non possit
 nisi nocere naturæ. Non itaq; esset uiciium, recedere à

VIII.
 Non sumus
 natura im-
 pij.

Eph. 2
 Aug. de na-
 tia. c. 3

De ciuitate
 dei. lib. 11. c.
 17.

deo,

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

deo, nisi naturæ, cuius id uitium est, cōpeteret esse cum deo. Quæ propter etiã uoluntas mala, grande testimonium est naturæ bonæ. Sed deus, sicut naturarū bonarum optimus creator est, ita malorū uoluntatum iustissimus ordinator, ut cum male illæ utantur naturis bonis, ipse bene utatur etiã uolūtatibus malis. Audis hæc Philippe? Quot tibi opus fore putes libris, si ad omnia unius Augustini dicta, quæ naturā hominis à tuis calūnijs impietatibusq; defendunt & asserunt, respondere uelis? Quid deinde respondeas Dionysio, Tertulliano, Origeni & generaliter omnibus doctoribus, qui tuas blasphemias in deum naturamq; resistunt. Certe neq; Athanasius, neq; Ambrosius, neq; ceteri expositores quos uiderim, secundum tuam sententiam dictum Pauli (quod ipse citauit) exponunt.

IX. Ais Nono. Docent isti, posse uoluntatem elicere, quòd deum porro sit amatura. Cur id non doceamus

Dionys. de Philippe? Supra enim ex Dionysio clare ostendimus, diuini nominis malum esse præter uoluntatem. Quia uoluntas non nisi bonum appetet. Cum ergo deus sit summum & maximum bonum, cur non possit uoluntas nostra deum

Deut. 6. amare? An frustra dixit lex & Christus quoq; omnisq; scripturæ & commentariorū sana intelligentiã, quòd debeat homo diligere deum super omnia, ex toto corde, ex tota mente &c.

Ais decimo. Quæ esote mlector, an non putas insanire, qui talem nobis uoluntatem sinxerint? Quæ alif
cunq;

RESPONSIO COCHLAEI.

runq; sis Philippe. Credo tamen te intra te ipsum uel
 te amare deum. Quomodo enim potes summum bo-
 num odisse? Ego profecto tam insanam blasphemiam,
 calumniamq; adeo stultam, qua tu hic in deum homi-
 nisq; uoluntatem & in omnes ecclesie doctores incre-
 dibili uesana furis, nunquam legi.

Ans undecimo. Atq; utinam contingat mihi Sophi- **XI.**
 sta, qui hæc calumniatur. Tam sapienter optas Philip- **Stulte o-**
 pe, quam sanus es mente. Quanto enim iustus pruden- **ptat Phil.**
 tiusq; optares, ut contingat tibi uir pius & eruditus,
 qui te, sicubi (ut fert humana imbecillitas) errasses, in
 uiam ueritatis reduceret, non per calumnias & con-
 uicia, sed per scripturas & rationes ueras. Nunc fru-
 stris percitus optas tibi contingere calumnatorem.
 Et in hoc certe nimis clare ostendis. Neq; bonam ne-
 q; à deo esse hanc uoluntatem tuam, qua sic optas, sed
 à serpente nequissimo, qui antonomatice diabolus &
 calumniator appellatur. Ut nobis de te magistroq; tuo **Tit. 7.**
 præcipue dixisse uideatur Paulus. Hereticum homi-
 nem post unam & secundam correptionem deuota,
 sciens quia subuersus est &c. Nos certe calumniandi
 studio nihil diximus. Quòd autem minaris nobis iu-
 stum nescio quod uolumen, frustra territas. Nos enim
 supra tibi multos opposuimus antiquissimos simul &
 grauiissimos lib. arbitrij assertores, quibus certe uno
 uolumine quamlibet magno, nunquam poteris iuste
 respondere.

Ans

XII.

Affectus
multis mo-
dis uincitur

Ais duodecimo. Nam cum is qui odit, statuit pone-
re odium, nisi reuera fuerit uehementiore adfectu ui-
ctus, plane est fictitia quaedam intellectus cogitatio, nō
uoluntatis opus. Qui scis hoc Philippe? Quoties nos
supra huic deliramento tuo respondimus? Vincitur e-
nim affectus haud uno mō, sicut tu praescribis. Quot
quae so contra iram remedia scripsit Seneca per tres li-
bros? An tu nunquam legisti duos libros Ouidij, de re-
medio amoris? Nunquam Tusculanas quaestiones Ci-
ceronis? Nunquam Paradoxa Stoicorum? At nos Chri-
stiani habemus, deo miserante, adhuc multo plura cō-
tra affectus remedia, quibus per gratiam dei secundū
spiritum, non secundum desideria carnis ambulemus.
Vincitur ergo affectus, nunc alio affectu, nunc ratione,
nunc bona uoluntate, nunc uirtute sibi opposita, ut
ira mansuetudine & clementia, timor fortitudine,
uoluptas temperantia, tristitia magnanimitate, odium
charitate &c.

XIII.

Ais tredecimo. Si statuat Paris ponere Oenones
amorem &c. O egregium Christianismi doctorem,
qui tam belle nos docet uincere affectus. Scilicet nō ali-
ud habere potuisti exemplum, quā Paridis, ethni-
ci iuuenis, ita perditam amore carnali, ut etiam patriam
florētissimam parentesq; maxime inclytos, in sano a-
more perdidit. At me memini, dum de fomite pec-
cati uobis responderem, longe meliora retulisse exem-
pla ex Eusebio, Basilio, & Ambrosio. Quod site Poe-
ticū

RESPONSIO COCHLAEI.

ticum Theologum plus mouent & delectant exempla
 Ethnicorum, habes M. Ciceronem, Ti. Liuium, Val. *Exempla*
 Maximum, Senecam, Xenophontem, Plutarchum & *cōtinentiæ.*
 id genus innumeros Historicos, Oratores, Philoso=
 phos, atq; etiam Poetas aliquos, à quibus continentiæ
 ponendiq; amoris & odij honestiora petas exempla.
 Inuenies enim, quanto superior carnali amore fuerit
 rationalis uoluntas Cyri erga Pamtheam, Alexandri
 erga uxorem filiasque Darij, Scipionis Aphricani
 erga sponsam Indibilis &c. Hic unum breue dictum
 Val. Maxi. ad te confundendum satis fuerit. *Val. Maxi.*
 inquit, cura præcipuoq; studio referendum est, quan=
 lib. 4. c. 3.
 to per libidinis & auariciæ, furori similes, impetus,
 ab illustrium uirorum pectoribus, consilio ac ratione
 summoti sunt. At nos Christiani dei gratia adiuti, non
 solum libidinosum amorem, sed etiam naturalem, qui
 inter sanguine conuinctos coalescit, ponere possumus,
 si uigilans nobis assit ratio constansq; uoluntas. Ait e=
 Mat. 10
 nim Christus. Qui amat patrē aut matrem plus quàm
 Eo. c. 19
 me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam su=
 per me, non est me dignus. Cunq; dixisset ei Petrus.
 Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Quid
 ergo erit nobis? Ait illis Iesus. Amē dico uobis. Omnis
 qui reliquerit domum, uel fratres, aut sorores, aut pa=
 trem, aut matrem, aut uxore, aut filios, aut agros pro=
 pter nomen meum, centuplū accipiet, & uitam eter=
 nā possidebit. Quid tu ad ista Philippe cū Paride tuo.

P Ais

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

XIII. Ais quartodecimo. fieri potest, ut diuersum imperet
 cū intellectu cor tuum membris exterioribus, linguae,
 manibus, oculis, atq; est adfectus animus, quia natura
 mendaces sumus &c. At fieri potest, ut sine dolo & fi-
 ctione uolūtas nostra exterioribus membris imperet,
 ac idem uelit in animo intus, quod foris in opere osten-
 dit & in uerbis. Non enim laudatur amicus fictus aut
 dolosus. De quo Psalmista ait. Verba oris eius iniquitas
 & dolus. Item. Lingua tua concinnabat dolos. Et Da-
 niel. Dirigetur dolus in manu eius. Talem profectone
 Ethnici quidem probant. Nosti, credo, quod contra
 eiusmodi egerunt olim, Alexander Macedo, Fabricius
 & Camillus Romani, alijq; uiri fortes & magnanimi.
 Sed deo maxime displicet eiusmodi. Iuxta illud scriptu-
 rae. Virum sanguinum & dolosum abominabitur do-
 minus. Item. Filio doloso nihil erit boni. Item. Maledi-
 ctus dolosus. Absit à Christiano homine, ut non aliter
 agat, aut linguae membrisq; ceteris imperet, quam tu
 hic proponis. Cur quæso illud præcipue facinus Ioab,
 propter quod commissione Dauid iussuq; Salomonis,
 post plurima & maxime in chya in Rempub. merita
 interfectus est à Banaiā, proponis in exemplum, po-
 tius quam aliquid ab eo præclare gestum? Nos certe
 hac æstate magnas & multas eius uirtutes, cum de sen-
 suliter ali contra uos ageremus, cōmemorauimus, quas
 multo iustus iuuentuti proponeres in exemplū, quam
 dolosum istud facinus, tam illaudatū grauiusq; puni-
 tum.

Amicus fi-
 ctus.

Psal. 35

Psal. 49

Dani. 8.

Psal. 5

Prouer. 14.

Malach. 1.

3. Reg. 2

RESPONSIO COCHLAEI.

tum. Sed uis improba uoluntate & falli & fallere. Nō
es certe natura (ut mentiris) mendax, sed praua men-
te malaq; uoluntate. Non enim semper mentitus es,
Quis enim te ante Luthericū furorē dixit mendacē?
Non ergo es natura mendax, sed deprauata uoluntate.

MELANCHTHON. TEX. X.

Nō negant adfectus scholæ, sed uocant infirmitatem I.
naturæ. Satis esse, si actus elicitos diuersos habeat uo-
luntas. At ego nego uim esse ullam in homine, quæ II.
serio adfectibus aduersari possit.

Censeoq; actus illos elicitos, non nisi ficticiam co- III.
gitationem intellectus esse.

Nam cum corda deus iudicet, necesse est cor cū suis IIII.
adfectibus summam ac potissimam hominis partē esse.

Alloqui cur hominem ab imbecilliore parte deus V.
estimaret, & non potius à meliore, si qua uoluntas est
alia à corde, & adfectuum parte melior ac fortior.

Quid hic Sophiste respondebunt?

Quòd si uocabulo cordis, quod usurpat scriptura, VI.
uti maluissimus, q̄ Aristotelico uocabulo uoluntatis, fa-
cili cauissemus hos tam pingues tam crassos errores.

Vocabat quidē Aristoteles uoluntatem, delectū illum VII.
rerū in externis operibus, qui serè mendax est, sed quid
ad Christianā disciplinam externa opera, si cor sit in-
sincerum? Præterea ipse etiam Aristoteles non pro-
didit actus illos elicitos, quos Scotus confinxit. Sed
nunc non tam ago, ut illos confutem, quàm ut doceam

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

te Christiane lector, quid sequi tu debeas.

VIII. Fateor in externo rerum delectu esse quandam libertatem, internos uero adfectus prorsus nego in potestate nostra esse.

IX. Nec permitto aliquam esse uoluntatem, quæ adfectibus aduersari serio possit.

X. Atq; hæc quidem de hominis natura dico. Nam qui spiritu iustificati sunt, in ijs adfectus boni cum malis pugnant, sicut infra docebimus.

COCHLAEVS.

I. Primum, ut breuis sim. Affectus non uocari in cul-
 Tentatio si pam, si non consentiat eis uoluntas, saepe nos & supra
 ne consensu & in alijs opusculis nostris contra impietates uestras
 nõ est pec- ostendimus. Idem ostendit efficacissime & Augustinus
 eatum. uarijs in locis, idem Bernhardus, idẽ Thomas noster,
 Lib. 2. sen- idem & ceteri Catholici doctores in sententijs. Hic sa-
 tentiarũ di- tis fuerit, unũ tibi Gersonem (quem ipse dicitis, & ple-
 24. & 33. num Christiani spiritus, & urũ per omnia magnum)
 Phil. in A= opponere, cum in plerisq; opusculis, tum præcipue in
 polog. con= eo tractatu, qui est in compendio Theologiæ. De pec-
 tra Parisi. cato ueniali, ubi & de lib. arbitrio, & de primis moti-
 lo. Gerson bus sensualitatis, exacte determinat. Huic uni saltem
 Cancell. Pa. ressonde, ut autem erubescas amplius, audi parũ per
 Seneca lib. Ethnici hominis super hac re sententiã. Ait nanq; Se=
 2. de ira. neca in secundo libro de ira. Si ira inutis nobis nasci=
 Primi mo- tur, nunquam rationi succumbet. Omnes enim motus
 tus affectuũ qui non uoluntate nostra sunt, inuicti & inuitabiles
 sunt,

RESPONSIO COCHLAEI.

sunt, Vt horror frigida aspersis, ad quosdā ictus asper
natio, ad maiores nuncios subriguntur pili, & rubor
ad improba uerba suffunditur, sequiturq; uertigo
prærupta cernenti. Quorū quia nihil in potestate no-
stra est, nulla, quo minus fiant, ratio persuadet. Ira
præceptis sugatur. Est enim uoluntarium animi uiciū.
Non ex his, quæ conditione quadam humanæ sortis e-
ueniunt, ideoq; etiam sapientissimis accidunt. Inter
quæ & primus ille ictus animi ponendus est, qui nos
post opinionem iniuriæ mouet. Hic subit etiam inter lu-
dicra scenæ spectacula, & lectiones rerū uetustarum.
Sæpe Clodio Ciceronem expellenti, & Antonio occi-
denti, uidemur irasci. Et infra. Et ut scias, inquit, quem
admodū incipiant affectus, aut crescant, aut effera-
tur. Est primus motus non uoluntarius, quasi præpa-
ratio affectus & quædam cōmutatio. Alter cū uolun-
tate non contumaci. Tertius motus est iam impotens,
qui non, si oportet, ulcisci uult, sed utiq; qui rationem
eūicit. Hæc Seneca. Nos ex Paulo plura diximus.

Secundo ais. At ego nego uim esse ullā in homine, quæ
serio adfectibus aduersari possit. Sed affirmant eius mo-
di uim Philippe omnes Ethnici, Iudæiq; & Christiani.
Quid ergo? si tibi libet, abnegata ratione & libera uo-
luntate, bestiam agere, nunquid propter te unū omni-
bus sic libeat? absit. Nā & Christus & Paulus atq; a-
deo oīs scriptura, iubent docentq; nos affectibus malis
aduersari. Ait enī Christus, Diligite inimicos uestros, Matt. 5.

P 3 bene

alias cōmi-
minatio.

II.
Aduersan-
dū affectio-
bus.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

benefacite his qui oderunt uos. Si non dimiseritis hominibus, nec pater uester dimittet uobis peccata uestra.

Orate pro persequentibus et calumiantibus uos &c.

Roma. 12. Itē Paulus ad Ro. Nulli malū pro malo reddentes, da-

Deut. 32. te locum irae. Scriptum est enim. Mihi uindictā et ego retribuā dicit dominus. Sed si furierit inimicus tuus,

ciba illū, si sitit, potū da illi. Noli uinci à malo, sed uince in bono malū. Abijciamus ergo opera tenebrarū, et induamur arma lucis, sic ut in die honeste ambulemus

Iac. 3. Itē Iacobus. Si zelū amarū habetis, et cōtentiones sint in cordibus uestris, nolite gloriari, et mendaces esse aduersus ueritatē. Non est enim ista sapientia desursum descendens a patre luminū, sed terrena, animalis, diabolica. Audin tu hęc Philippe?

III. Tertio ais. Censeoq; actus illos illicitos, nō nisi ficticiā cogitationem intellectus esse. Et nos censemus censuram tuam tam esse fatuam quā impiam. Quid ita? quia censes friuole sine ratione, temere sine cōsilio, improbe contra maiores, impie cōtra scripturas, blasphemē cōtra spiritū sanctū, qui loquutus est per prophetas.

IV. Quarto ais. Nā cū corda deus iudicet &c. Ecquid nos dicimus aliud? Sed nequem fallas equiuoco. Cor, quod deus intuetur et iudicat, non est pars corporis, sed est ratio cōiuncta uoluntati, seu lib. arbitriū. Quomodo accipit Christus, quando ait. Quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes mala, homicidia

Deus intuetur cor,
Matt. 15.

B. II.
 ferius homi
 cca anstra
 uos or
 abentes, des
 diti
 ego
 matus,
 so, sciam
 acorari, et
 mbalens
 atores sup
 idares se
 na de for
 omialis,
 stificia
 us censu
 Quid ita
 silio, m
 Bluffe
 pfectus.
 Equid
 Cor,
 poris,
 go=
 roce
 homi
 e, homi
 cidia

RESPONSIO COCHLAEI.

ridid, adulteria &c. Et cor hoc modo dicitur etiam
 mens & animus, atq; etiam anima. Vnde ait super hæc Chrysa. sup
 uerba Chryostomus. Discamus, inquit, obsecro, quæ Mat. home.
 nam easint, quibus turpiter homines foedantur, di- 75.
 scamus oro et fugiamus. Diligēter multi student, quo=
 modo manibus loti, candidis induti uestimentis, in ec=
 clesiam ingrediantur. Quomodo aut animā atq; men=
 tem suam, puram atq; defecatam offerant deo, nullam
 prorsus habent curam. Et Hiero. Arguendi sunt, in=
 quit, ex hac sententia, qui cogitationes à diabolo im=
 mitti putant, & nō ex propria nasci uoluntate. Diabo
 lus adiutor & incentor malarum cogitationū potest
 esse, auctor nō potest esse. Tu autē Philippe sub hoc Fel sub mel
 melle mox hæreticum feltuum propinando subiungis. le propinat
 Neesse est, inquis, cor cū suis adfectibus, summam ac Phil.
 potissimā hominis partem esse. At nos iam sæpe osten
 dimus, affectus, qui cū concitatione corporali fiunt, nō
 in rationali, sed in sensitiuo appetitu nasci. Quomodo
 dicimus cor intumescere ira, contrahi dolore, dilata=
 ri gaudio &c. At nobilior pars hominis est anima
 quàm corpus, ratio quàm sensus, uoluntas quàm ap=
 petitus animalis. Vides nunc Philippe, quid doli ma=
 chineris, æquiuocatione bifidam linguam uibras. Nam
 cor nunc pro rationali uoluntate, nunc pro affectuum
 fonte sedeq; in eodē syllogismo accipis. Nobilius ē aut
 cor ab affectibus liberū, quàm cor affectibus captiuū.
 Quinto ais. Alioqui cur hominem ab imbecilliore V.

Hiero. sup
 Matthe.

Fel sub mel
 le propinat
 Phil.

P 4 parte

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

parte deus aestimaret, & non potius à meliore, si qua
uoluntas est alia à corde, & adfectuū parte melior ac
Achilles fortior. Quid hic Sophistæ respondebunt? Hui Achil-
Philippi. lem inuictum. Sed audi nostram ex uerbis tuis atq; à
deo ex ipso Achille tuo responsionē. Aestimat deus ho-
minem utiq; à parte meliore ac fortiore, potius quàm
ab ignobiliore aut imbecilliore. Sicut autem melior for-
tiorq; est anima corpore, ratio sensu, spiritus carne, et
omnino immortale, & in corporeū mortali & corpo-
reo, ita & rationalis appetitus (qui uoluntas dicitur)
melior fortiorq; est sensualitate seu appetitu irrationa-
li & sensitiuo, in quo sunt affectus et carnis desideria.
Ergo si uoluntas regit dominaturq; affectibus, in infe-
riore appetitu atq; in carnis concupiscentia ebullienti-
bus, recte habet & uacat à culpa. Si autē regitur ser-
uitq; affectibus, male habet, & culpa fit obnoxia, quia
spreto ratiois iudicio sequitur cecos carnis affectus, ac
turpiter seruit maiori minori. Quid tu ad ista? Quid
ad Paulū ad Ro. Immo ad oēs eius Epistolas? Quid ad
Tertullianū, Origenē, Eusebiū, Augustinum, Bernar-
dum, Thomam, & id genus plurimos nostra fortissi-
me confirmantes? Quid deniq; ad Gersonem, in eo sal-
tem Tractatu, quem de passionibus anime inscripsit?
Quid ergo tu Tyrunculus unus, tot inuictis & emerit-
tis Christi militibus, ipsiq; etiam Duci Christo, tandem
respondebis?

VI.

Sexto ais. Quod si uocabulo cordis, quòd usurpat
scri-

RESPONSIO COCHLAEI.

Scriptura, uti maluiffemus, quàm Aristotelico uocabulo uoluntatis & c. Huic cauillo iam pridem responsum est. Vtitur sane scriptura, non solum cordis, sed et uoluntatis uocabulo, & quidem frequentissime. Cur tu ergo Aristotelicum uocas uocabulum, quo scriptura & sancti Prophetae usi sunt aliquot seculis, antequam natus Aristoteles fuisset? Sed & cor & uoluntas non uno modo accipiuntur. Hic uno, quod ad propositum deseruit, exemplo contentus ero. Ait Iohannes Euangelista. Qui non ex sanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. Addit Augustinus in expositione sua. Ponitur hic, inquit, caro pro uoxore, quomodo & aliquando spiritus pro marito. Quare? quia ille regit, hæc regitur. Ille imperare debet, ista seruire. Nam ubi caro imperat, & spiritus seruit, peruersa domus est. Quid peius in domo, ubi foemina habet imperium super uirum? Recta autem domus, ubi uir imperat, foemina obtemperat. Rectus ergo ipse homo, ubi spiritus imperat, caro seruit, Vide quàm pulchre consonet hæc Augustini expositio meæ ex tuo Achille responsioni. Plura de his reperies apud Magistrum & doctores in 2. libro sententiarum, ubi agitur de lib. arbitrio, ac transgressione primorū parentum. Quòd si hos, que tua est superbia, cõtemnis, exhibeo tibi Gersonem (quem ipse uirum per omnia magnū dicit) in 12. tractatu super Magnificat, ubi ait de domo seu triclinio cordis humani, in quo

Voluntas
nō est Ari-
stoteli cum
uocabulum

Ioh. 1.

Aug. super
Ioh. tracta-
tus. 2.

Lib. 2. sen-
tē. dist. 24.

Gerson sup
Magni. H.
Domus cor-
dis.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Archi triclimum ait esse lib. arbitriū, quasi liberum de ratione iudicium, facultatem scilicet rationis & uoluntatis. Est aut, inquit, uoluntas motiua uis in anima, quæ utitur ratione, quæ per eam in motibus proprijs dirigitur, si uelit iure dici domina, si regina, in cordis domo & intimo regno magno principari. Regnū siquidē dei intra nos est, ubi sub domino supremo deo regnat spiritus, per dei formam decorem indutus.

LUC. 17.

VII.

Septimo ais. Vocabat quidem Aristoteles uoluntatem, delectum illum rerū in externis operibus. Credo equidem te tantundem intelligere de sententia Aristotelis, quantum intelligis de subtilitate Scoti. Nihil autem ad rē, iudica tu ut lubet, bombus iste tuus nō plus terret illos, quàm culex Elephantum. Ceterum de externis operibus antea plus satis responsum est. Nec est quisquam nostrum, qui laudet opera externa, si cor sit insincrum. Tu uideris, qui per exemplum Ioab & Paridis simulare ac fingere doces.

VIII.

Octauo ais. Fateor in externo rerum delectu esse quandam libertatem. Internos uero adfectus prorsus nego in potestate nostra esse. Negas quidem Philippe, sed temere. Nec ullā reddis rationem, cur externa opera magis sint libera quàm interna. Cum non minus subsint prædestinationi, & sæpius impediuntur. Huic autem stultitiæ tuæ supra responsum est. Hic unum tibi Gerfonem rursus oppono, in compendio Theologiae, de uoluntate ita breuiter differentem. Voluntas dicitur

Nulla uis animalis libera
est uoluntate

10. Gerfon
in compen.
Theo.

B. II.
liberum de
s & uolunt
anima, que
prius dirigit
coram deo
suis legibus
de deo re
aditus.
s uoluntate
us. Creab
tia Ambr
sibil ad
nō plus
de ex=
Nec est
si cor sit
rab & Pa
lectu esse
profus
philippe,
erru o=
matus
Hanc
um the
breolom
Voluntas
dicit

RESPONSIO COCHLAEI.

dicitur uis affectiua motiua, immo, inquit, inter moti-
uas præcipua, cum sit generalis motrix omnium uiri-
um. Et post pauca. Inter potentias animæ nulla est, in-
quit, liberior. Quia nec obligatur organo, nec cogitur
obiecto. Propter quod dicit Augustinus, quod nihil a-
deo in nostra potestate est, sicut uoluntas. Et diuiditur
in uoluntatem naturalem & in deliberatiuam. Prima
dirigitur per synderesim, Secunda per rationē. Et sunt
idem in essentia, sed differunt in modo appetendi seu
uolendi. Naturalis enim semper inclinatur & instigatur ad
bonū honestum, & remurmurat contra malū. Quia
cum per synderesim dirigatur, immutabiliter appeti-
tus eius ad beatitudinem inclinatur. Deliberatiua uero
post rationis deliberationem, aliquādo adheret bono,
aliquādo malo. Hæc Gerson, plenus (aut ais) Christia-
ni spiritus. Tu quid ei respondes?

Aug. de lib.
arbit. lib. 1.
cap. 12

IX.
Nono ais. Nec permitto aliquam esse uoluntatem,
quæ adfectibus aduersari serio possit. At permittit de-
us & natura, permittit Christus, permittit Paulus,
permittit omnis scriptura, ut supra ostendimus, per-
mittit Catholica ecclesia, permittunt sancti patres &
omnis Philosophia quoq; ac lex item tum diuina tum
humana. Quid refert igitur, si Sueuulus unus, uane-
turgidus erroneoq; sensu inflatus, Gygantū instar fra-
terculi, sese toti mundo mundi q; opifici opponat. Nō
permissurus id, ad quod prohibendum, neq; ius, neq;
uim aut rationem ullam habet.

P 6 Decimo

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

X

Decimo ais. Atq; hæc quidē de hominis natura dico,
 Nam qui spiritui iustificati sunt, in ijs adfectus boni cū
 pugnat af= malis pugnant. In non iustificatis ergo non pugnant?
 Quoruis demens Tyruncule? Vt omittam testimonia,
 in malis ho que penitus innumera srent, Philosophorū, Histori-
 minibus. corum, Oratorū, ac Theologorum, remitto te ad scri-
 pturas superius citatas. Quòd si ille te minus oblectāt,
 lege saltem poetas aliquot, præsertim Tragicos & He-
 roicos, qui admodū ingeniose descripserunt uarias af-
 fectuum pugnas, in Didone, in Helena, in Chytemne-
 stra, in Progne, in Medæa, in Byblide, & in plerisq;
 alijs id genus sceminis, aut uero facinore aut poetica fi-
 ctione famosis. Similiter & in fortissimis aut etiam in
 sceleratissimis uiris, in Hercule, in Theseo, in Thyeste,
 in Oedipo, in Oreste &c. Quorum certe neminē po-
 tes dicere uere iustificatum. cū omnes Ethnici fuerint
 & infideles. Nihilominus eorum Synderesis ratioq;
 naturalis cum sceleribus uicijq; ipsorum grauissime
 pugnabat. Id quod Persius paucis ita explicat.
 Magne pater diuum, seuos punire Tyrannos
 Haud alia ratione uelis. Cum diralibido
 Mouerit ingenium, seruemi tincta ueneno,
 Virtutem ut uideant, intabescantq; relicta.
 An ne magis Siculi genuerunt æra iuueni?
 Et magis auratis pendens laquearibus ensis
 Purpureas subter ceruicesterruit? Imus
 Imus præcipites, quam si sibi dicat. Et intus
 Pallcat infelix, quòd proxima nesciat uxor.

Persius in
 Satyra 3.

RESPONSIO COCHLAEI.

MELANCHTHON TEX. XI.

Præterea quid attinet iactare externorū operū libertatem, cum cordis puritatem deus requirat.

Pharisaica prorsus traditio est, quicquid de lib. arbitrio, de iustitia operum, stulti homines & impij cōscripserunt. Iam ubi adfectus paulo uehementior erit, fieri non potest quin erumpat, id quod dici solet, Naturam licet expellas furca, tamen usq; recurret.

Iam & quàm multa fiunt à nobis & in speciem optima, & quæ nos ipsi pro bonis iudicamus, quod turpem adfectum non uidemus unde profici scitur opus.

Est enim uia, quæ uidetur, inquit Salomon, homini bona, cuius extrema ducunt ad mortem. Et cor hominis prauū et inscrutabile esse dicit Hieremias propheta.

Et Dauid. Delicta quis intelligit. Et ignorantias meas ne memineris. Adeo ad multa adfectus rapit cæcos homines, quæ iudicare plane non possumus.

Proinde Christianam mentem oportet spectare, non quale sit opus in speciem, sed qualis apud animum adfectus sit. Non qualis est operum libertas, sed num qua sit adfectuum libertas. Prædicent liberi arbitrij um Pharisei scholastici. Christianus agnoscet nihil minus in potestate sua esse, quàm cor suum.

Atq; utinam uiderent stulti scholastici, quot animarum millia enecarint pharisaica sua deuterofsi de libero arbitrio. Dicemus autem de adfectibus plura mox, ubi & de peccato originali agemus.

CO

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

C O C H L A E V S.

- I. Quòd hic primo loco repetis, nò semel uentilatũ est supra. Docent enim oēs doctores nostri, opus externũ quod ex malo corde procedit, bonũ corã deo non esse. Id quod etiam Christus Apostolique & Prophetæ sepiissime admonuerunt. Deinde ais. Pharisæica prorsus traditio est &c. Calumniaris quidem egregie, sed nos iam pridem ad tuas Magistriq; tui calumnias occaluumus. Et supra satis patet, neq; stultos neq; impios dici debere eos, qui de lib. arbitrio, operumq; iustitia scripserunt. Alioqui tales dicrentur maximi nominis auctores, Origenes, Eusebius, Hieronymus, Augustinus, Bernardus & ceteri, qui ex professo de ijs scripsere. Quin immo & Christus Apostolique & Prophetæ (ut uidimus) tales fuissent.

III. Tertio ais. Iam ubi ad affectus paulo uehementior fuerit, fieri nò potest quin erumpat. Erumpat sane, quid Libertas uoluntatis cõtra affectus tum postea? Nos enim nò negamus affectus, sed lib. arbitriũ afferimus. Eius autem libertas uel præcipue circa affectus consideratur. Externũ enim opus sæpe expeditur aut prohibetur. Interniorem autẽ circa affectus uoluntatem quis impediatur aut prohibeat? Itaq; si prauo affectui uoluntas cõsenserit, iam adest culpa, etiam si opus externũ nunquam sequatur. Si uero restiterit repugnaueritq; affectui, immunis est à culpa, etiam si opus externũ ingeratur inuito. Verbi gratia, si uxor tua afficiatur parum caste uni discipulorum tuorum, uelitq;

RESPONSIO COCHLAEI.

uelitq; si posset, illi potius quàm tibi noctem unam cõcedere, iam coram deo adulterij rea est, quia mœchata est in corde suo. Potuisset enim affectu improbo repugnare, non seruire, non consentire. Id quod eam omnino facere credo. Quòd si interroges eam, non dubito, quin pro nobis contrate hac de re testimonium feret. At si te absente fortior quispiam superueniens (uti contigit Lucretiæ) ei uim intulerit renitenti, eiusq; castitatem exteriorè expugnauerit, quis eã adulterij cõdemnet, si animus eius in crimen non consenserit?

Quarto ais. Iam & quàm multa sunt à nobis, & in III.

speciè optima &c. Nemo nostrum iustificat laudatue opera eiusmodi, quæ solū ad speciè bona sunt. Nos quidem affectum intentioneq; animi uidere non possumus.

Deus aut non irridetur, quia intuetur cor. Nisi igitur bona intentione actus extertor fiat, nõ erit opus bonum coram deo, etiã si omnes homines, qui ea solū uident, quæ foris apparent, bonum esse iudicarent. Non est ergo quod nobis eiusmodi hypocrisim ascribas. Non enim probamus opus externum, si à praua uoluntate procedat. Quin tibi potius imputa, qui simulare doces.

Quinto ais. Est eni uia, quæ uidetur, inquit Salomon, homini bona &c. Nõ negamus Philippe, quin dolemus etiam, uiam Lutherinã tibi bonã uideri, cuius extrema te uel ad geminã, uereor, mortem aliquando perducent, si pergere non cessaueris. Non igitur statim bona est, quia

Gal. 6.

1. Reg. 16

V.

Prover. 14

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

quā tibi aut tui similibus bona uideatur. Bonum enim
Ari. 6. Eth. & malum (ut docet Aristoteles) in rebus sunt, non in
 phantasia aut uisione hominum. Ad opus itaq; reuera
 bonum requiritur nō solum exterior species, quam ui-
 det homo, sed etiā interior uoluntas & bona intentio,
 quam uidet deus.

VI.
Hiere. 17

Sexto ais. Et cor hominis prauū & inscrutabile esse
 dicit Hierc. propheta. Neq; nos id negamus. Addimus
 tamen, quod inscrutabile est homini, nō est inscrutabi-
 le deo. Id quod Propheta ipse protinus subiunxit, di-
 cens. Quis cognoscet illud? Ego dominus, scrutans cor
 & probans renes. Qui do unicuiq; iuxta uiam suam,
 & iuxta fructū adinventionū suarum. Iam uides Phi-
 lippe, hunc locū tibi, nō nobis, contrariū esse. Si enim
 deus scrutatur cor, & dat unicuiq; iuxta uiam suam, ne-
 cesse est, ut quisq; lib. arbit. habeat, quo aut bonam aut
 malam uiam eligat. Nam bonam eligentibus dat deus ui-
 tam eternā, malam uero eligentibus, ignem eternum.

Matt. 25.

VII.

Psal. 18. 24

Septimo ais. Et Dauid. Delicta quis intelligit. Et in-
 gnorantias meas ne memineris. Multa sane delicta in-
 telligit homo, deus omnia. Ceterum nisi & homo al-
 qua intelligeret, non diceret idem propheta. Delictum
 meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam nō ab-
 scondi. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meā
 domino. Nōne uero & hoc uidentis est de lib. arbitrio
 testimonium? Certe non confitetur domino affectus cō-
 tra seipsum, cum sit in parte sensitiua & in carne, atq;
 ad ma-

Psal. 31.

LIB. II.
 Bonum est
 suum, non
 us illis, nec
 ceteris, quam
 bonam
 scribitur
 us. Ad
 est infirmitas
 bonitas, di
 scribitur
 suum, non
 malis, sed
 e. Si enim
 suam, non
 bonam, aut
 dat deus
 a eternam.
 illi. Et
 delictum
 homo ali
 delictum
 non ob
 non
 arbitrio
 etus, ut
 carne, ut
 ad ma

RESPONSIO COCHLAEI.

ad malum instiget. Sed rationalis uoluntas per synde= re sim legemq; eternam remurmurat malo, et se ipsam accusat, quod in illud consenserit, cum liberum ei fuis= set affectui non consentire.

Octauo ais. Adeo ad multa adfectus rapit cæcos ho= mines, quæ iudicare plane nõ possimus. Rapit affectus cæcos homines, sed non omnes homines sunt cæci, aut certe non semper sunt cæci. Quia signatum est super nos lumen uultus tui domine. Vident multi affectus im= probitatem in carne, & ei non consentiunt in mente. Sicut uidit Paulus, Iacobus, Iohannes, Dionysius, & cæteri sancti, de quibus dicit scriptura, quod potuerunt transgredi, & non sunt transgressi, facere mala & nõ fecerunt. Eos nõ rapit affectus, sed instigat solum. Nec uincit, sed uincitur. De quo ait Gerson. Quod eius mo= ditentatio nõ est peccatũ, sed materia exercendæ uir= tutis. Rapit autẽ cæcos, qui nolunt neq; naturali lumi= ne rationis neq; lib. arbitrij potestate uti.

Nono ais. Proinde Christianam mentẽ oportet spe= stare & c. Hoc & nos dicimus. Addimus tamen, quod non solum qualis affectus, sed etiam atq; adeo multo magis, qualis sit ipse animus in operando, spectare o= portet, fieri enim potest, ut im. pbis sit affectus, mens uero bona, ut in Paulo & in cæteris hominibus castis, qui bona uoluntate bene pugnant aduersus illecebrosos affectus carnalis cõcupiscentiæ. Et rursus fieri po= test, ut mala sit uoluntas, ubi non instiget carnalis affe= ctus

VIII.

Cæcos ra= pit affectus
 Psal. 4.

Ro. 7.

Eccle. 31

Io. Gerson
 in compen.

DE LIB. ARBITRIO LIB. II.

Etus, ut in senibus male castis, qui recogitando iuueniles delicias, adhuc uellent, si possent.

X. Decimo ais. Non qualis est operum libertas, sed nra qua sit adfectuū libertas. Nimis profecto improbus es & molestus. Reuera enim neq; operum neq; affectuū ullam putas esse libertatem, sed in necessitatem (ut ais) diuine predestinationis omnia referes. Quid ergo uexas nos uisione hominum & humane rationis iudicio, cui ipse non acquiescis? Nos quidem minime sentimus tecum, nec magni facimus, quid uideatur tibi. Negamus autem omnia euenire necessario, & lib. arbitriū asserimus non modo rationis humane, sed etiam scripturæ diuine iudicio. Quid tu ad ista? Est enim nobis lib. arbitrium non modo ad externa opera, sed etiam ad resistendum affectibus.

XI.

Vndecimo ais. Prædicent lib. arbitriū iim & c. Tu Phariseus & hypocrita, qui & separas te ab Ecclesia catholica, & hypocritice simulare doces. At lib. arbitrium confessi sunt omnes sancti, ut sæpe dictum est. Quod autem dicis, Christianum agnoscere, nihil mihi in potestate sua esse, quàm cor suū, falsum est, impiumq; ac blasphemum, uti ostensum est supra haud uno modo. Hic ex uno Psalmista tibi pauca obijciemus atq; adeo ex uno Psalmo. Vocce, inquit, mea ad dominum clamauī. Quæ uoce Philippe? Certe non gutturis tantum, sed cordis potius. Quomodo autem, si in potestate sua cor suū non habuisset? Quis enim iussit? quis coegit?

Phariseus
Philippus.

Cor suū ha
bet in pote
state homo.
Psal. 76

Phariseus es & hypocrita, qui & separas te ab Ecclesia catholica, & hypocritice simulare doces. At lib. arbitrium confessi sunt omnes sancti, ut sæpe dictum est. Quod autem dicis, Christianum agnoscere, nihil mihi in potestate sua esse, quàm cor suū, falsum est, impiumq; ac blasphemum, uti ostensum est supra haud uno modo. Hic ex uno Psalmista tibi pauca obijciemus atq; adeo ex uno Psalmo. Vocce, inquit, mea ad dominum clamauī. Quæ uoce Philippe? Certe non gutturis tantum, sed cordis potius. Quomodo autem, si in potestate sua cor suū non habuisset? Quis enim iussit? quis coegit?

RESPONSIO COCHLAEI.

cogit? Nemo certe nisi propria & spontanea uoluntas. Item. Renuit consolari anima mea. Quomodo aut renuisset, si lib. arbitrium non haberet? Item. Anticipauerunt uigilias oculi mei. At cuius iussu nisi propriae uoluntatis? Itē. Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar & scobebam spiritum meum. Ego certe libenter ex te audiam, quomodo id sine lib. arbitrio fiat. Cetera breuitatis gratia omitto.

Duodecimo ais. Atque utinam uiderent stulti scholastici &c. Et utinam uideretis uos sapientes cryptici, quantam ignominiam in patriam, quantam blasphemiam in deum, quantam impietatem in sacra dei eloquia, quantam cladem populis, quantam animabus uestris perniciem, quantum nomini uestro dedecus, quantum uitae religionisque pestem, quantam denique animarum Germanicae nationis perditionem, istis sceleratissimis uestris machinationibus dogmatisque bestialissimis attentatis, & quantum in uobis est, efficitis. Nos autem nihil noui astruimus, sed quod Christus, Apostolique & sancti patres nos docuerunt, tam constanter sane quam pie affirmamus.

Summa, Responsiones particulares C.X.

FINIS LIBRI SECVNDI.